

32080

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TV PROGRAMCILIĞI ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE RADYO YAYINCILIĞININ GELİŞİMİ
(Yüksek Lisans Tezi)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hazırlayan
İlknur Türkmen

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Samsun Demir

İstanbul
1994

İçindekiler

GİRİŞ	1
BÖLÜM I	
1. RADYO YAYINCILIĞININ TANIMI VE TARİHÇESİ	2
1.1. Radyo Yayincılığının Tanımı	2
1.2. Radyo Yayincılığı Nasıl Yapılır?	2
1.3. Radyo Yayincılığının Tarihçesi	3
2. TÜRKİYE'DE RADYO YAYINCILIĞI	6
2.1. Türkiye'de Radyoculuğun Başlaması	6
2.2. Radyoculuğun Yönetsel Olarak Gelişmesi	6
2.2.1. Özel Girişim Yönetimindeki Radyo Yayınları	7
2.2.2. PTT Yönetimindeki Radyo Yayınları	7
2.2.3. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Dönemi	9
2.2.4. TRT Yönetimindeki Radyo Yayınları	10
3. TÜRKİYE'DE RADYO YAYINLARININ TÜRLERİ	11
3.1. Yapım Malzemesinin Ağırlığına Göre Yayınlar	12
3.2. İzleyici Kümelerinin Özelliklerine Göre Program Türleri	13
3.2.1. Cinsiyete Göre Programlar	13
3.2.2. Yaş Kümelerine Göre Programlar	14
3.2.3. Mesleklere Göre Programlar	16
3.2.4. Yerleşme Birimlerine Göre Programlar	17
3.2.5. Eğitim ve Kültür Düzeyine Göre Programlar	17
3.3. Kapsama Alanına Göre Program Türleri	18
3.4. Teknik Özelliklerine Göre Programlar	20
3.5. Biçimlerine Göre Programlar	21
3.6. Programın Amacına Göre Yayınlar	21
3.6.1. Eğitim Programları	21
3.6.2. Kültür Programları	21
3.6.3. Drama Programları	22
3.6.4. Müzik Programları	23
3.6.5. Haber Programları	23
3.6.6. Spor Programları	24
3.7. Yaygın Olarak Kullanılan Programlar	24
BÖLÜM II	
4. TÜRKİYE'DE RADYO REJİMİ	25
4.1. Başlangıçtan 1961'e Kadar Olan Süre	25
4.2. 1961 Tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Dönemi	27
4.3. 1982 Anayasası'na Dayanan Tekel Rejimi	31

BÖLÜM III

5. TÜRKİYE'DE ÖZEL RADYO YAYINCILIĞI	34
5.1. Televizyon ve Radyo Yayın Teknolojisinde İletişim Uydularının Yeri	34
5.2. 1992 Yılında Türkiye'deki İlk Özel Radyolar	36
5.3. Devletin Özel Radyolara Karşı Hukuki Müdahalesi	41
5.4. Radyo Televizyon Yasası	55
5.5. 1994 Yılında Türkiyedeki Radyo İstasyonlarının Durumu	57
SONUÇ	63
EK	70
KAYNAKÇA	87

GİRİŞ:

Kitle iletişim araçları içerisinde toplumlara en hızlı ve yaygın biçimde ulaşan iki elektronik araç, radyo ve televizyondur. Radyo, mesajı (iletiyi) elektronik yolla, yalnızca ses olarak iletirken, televizyon hem ses, hem görüntü olarak iletmektedir. Radyonun, kamuya 1920'lerden, televizyonun ise 1945'lerden beri yayın yaptığı düşünülürse, diğer iletişim araçları olan yazılı basın ve sinemadan sonra olmakla birlikte, yine de yarım yüzyıla varan bir geçmişlerinin olduğu görülür.

Konum nedeniyle, tezimde radyoculuğun Türkiye'de gelişimi ele alınmıştır.

Birinci bölümde radyo yayıncılığının tanımı ve dünyadaki gelişimden sonra Türkiye'de radyo yayıncılığı nasıl başlamıştır? Türkiye'de radyo hangi yönetimlerde kalmıştır? Bu soruların cevabı verilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye Radyolarındaki yayın türleride Birinci bölümde anlatılmaktadır.

İkinci bölümde Türkiye Radyoculuk tarihinin geçirdiği hukuki gelişmeler özellikle Anayasalara bağlı olarak ele alınmaktadır.

Üçüncü bölüm ise radyoculuğumuzun geldiği son aşama özel radyolardır. Sayılarının çokluğu itibariyle bu radyoların birkaç tanesi 1992 yılı ve 1994 yıllarındaki durumları göz önüne alınarak verilmektedir.

Ek bölümünde ise Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun yer almaktadır.

Tezimin yönlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen danışmanım Yrd.Doç.Dr. Samsun Demir'e teşekkür ederim.

I. BÖLÜM

1- RADYO YAYINCILIĞININ TANIMI VE TARİHÇESİ

1-1. Radyo Yayincılığının Tanımı

"Yayın[Broadcasting (ing)-Radiodiffusion (Fr)-Rundfunk (Alm)]: Ses ve görüntünün elektromanyetik dalgalar aracılığı ile belirli bir yerden(vericiden) toplama özel alıcılar ile aktarılmasıdır.

"Yayın" sözcüğünü, aynı teknikten yararlanılarak yapılan uzak haberleşmesi, telekomünikasyon(telecommunication) ya da radyo haberleşmesi-radyokomünikasyon(radiocommunication) dan ayırmak gerekir. Çünkü, hernekadar bu tür haberleşmede de elektromanyetik dalgalar kullanılmakta ise de, verilen iletinin kitleye değil, belirli amaçlarla belirli kişiye aktarılması asıldır.¹

Ses ve görüntünün elektromanyetik dalgalar aracılığı ile aktarılması her zaman "yayın" anlamına gelmemektedir. Aynı tekniklerden yararlanılarak yapılan bu haberleşmelerde belirgin şu iki özellik vardır.

1. Uzak haberleşmede belirli bir hizmetin bir kişiye aktarılması söz konusu olup, veren kadar alan kişi de bellidir.

2. Uzak haberleşmede iletilen bir haberdır, bir hizmettir, yayında olduğu gibi bir program niteliği taşımaz.

Radyo yayıncılığı ise elektromanyetik dalgalar(Hertz dalgaları) aracılığı ile bir olayın(söz-müzik) ses olarak aktarılmasıdır. Bir başka deyişle, kulakla duyulabilecek sinyallerin radyo frekansları aracılığı ile boşlukta aktarılması ve bunun sonucunda sinyallerin toplum tarafından alınmasıdır.²

1-2. Radyo Yayincılığı Nasıl Yapılır?

Radyoda sesin yayılması iki yolla olmaktadır.

a) Kablo ile

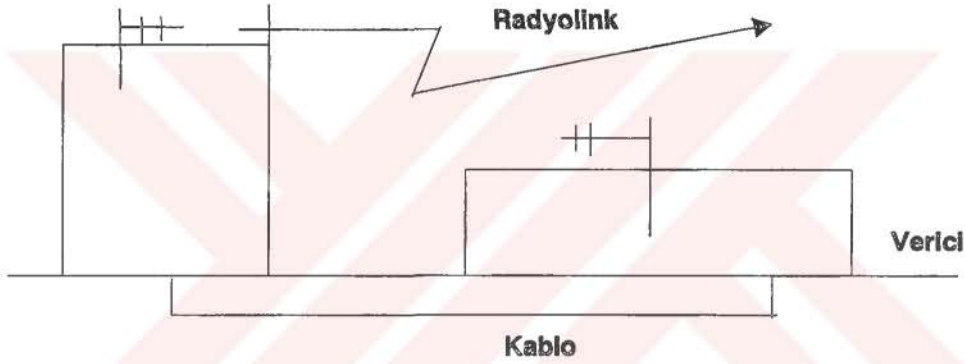
b) Radyo-link ya da kısa dalga radyo yayınları ile.

Kablo ile yayılma, stüdyo ile verici istasyon arasında program naklinin kablolarla yapılmasıdır. Güvenli, ancak eski bir sistem olduğundan

1 Aysel Aziz, **Radyo ve Televizyona Giriş**, Ankara, 1976, s.4.
2 ibid.,s.5

kullanılmamaktadır. Radyolink ile yayılma ise, yayının verici istasyona naklinin radyo dalgaları aracılığı ile yapılmasıdır. Bunun için küçük güçlü verici ve alıcı gereklidir. Ses niteliğinin bozulmaması için radyolink frekans modülasyonu yapılır. Verici gücü 10-30 Watt dolayında olup, alıcının sinyal çıkışı verici istasyonun girişine bağlanır.³

"Elektromanyetik dalgalar vericinin gücü ile orantılı olarak çevreye yayılırlar. Eğer verici gücü fazla ise dalga uzunluğu da fazladır. Radyo yayınlarında bu dalga uzunluklarının yerine ve gereksinmeye göre hepsi de kullanılabilir. Her dalganın saniyede belli bir titreşimi, devri vardır. "Frekans" olarak adlandırılan bu hız, her dalgada farklıdır. Dalga uzunluğu ile frekans sayısı ters orantılıdır. Genel olarak yüksek frekanslı bandlar, dalgalar radyo ve televizyon yayınları için ayrılmışlardır."⁴

1-3. Radyo Yayıncılığının Tarihi

Radyoculuğun gelişmesini zorlayan sebeplerin başında uzaktan haberleşme, uzaklara haber nakletmek amacının bulunduğu şüphesizdir. Ancak gerek Almanya'da, gerekse İngiltere'de ilk radyo yayın denemelerinin müzik yayını şeklinde olduğunu görüyoruz. Nitekim 1917 yılı mayıs ayında, Almanya'da radyonun kurucuları olarak bilinen, Bredow ve Weissner cephedeki askerler için müzik yayını yapan bir deneme istasyonu kurarlarken; hemen aynı tarihte İngilizler de müzik yayını yapan deneme istasyonları kurmaya başlamışlardır.⁵

Dünyada radyo yayıncılığının başlayış tarihi 1921'dir. 1917 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde eğitim yayınları konusunda çalışmalara başlanmış; dört yıl

3 Mahmut Tali Öngören, *Televizyona Açılan Pencere*, Ankara, 1971, s.109.

4 Aysel Aziz, *Radyoda Program Yapımı*, Ankara, 1985, s.15.

5 Cengiz Taşer, *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği*, Ankara, 1969, s.15.

sonra, 1919'da WHA istasyonunun ilk yayınlarının ardından, Wiscansin Üniversitesinde 1921 yılında WHR istasyonunun yaptığı eğitim yayınları deneme yayını biçiminde çıkarılarak, normal yayın haline getirilmiştir.⁶

Sürekli ilk radyo vericisi, 2 Kasım 1920'de Amerika Birleşik Devletlerinde çalışmaya Pitsburg'da KDKA adlı bir istasyonda(R) başlamıştır. Seçim haberi ile başlayan bu radyo yayını 500 ile 2 bin kişi arasında değişen dinleyici izlemiştir. Diğer ülkelerde de düzenli yayınlar gecikmemiştir. 1922 yılında İngiltere'de, Fransa'da, Sovyetler Birliği'nde, 1923 yılında ise Almanya'da radyo yayınları başlamıştır. Sırasıyla 1927 yılına kadar Arjantin, Avusturalya, İtalya, Japonya, Norveç, Yeni Zelanda, Hollanda, İsveç, İsviçre, Çekoslavakya, Güney Afrika Birliği gibi ülkeler de onları izlemiştir.⁷

Radyonun dünyada gelişimi, üç hatta dört devreye ayrılabilir:

a) 1922'den 1927'ye Kadar Geçen Devre:

Bu devrede radyo çeşitli ülkelerde yayınlara başlayıp, ilk denemelerini tamamladı. 1927 yılında az sayıda Afrika ve Asya dışındaki ülkelerde radyo yayınları başlamıştır.

b) 1927'den II.Dünya Savaşı Sonuna Kadar Geçen Devre:

Bu devrede radyo yayınlarında her bakımdan gelişmeler olur. Paradalle'nin "olgunluk çağı" olarak adlandırdığı bu devrede; savaşın etkisi ile radyo yayınlarından propaganda amacı ile yararlanılmaya çalışılır.

c) II.Dünya Savaşı Sonrası(1945), 1960 Yılına Kadar Geçen Devre:

Bu devrede radyo yayınları yeni yayılmaya başlayan televizyon karşısında kendini yenilemeye çalışmış, izleyicisini kaptırmama kavgasını vermiştir.

d) 1960'dan Zamanımıza Kadar Geçen Devre:

Televizyonun altın çağını sürdüğü bu devrede artık radyo gerek istasyon gücü, gerek alıcı sayısı, gerekse teknik gelişim etkisi ile ailenin, daha doğrusu "evin" değil, kişinin dostu, arkadaşı durumuna gelmiş, bireyselleşmiştir.⁸

6 Ünsal Oskay, **Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon**, Ankara, 1971, s.13.

7 Ünal Uyguç, **Radyo-Televizyon Haberciliği**, İstanbul, 1987, s.22.

8 Aziz, **Radyo ve Televizyona Giriş**, s.5.

Bu ayrımın her ÷lkede aynı anda başlayıp bittiğini ya da kesin çizgilerle birbirinden ayrıldığını söylemek hatalı olacaktır. Bu ayrım radyo yayınlarında öncülük yapan ÷lkelerde kalın hatları ile yapılan bir ayrımdır.

2. TÜRKİYE'DE RADYO YAYINCILIĞI.

2-1. Türkiye'de Radyoculuğun Başlaması

Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanları. Avrupa ülkelerinde çığ gibi büyüyüp yaygınlaşan telgraf hatlarının Osmanlı topraklarında da yer almasını sağlayan Babiali, telgraf hatlarının döşenmesi için ilk olumlu ama cılız adımı atmıştır.

Savaş günleridir. Kırım savaşı sırasında ilk telgraf hatlarından yalnızca telgraf çekilmektedir. Fransız donanması, İstanbul'da radyo yayını yapmaktadır. Bol bol bando müziği dinletir. İstanbulluların radyo ile tanışması böyle başlar ve bu tanışıklık artarak sürer.⁹

"Ülkemizde ilk radyo yayınları 6 Mayıs 1927'de İstanbul'da "Allo, allo muhterem Samiin. Burası İstanbul Telsiz Telefonu. 1200 metre tul-u mevç, 250 kilosilk. Şimdi akşam neşriyatına başlıyoruz." anonsuyla başlar."¹⁰

Dünya radyoculuğu 1920'lerde başlar; Türk radyoculuğu da 1927'de Ankara ve İstanbul'da kurulan 5'er kilovatlık istasyonlarla başlamıştır. Aradaki fark, dünyadaki ilk sürekli ve düzenli yayının 1921'de yapıldığı düşünülürse, sadece 6 yıldır. BBC 1922 sonunda kurulmuştur.

1927'de bütün dünya istasyonlarının güç toplamı 116kw'tır. Türkiye Radyolarının güç toplamı ise 10kw.'dır. 1927'de bütün dünyada 123 radyo istasyonu varken, Türkiye'de 2 radyo istasyonu bulunmaktadır.

Başlangıçta Türkiye ilk ve önemli girişimleri yapmış öncü ülkeler arasındadır. 1969 yılında ise Türkiye güç toplamı ve yayın alanı bakımından Avrupa ülkeleri arasında son sıralarda yer almıştır. Başlangıçtaki küçük mesafe, zaman geçtikçe, radyoculuğumuzun aleyhine büyümüştür.¹¹

2-2. Radyoculuğun Yönetmel Olarak Gelişmesi

Türkiye'de kamu hizmeti gören radyo ve televizyon TRT(Türkiye Radyo-Televizyon) adı ile kurulan bir kamu kuruluşunun yönetimindedir. Ancak, bu duruma geliş 1964 yılında olur; o tarihe kadar, radyo yayınları çeşitli yönetimlerde yayıncılık yaşamını sürdürür.

9 Radyo-Televizyon Aylık Yayın Dergisi, Ankara, "Radyoculuğun Gelişimi," Haziran-Temmuz, 1988, s.7.

10 Radyo-Televizyon AHYD, Ankara, "Radyoculuğun Gelişimi," Mayıs, 1988, s.6.

11 Turgut Özakman, **Radyo Notları**, Ankara, 1969, s.7.

2-2-1. Özel Girişim Yönetimindeki Radyo Yayınları(1927-1937)

Türkiye'de ilk radyo, "6 Ocak 1926"da Türkiye Telsiz Telefon Anonim Şirketi imtiyazında örgütlü olarak yayına başlamıştır. Bu bağlamda, Türkiye ile İngiltere, Fransa, Almanya radyo yayıncılığı, özel şirket elinde kurulup, işletilmeleri nedeniyle paralellik göstermektedir. TTTAŞ genelde her özel girişimde olduğu gibi, birincil amacın kar olduğu ticari bir yaklaşımla işe başlamıştır. İlk amatör radyo yayıncılığına başlanan ve henüz ülke toplumu tarafından tanınmamış bir yayın aracının ilk aşamada büyük bir grup tarafından satın alınması beklenmemiştir.¹²

Bu bağlamdaki umutlarını yayın aracı sahiplerinden alacağı ruhsat bedelleriyle, kar sağlama umuduna yönlendiren ve tek umut bunu gören TTTAŞ, alt yapısı devlet desteğiyle hazırlanmış olmasına karşın kar sağlamak şöyle dursun, kendi varlığını korumada dahi yetmezlik noktasına ulaşır. TTTAŞ'nin kuruluş sermayesinin %70'i özel hukuk hükümlerine bağlı ve bütünüyle devlet emrinde olan Anadolu Ajansı ile İş Bankası'na aittir. Geri kalan %30'da şirket sermayedarları olan özel kişilere aittir. Bu açıdan bakıldığı zaman TTTAŞ'nin devlet desteği karşısındaki kendi öz sermayesi, oldukça azdır. Böylece devlet, önemli bir teşvik uygulayarak, yayını özel girişim eliyle gerçekleştirmeyi amaçlamış görünmektedir.¹³

Şirket, Posta Telgraf Kanunu dolayısıyla, bütün yayınlarını PTT Genel Müdürlüğü adına yapacaktır. Yayınların denetimi ise PTT Genel Müdürlüğü tarafından atanmış bir Komiser aracılığı ile yapılacaktır. Bu anlayış sınırları içinde hükümet, özel girişime, kendi denetiminde, istediği şekilde yayını yaptırmaktadır; çünkü hükümet, yayının denetimini atadığı komiseri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Böylece iplerin ucu hükümetin elinde olan radyonun, hükümete ve politikasına ters düşen bir yayın gerçekleştirmesi düşünülemez.¹⁴

Sözleşmeye göre şirket "Türkiye sınırları içerisinde kamu yararına uygun siyasal, ekonomik, sosyal ve bilimsel, nutuk, konferans ve konserler ile hava durumu ve sair olayları yayımlamak" amacını güdecektir.

12 Gündüz Ökçün, 1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye, Ankara, 1971, s.25.

13 Uygur Kocabaşoğlu, Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, Ankara, 1980, s.22.

14 Hasan Refik Ertuğ, Radyo İşletmeciliği, İstanbul, 1965, s.103.

Şirketin gelirleri, radyo alıcılarından alınacak 10TL'lik ruhsat harcı, resmi idare ve hayır kurumlarından alınacak 5TL'si ve Türkiye'ye ithal edilecek radyo bedeli üzerinde alınacak 25% dir.¹⁵

Yayıncılığın özel bir bilgi ve deneyim gerektirdiği gereğinden hareket edilirse, bu bilgi ve deneyime sahip olmayanların nasıl bir yayın yaptıklarını anlamak güç olmayacaktır. Bu dönemde dışarıdan, yapılmış program satın alındığı, örgütte çalışanların sık sık ne yaptıklarını ve ne yayınlayacaklarını bilemedikleri, bulamadıkları durumlara düştükleri yayın malzemesi bulamadıkları için yayına ara verildiği durumlar yaşanmıştır.

Kaçak radyo alıcısı kullanma, dolayısıyla şirkete hükümetin yardımı olmasına karşın şirketin mali durumu bir türlü düzgün hale gelmediğinden, 19 Haziran 1937'de 3222 sayılı kanunla sözleşme uzatılmayarak, tasviye yoluna gidilir. Şirket PTT Genel Müdürlüğü'ne devredilir.¹⁶

2-2-2. PTT Yönetimindeki Radyo Yayınları(1937-1940)

Şirket telsizi döneminde finansman güçlükleri nedeniyle PTT ile işbirliği yapan TTTAŞ, radyonun devlet eliyle işletilmesi sürecine girildikten sonra, radyo PTT Genel Müdürlüğü'ne devredilerek, radyodan uzaklaşmıştır.

"3222 sayılı "Telsiz Yasası" ile PTT Genel Müdürlüğü'ne devredilen radyo, Genel Müdürlük bünyesinde bir devlet dairesi biçiminde örgütlenmiştir. Özel şirket biçiminde örgütlenmiş olduğu önceki dönemde, bugünkü anladığımız anlamda yayın şirketi ilkeleri olan, yayında özgür çalışma ve reklam yapmayı uygulamayan şirket, tamamen hükümetin denetiminde ve hükümetin siyasetini meşru kılmak için yayın yaptığına göre, PTT Genel Müdürlüğü içinde örgütlenmiş olduğu bu dönemde, devletin öteki daireleri gibi çalışabileceğini düşünmemek; örgütün iç dinamikleriyle çelişkiye düşmesi gerçeğini gözardı etmek demektir."¹⁷

Örgütün PTT bünyesi içindeki örgütlenmede geçmişe göre bu dönemde bazı değişimler izlenmektedir. Stüdyolar söz ve müzik yayınları diye ikiye ayrılmıştır. Stüdyo müdürlüğü oluşturulup, program tertip heyeti oluşturulmuştur. Bu heyetin üyeleri arasında PTT'den, İçişleri Bakanlığında, Milli Eğitim Bakanlığında birer temsilci yer almaktadır.¹⁸

15 Ersal İlal, *Radyo Hürriyeti, Özerklik ve 1961 A.Y.*, İstanbul, 1972, s.77

16 Ertuğ, *Radyo İşletmeciliği*, s.105.

17 Korkut Boratov, *Türkiye'de Devletçilik*, Ankara, 1982, s.90.

18 Kocabaşoğlu, *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*, s.136.

Basın ile yayının birlikte düşünöldüğü bu dönemde, programlar açısından bir gelişme olduğunu söylemek olanaklı değildir; çünkü haber programları 1945 yılına değin Anadolu Ajansı tarafından hazırlanmıştır. Böylece radyo haberciliğı değil, daha çok gazete haberciliğı yapılmaktadır.

Ekonomik olanaklar açısından geçmişin darboğazı geçilerek önemli gelişmelerin olduğu sonucuna da ulaşılabilir. Çünkü radyonun basından farkı azda olsa anlaşılmaya başlanmış olmalı ki, program yapımında can damarı sayılan, özelliikli radyo stüdyoları açılmıştır.¹⁹

3222 sayılı yasa ile alıcılardan ruhsat ücreti alınmasına ilişkin cezai hüküm uygulanacağına dair bir maddenin yer almasının ve geçmişine göre radyonun ülkede biraz daha tanınmış olmasının, savaş yıllarını yaşayan ülke toplumunun savaştan haber almak isteyişlerinin sonuçlarıyla radyo alıcı sayısında önemli artış olmuştur. Böylece radyodaki ekonomik darboğaz önemli ölçüde aşmıştır. Büyük olasılıkla ekonomik kısırdanışlara koşut olarak, radyo örgütü içinde fizik olanaklar açısından ve personel olanakları açısından küçük de olsa gelişmeler olmuştur.²⁰

2-2-3. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Dönemi(1940-1964)

"1939'da savaşın başlamasıyla radyonun rolünü daha iyi anlayan hükümet, radyoya ve radyo hizmetine yeni bir şekil vermiştir. 22 Mayıs 1940 tarihinde 3837 sayılı yasayla "Matbuat Umum Müdürlüğü" kurularak bu örgütle İçişleri Bakanlığından basın, PTT Genel Müdürlüğünden de radyo yayınları bağlanmıştır.

14 yıllık bir geçmişe sahip olan radyonun sesi basın gibi düşünölmesinin sonucu olarak ayrı ayrı Genel Müdürlük içinde örgütlenmiş olan basın ve yayın bu dönemin basında birleştirilerek aynı Genel Müdürlükte toplanır"²¹

Devlet sahipliğindeki radyon, belirlenen amaçları ile hükümetin yurt içinde ve yurt dışındaki temel siyasetini desteklemek amacıyla bir işlev yüklendiğı izlenimini vermektedir. Gerçi Türkiye bu dönemde İkinci Dünya Savaşına girmemiş, fakat savaşın etkisindedir. Savaşa girmediği gibi yan tutar da görünmek

19 Jale Sarmaşık, "Radyo ve televizyon yayınlarının denetimi ve Radyo ve televizyon Yüksek Kurulu," (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İst. Üni. Basın Yayın Yüksek Okulu), 1988, s.30.

20 ibid., s.31.

21 Ertuğ, **Radyo İşletmeciliğı**, s.23,24.

istemeyen Türkiye radyosu, savaşa ilişkin haberlerde yan tutmaz politikasını kanıtlamak için olabildiğince tarafsız yayın yapmıştır.²²

"1943 yılında "Radyolar Dairesi" ve "Radyo Fen Heyeti" adı ile Genel Müdürlük içerisinde kurulan iki ayrı bölüm radyoları program ve teknik yönünden ayrı ayrı yönetmeye başlamıştır. Radyoculuğun gerek program ve gerekse teknik yönden gelişmesi bu devrede olmuştur."²³

2-2-4. TRT Yönetimindeki Radyo Yayınları(1964'den beri)

"359 sayılı kanunun 1. maddesine göre "Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu adıyla, tüzel kişiliğe sahip bir kamu iktisadi teşebbüsü kurulmuştur." ve 9 Haziran 1937 tarih, 3222 sayılı Telsiz Kanunu ile ek ve değişikliklerinde gösterilen elektromanyetik dalgalar vasıtasıyla ses, işaret ve resim vermeye yarayan tesislerden radyodiffüzyon ve televizyon tesisi niteliğinde olanların kurulması ve işletilmesi hakkı yalnız TRT Kurumuna aittir. Radyo TV işletmesi devlet tekeli altında bulunmaktadır."²⁴

Yeni kurulan bu örgütle birlikte, Türkiye radyoları tüzel kişiliğe sahip, (özerk) bir kamu iktisadi teşebbüsüne dönüşmüş, yasanın 1 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe girmesi ile de Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne bağlı mallar TRT'ye devredilmiştir.²⁵

359 sayılı TRT yasanın 1 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe girmesi ile Türkiye yayıncılık tarihinde ilk kez, 1926 yılından beri sürdürülen radyo yayınları ile, daha sonra başlayacak televizyon yayınları yasal güvence altına alınmaktadır.

"Anayasa madde 121 (20.9.1971) tarih ve 1488 sayılı yasa ile değişik biçimi "radyo ve televizyon istasyonları ancak devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir."²⁶ Bu durum Anayasa'nın değiştirilip 13.4.1994 tarihinde kabul edilen Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un kabulüne kadar sürmüştür.

22 Boratov, *Türkiye'de Devletçilik*, s.213.

23 Taşer, *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği*, s.37.

24 Sedat Örsel, "Radyo-Televizyon İşletmeciliği Ders Notları", (Teksir, İstanbul Üniversitesi, 1990), s.10.

25 *ibid.*, s.11

26 Aysel Aziz, "Yeni TRT Yasası", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Ankara, C.27, No.4, s. 101.

3. TÜRKİYE'DE RADYO YAYINLARININ TÜRLERİ

Radyo yayınları başlangıçta haber ve müzik yayınlarından oluşmakta idi. Yayın süresinin de sınırlandırıldığı bu durum, gerek yayıncılık konusunda fazla bilgi olmaması, gerekse çeşitli programları yapacak nitelikte programcı, araştırmacı bulunmaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktaydı. Yayınların içeriği bugünkü gelişmiş duruma göre yetersiz olmuştur. Zamanla bu konuda dış ülkelerin de etkisi ve yapımcı elemanların yetişmesi ile programlarda haber ve müzik yanında eğitsel, kültürel yayınlar da yer almaya başlamıştır. Özellikle yapım biçimi yönünden oyunlaştırılmış, dramatize programlar, yarışma, eğlence türü programlar hazırlanmıştır.

Belirli izleyici gruplarına seslenen kuşak yayınların yapımı ise Türk radyoculuğunda programcılık yönünden bir aşama olarak kabul edilir. TRT döneminde ilk kez başlayan bu tür program yapımı ilk olarak köylüye seslenen programlarda denenmiştir. Daha sonraları kadınlara seslenen kuşak yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Kuşak yayın anlayışının en geliştiği dönem ise, 1974 yılından beri TRT I, TRT II yayın kanallarında yer alan kuşak yayınları olmuştur.²⁷

Radyo yayınlarında izleyici gruplarına göre yayın oranlarının planlanarak yapılması da yine ilk kez TRT döneminde gerçekleştirilmiştir. Genellikle masa başında izleyici araştırmaları yapılmaksızın yapılan bu planlamalarda, çeşitli izleyici gruplarının gereksinme, istek ve beğenisine seslenen yayınlar belirli oranlarda yer almaya başlamıştır.

TRT I: Türk toplumuna doğru, tarafsız ve çabuk haber vermek, geniş dinleyici kitlelerini aydınlatmak, eğitmek ve görevleri yaparken de dinleyiciyi eğlendirmek amacıyla kesintisiz yayın yapmaktadır.

TRT II: Dinleyiciye her alanda bilgisini ve kültürünü genişletme olanakları sağlamaktadır. Haber bültenlerine, yorumlara, sanat ve kültür konularına geniş yer verildiği gibi kaliteli müzik türlerine de yer ayrılmaktadır. TRT II'de yer alan eğitsel ve kültürel yayınlar ile haberlerin oranları TRT I yayınlarına göre daha fazladır.

TRT III: Çeşitli müzik dallarında yozlaştırıcı eğilimleri sınırlamak ve kaliteli müzik türlerini halka tanıtmak ve bunların gelişmesini sağlamak amacı ile

27 Aziz, *Radyoda Program Yapımı*, s.97.

düzenlenmiş yayın programıdır. Yayınları stereo olarak gerçekleştirir. TRT III kanalında müzik türü olarak daha çok Batı Sanat Müziği yer almakta, az oranda da Türk Sanat Müziğine yer verilmektedir.²⁸

TRT IV: Geniş çaplı bir müzik postasıdır.

İl Radyoları: Yayınları, eğitim, kültür, müzik programları, haberler ve Ramazan ayı süresince yayınlanan din ve ahlak programlarından oluşur.

Gece yayınları: Gece yayınları, eğitim, kültür, müzik programları, haberler ve Ramazan ayı süresince yayınlanan din ve ahlak programlarından oluşur.²⁹

3.1 Yapım Malzemesinin Ağırlığına Göre Yayınlar

Radyoda yayınlanan programlar, çeşitli nitelikler gözönünde bulundurulurularak kümelendirilmektedir. Bu nitelikler kimi kez izleyici kitlesi ele alınarak, kimi kez amacı, kimi kez genel niteliği, kimi kez de kapsama alanları dikkate alınarak yapılmaktadır.

Radyo ve Televizyon yayınları önce, çok genel bir nitelik gözönünde bulundurulurularak(i) Söz yayınları) (ii) Müzik yayınları olarak iki kademede toplanabilir.

Genel olarak tanımlamak gerekirse, söz yayınları; topluma söz yolu ile ulaşan radyo yayınlarıdır. Müzik yayınları ise; topluma ya da seslendiği kitleye, kitlelere müzik yolu ile ulaşan, seslenen yayınlardır. Söz yayınlarının içerisinde salt söz yayınları dışta bırakılırsa-haber bültenleri gibi- müzik ögesinde rastlanır. Ancak, burada ağırlık sözde olduğu için yayının genel niteliği söz yayınıdır. Bir müzik yayının içinde de söz ögesine rastlanabilir. Söz gelimi bir müzik programının açıklamalı kısımları sözden oluşabilir. Burada programın genel niteliği müzik olup, söz ögesi yardımcı olduğundan yayın müzik yayını niteliğindedir. Gerek söz yayınları, gerek müzik yayınları çeşitli kısımlara göre kendi içlerinde de türlere ayrılmaktadır. Örneğin söz programlarını eğitsel, kültürel, haber programları olarak ayırabildiğimiz gibi, müzik programlarını da hafif müzik, klasik müzik, dans müzik müziği, folk müziği vb. gibi türlerde toplayabiliriz.

Radyo örgütlerinin söz ve müzik yayın oranları, yayın planlama aşamalarında saptanır. Bu saptamada önemli etken, radyo istasyonunun ne

28 ibid., s.98.

29 Bengül Erdamar, "Radyoda Program Yapımı Ders Yapımı Notları," (Teksir, İletişim Fakültesi, 1991), s.5.

amaçla ve nasıl bir yönetim biçimi ile yönetildiğidir. ABD gibi özel kesimin eline bulunan radyo istasyonlarında ana amaç reklam ve tanıtma olduğundan bu istasyonlardaki yayın oranları da daha çok eğlenceye yönelik yani çoğunlukla müzik yayınıdır. Devletin ya da hükümetin elinde olan yayın istasyonlarında ise durum bunun tersidir; çoğunlukla söz programları ağırlıklıdır.

TRT'nin Genel Yayın Planlamalarında da her yıl değişen oranlarda söz ve müzik programları oranları saptanmaktadır. 1985 yılı için saptanan oranlar TRT-1, TRT-2 ve TRT-3 için şöyledir.

	TRT-1	TRT-2	TRT-3
Söz programları (Eğitim-Kültür-Haber-Spor-Drama)	%40.5	%28	%5
Müzik-Eğlence	%55	%70	%94
Reklam	%4	%1	-

TABLO- 1 -

TRT Şebeke yayınları için saptanan bu durum, tek tek bölgesel yayın alındığında değişmektedir. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi radyolardaki bölgesel yayınlardaki reklam oranları çok yüksek iken (İstanbul %34, Ankara - İzmir %21), diğer bölge radyolarında bu oranlar düşmekte, buna karşılık müzik yayınlarının oranları artmaktadır.³⁰

3.2. İzleyici Kümelerinin Özelliklerine Göre Program Türleri

Radyo Yayınları tüm kamuya seslendiklerinden toplum içindeki her kişiye inmek, onun gereksinmesini karşılamak zorundadır. Bu yönden bakılınca, yayınlar izleyicinin cins, yaş, kent-köy, meslek, eğitim, dil, din, etnik özelliklerine seslenen yayınlar olarak kümelendirilebilir.

3.2.1. Cinsiyete Göre Programlar

Toplumunu oluşturan iki ayrı cins kadın ve erkeğin sosyal yaşamlarındaki farklılık; özellikle kadının anne olarak ev kadını olarak sorumlulukları, beğeni ve ilgisinin erkeğe göre farklı oluşu, yayınlarda kadına yönelik programlara ağırlık verilmesini gerektirmektedir. Gerek ülkemizde ve gerekse diğer ülkelerde kadınlara yönelik özel olarak hazırlanan programlar vardır. Bu tür programların

yayın saatleri ve içeriklerinde seslenen kümenin özelliklerine; beğeni, istek ve gereksinmesine uyulmaya çalışılır.

Kadınlara seslenen özel programlar yanında erkeklere seslenen özel programlar da vardır. Örneğin, belirli mesleklerle ilgili ya da genellikle spor yayınlarında hedef izleyici, erkeklerdir. Ancak, bunda hedef izleyici kitlesi yanında, konuya ilgi duyan kadın izleyicide yararlanabilmektedir.³¹

3.2.2. Yaş Kümelerine Göre Programlar

İzleyicileri kümelendiren bir diğer önemli özelliklerde, değişik yaşta kişilerin radyo izleyebilme olanağına sahip olmalarıdır. Bu öge göz önünde bulundurularak, yayınlar belirli yaş kümelerine ayrılmıştır. Çocuk, gençlik, yetişkin, yaşlı kümeye seslenen çeşitli programlar, yaş kıstası gözönüne alınarak hazırlanan yayınlardır.

Yaş kümelerine göre yapılan programlar içerisinde en yaygını, hemen hemen her ülkede var olan çocuklara yönelik programlardır. Bu tür programlar gerek eğitsel, gerekse eğlendirici nitelikte yapılırlar. Okul öncesi yaştan başlayarak 14-15 yaşlarına değin yapılan programlarda farklı yaşlardaki çocukların gereksinimleri karşılanmaya çalışılır.

TRT yayınları içerisinde süreklilik kazanan program türlerinden biri de çocuk yayınlardır. "Okul öncesi, ilk öğretim ve ortaöğretim birinci kademe çağında bulunan çocuk kitlesinin, ilgi zevk ve ihtiyaçlarına uygun olarak belirlenen hedef ve ilkeler doğrultusunda hazırlanan ve yayınlanan programlar olarak tanımlanan çocuk programları, gerek TRT-1 ve gerekse TRT-2 kanallarında farklı içerik ve biçimde verilmektedir. Genel Yayın Planlarında çocuklarla ilgili hedefler, ilkeler ve öncelikle işlenecek konular saptanmıştır. Gerek hedeflerde, gerekse ilkelerde çocuğun eğitimi temel alınmıştır. Bu eğitim örgün eğitim yanında tamamlayıcı, dolaylı eğitim olarak da yer almaktadır. Öncelikle işlenecek konular arasında Beş Yıllık Kalkınma Planı ile DPT Özel İhtisas Komisyonları raporlarında yer alan konularda koşut bir öncelik saptanmıştır.

Yaş kümeleri içerisinde önem verilen, doğrudan seslenen bir başka yaş kümesi ise "gençlik" kümesidir. Genellikle 14-15 ile 21-22 yaşları arasındaki kişilere seslenen bu tür programlarda da yine eğitsel nitelikli programlar yer almaktadır. Çocukluk dönemini geride bırakan gençlerin sorunları, beğenileri de

31 Bengül Erdamar, **Radyo Programcılığı**, İstanbul, 1992, s.32.

farklılık göstermektedir. Ayrıca, öğrenim kurumlarında olması beklenen çocuk kümesine karşılık, gençlik kümesinde, okumayan oldukça geniş bir kitlenin bulunması, gerek sorunlarda gerekse bunların karşılanmasında farklılık göstermektedir. Gençlerin sorunlarının çeşitli ve yoğun olmasından ötürüdür ki 1985 yılı "Gençlik Yılı" olarak ilan edilmiş ve bu konuda çeşitli kamu ve özel kuruluşlarca bu konuya önem verilmiştir. Türkiye için de, dünya genelinden çok büyük farklılık görülmemektedir. Radyo ve televizyon yayınlarında da bu yılın anlam ve önemi gereğince gençliğe seslenen, onun sorunlarına eğilen programlara ağırlık verilmiştir.³²

Yaş kümeleri içerisinde seslenen bir üçüncü yaş kümesi "yetişkin" denilen, gençlik dönemi ile yaşlılık dönemi arasında kalan yaş kümesidir. Bu kümeye seslenen yayınlar, sağlık, beslenme, çocuk bakımı, çevre sağlığı, trafik, yabancı dil öğretim, beceri ve uğraş kazandıran konular, eğitsel içerikli programlar olabileceği gibi, aydınlatıcı, kültür verici ve eğlendirici programlar da olmaktadır. Örneğin, ABD'de daha önce değinilen, eski sevilen müzikleri çalan "Yolun Ortası Radyo İstasyonu" olarak adlandırılan istasyonlarda çalınan müzik programları yetişkinlere seslenen programlardır.

TRT Genel Yayın Planı'nda yetişkinlere seslenen program adı görülmemekle birlikte, "aile" adı altında düzenlenen program konuları, bunlarla ilgili hedef ve ilkeler, genelde yetişkin olarak kümelendirdiğimiz kitle ile çalışmaktadır. Yetişkin kişinin normal olarak bir aile içinde olması düşünüldüğünden bu tür bir ayrıma girildiği söylenebilir. Kuşkusuz burada gençlere ve yetişkinlere seslenen programlar arasında zaman zaman kesin bir çizgi çizmek her zaman olanaklı değildir. Aile içerisinde olan yetişkin yaşında gencin de verilen mesajları alacağı söylenebilir.

Yaş kümeleri içerisinde en az seslenen kitle "yaşlı" izleyici kitlesidir. Çalışan(aktif) nüfustan bir anlamda çıkmış bulunan bu kesim izleyici kitlesi, çoğunlukla ya genel izleyici kitlesi içerisinde düşünülür ya da ender olarak bir iki programla seslenilmeye çalışılır. Bu kitlenin sorunu yok, beğeni ve zevkleri önemsiz olarak düşünülür. Oysa bu kitlenin, belki de diğer yaş kümelerinden daha çok ya da en azından onlar kadar seslenilmeye gereksinimleri vardır. Gelişen teknoloji karşısında, eski bilgilerinin yenilenmesi, yeni deneyimler,

yaşlılık bunalımına girmemeleri için yeni uğraşlar kazandırılması gerekir. Batı radyoculuğunda bu konuda diğer yaş kümeleri kadar olmasa bile onlara seslenen yayınlar varken TRT'nin radyo yayınlarında buna televizyonda ekleyebiliriz. Düzenli, sürekli yaşlılara seslenen yayınlara rastlanmaktadır. Zaman zaman yaşlılar haftası, günü gibi olağanüstü durumlarda bu konuya eğinilmekte ise de süreklilik yoktur.³³

TRT'nin 1994 Genel Yayın Planı'nda bu konuda oldukça ileri bir adım atıldığı görülmektedir. Plan kapsamına "Yaşlılar ve Emekliler" adı altında bir izleyici kümesi alınmış ve bu küme için program hedefleri, ilkeleri ve öncelikle işlenecek konular öngörülmüştür. Yayın Hedefleri şöyle saptanmıştır:

"a) Kişilerin yaşlılık ve emeklilik dönemlerine hazırlanmalarına, iş çevresinden ayrılışın yaratabileceği psikolojik sorunların giderilmesine ve bu dönemlerini mutlu bir şekilde geçirmelerine yardımcı olacak bilgiler kazandırılmasına,

b) Yaşlılar ve emeklilerin aile fertleri ve toplum ile ilişkilerinin olumlu yönde korunmasına ve hayatta olan bağılıklarının güçlendirilmesine,

c) Yaşlıların fiziki yapılarına uygun spor faaliyetlerine yönlendirilmelerine yardımcı olmak, katkıda bulunmak..³⁴

Görülebileceği üzere yaşlı ve emekli izleyici kümesine doğrudan seslenebilecek konular oldukça geniş kapsamlıdır. Öncelikle işlenecek konular için ise DPT'nin Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında öngördüğü özelliklerin temel alınması kararlaştırılmıştır.

3.2.3. Mesleklere Göre Programlar.

Toplumda çeşitli mesleklerin bulunuşu, zaman zaman belirli mesleklere göre yayın yapılmasını zorunlu kılar. Özellikle toplum içinde ağırlık kazanan ve eğitilmesi gerekli mesleklerle ilgili yayınlar hemen hemen her yayın örgütünde vardır. Bunun en güzel örneği "İşçi programları", "öğretmen", "doktor" gibi toplumda oldukça geniş yeri olan mesleklerle ilgili programlardır. Bunlar dizi, sürekli yayınlar olabileceği gibi, tek tek yayınlar şeklinde de görülebilir.

33 Erdamar, *Radyo Programcılığı*, s.98.

34 TRT Genel Yayın Planı -1994, s.47.

TRT yayın planlarında da çeşitli mesleklere yönelik programlar sürekli olmasada zaman zaman yer almaktadır. 1985 planında mesleklerle ilgili olarak "Sanayi ve Ticaret Kesimi" ile "Esnaf ve Zanaatkarlar" olarak iki kümede toplanan meslek yayınları daha kapsamlı olarak ele alınmaktadır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları hedef ve ilkeleri içerisinde bu kesimlere seslenen programlara ağırlık verileceği öngörülmüştür.³⁵

3.2.4. Yerleşme Birimlerine Göre Programlar.

Yerleşme birimleri arasındaki çeşitli yönlerden belirgin farklılık, yayınların bu bakımdan da kümelendirilmelerini gerektirir. Kentsel yaşantının sorunları, kent insanının gereksinme, beğeni ve ilgisi ile köysel-kırsal yaşantının sorunları, köy insanının gereksinme, beğeni ve ilgisi birbirinden çok farklılık gösterir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan, üretici olarak topluma ekonomik yönden katkısı olan bu izleyici kümesinin gerek temel eğitim açısından eğitime gereksinme duyulması, gerek gelişen teknolojinin buluşlarından üretimde yararlanmaları gereği ve gerekse evrende olup bitenlerden haberdar edilmelerini sağlama amaçları ile özel yayınların yapılması gerekmektedir.

Sayılan bu nedenlerden ötürü, hemen hemen her radyo yayınında kırsal bölgelerde oturanlara dönük programlara ağırlık verilmektedir. Kuşkusuz, kentlerde yaşayanların da gerek temel eğitim, gerekse çevreye uyumları ile ilgili olarak sorunların ele alındığı işlendiği programlarda yer almaktadır. Hatta burada bir ayırım yaparak kentte, büyük kentte yaşayanların farklı sorunları olduğu düşünülürse, farklı programların yer alması doğaldır.³⁶

3.2.5. Eğitim ve Kültür Düzeyine Göre Programlar.

İzleyicilerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirleyen bir başka özellik, bireylerin eğitim ve kültür düzeyleridir. Yaş, meslek ve yerleşim birimlerinin de belirleyebileceği bu özellik, zamanla tek başına da belirleyici olabilmektedir. Düşük eğitim ve kültür düzeyinde izleyici kitlelerine seslenen programlar ile, iyi bir eğitim görmüş, kültürlü izleyici kitlelerine seslenen programlar ile, iyi bir eğitim görmüş, kültürlü izleyici kitlelerine seslenen programların iletileri de farklı düzeyde olmak zorundadır. Öğretimsiz ya da düşük eğitilmiş izleyiciye gerekli

35 TRT Genel Yayın Planı-1994, s. 54.

36 TRT Genel Yayın Planı-1994, s.40-41.

eğitsel mesajın üniversite öğrenimi görmüş izleyiciye verilmesi söz konusu değildir.

İzleyici kitlenin özellikleri olabilecek dil, din ve etnik özelliklerin belirlediği toplumsal özellikler de vardır. Ancak, bu tür özelliklere bağlı olarak farklı yayın yapılması oldukça az görülen uygulamalardır. Söz gelimi, İngiltere’de Galler’de oturan halk için gal dilinde yayın yapılmaktadır.³⁷

3.3. Kapsama Alanına Göre Program Türleri

Yayın örgütleri farklı verici ile yayın yaptıklarından, yayınların kapsama alanı da farklı olmaktadır. Genellikle yayın verici gücü, kapsanması istenen hedef kitleye göre hesaplanır. Bu hesaplamada hem verici gücü hem de vericinin yönelmesi önemlidir. Güçlü vericiler ülkenin tümünü kapsayabilirken, küçük vericiler çok sınırlı bir alanı kapsayabilir. Vericilerin antenleri, yayın yapılan radyo dalgasına da bağlı olarak ülke içine olduğu gibi ülke dışına da yayın yapabilir. Radyo yayınlarının kapsadığı, bölgeye göre de programlar farklı olmak zorundadır. Bu bakımdan yayınlar kümelendirilebilir.

1- Ulus İçi(Yurt içi) Programlar

Verici gücü farklı ve verici yönelmesi yurt içinde olan radyo istasyonlarındaki programlar da farklılık gösterir.

a) Ulusal Programlar

Bu tür programlar, verici gücünün çok güçlü olması durumunda söz konusudur. Bir başka deyişle bu tür yayınlar şebeke(network) yayınlarıdır. Bu tür yayınlarda tek bir güçlü verici olabileceği gibi daha düşük güçlü vericilerin birbirlerine bağlanarak güçlü verici meydana getirmesi de olanaklıdır. TRT-1 yayınları şebeke yayınlarına örnek olarak verilebilir. ABD’de NBC, CBS, ABC gibi yayın şebekeleri pek çok küçük güçlü yayın istasyonunun birleşmesinden oluşmuştur. Aynı şekilde İngiltere’de BBC de bu durum söz konusudur. Türkiye’de ise TRT’nin 1 ve 3. kanalları da çok sayıda vericilerin birleşmesi ile ulusal düzeyde yayın yapan şebekeler durumuna gelmiştir. TRT-3 ise Ankara ve İstanbul olarak iki vericinin birleşmesi ile ulusal düzeyde yayın yapmaktadır.

Ulusal düzeyde yayın yapan radyo örgütlerinin izleyici kitlesinin bileşiminin farklı olacağı, gereksinim ve beğenilerin çeşitli olacağı açıktır.

b) Bölgesel Programlar

Radyo verici gücünün bir bölgeyi kapsamaması durumunda bölgesel yayından söz edilmektedir. Bu istasyonların yayınlayacağı programlarda bölgesel gereksinimlerin gözönünde alınacağı açıktır. Söz gelimi bölgesel kırsal kesime yönelik programlar, bölgesel turizmle ilgili programları bölgenin üretim ve sanayi kesimi ile ilgili mesajların yer alacağı programların yayınlanacağı radyo istasyonları bölgesel radyo istasyonlarıdır. Aynı yayın türleri televizyon yayınları için de söz konusudur.

c) Yersel, Yöresel Programlar

Radyo verici gücünün çok düşük olması durumunda yayınların sesleneceği kitle de dar bir yörede olacaktır. Bu tür istasyonların programları, o yörede bulunan izleyici kitlesinin gereksinimlerini karşılayıcı niteliktedir. Günümüzde TRT'nin Van ve Hakkari Radyo yayınları yöresel niteliktedir. Yayınlarında yöresel özellikte eğitim, müzik ve reklam programları ağırlıktadır.

2. Ulus Dışı(Yurt Dışı) Programlar:

Radyo istasyonlarının yönelikleri yere göre yapılması gereken bir başka yayın türü ulus dışı ya da yaygın söylenişi ile "yurt dışı" yayınlardır. Yurt dışı yayınların verici güçleri az ya da çok olabilmekte ancak, yönlendirilmeleri özellik göstermektedir. BBC tarafından ilk kez 1924 yılında ülke dışına başlatılan bu yayınlar, genel propaganda yayınları olarak da adlandırılmaktadır.

TRT'nin yurt dışına yönelik yayınları "Dış Yayınlar" adı altında iki bölümde düzenlenmiştir. Bunlardan Yurt Dışına yönelik Türkçe yayınlarından amaç, Yurt dışında bulunan Türk vatandaşların Türkiye ile bağlantısını güçlendirmek, onlara yönelik olumsuz propagandanın etkisini azaltmak, çalışma isteklerini güçlendirmek, onların eğitim ve kültürleme yardımcı olmaktadır.

TRT'nin Yurt dışına yönelik olarak yaptığı yabancı dil yayınları ise "...Dünyada Türk Devleti ve Türk Milleti hakkında olumlu bir kamuoyu oluşturmak için Türkiye'yi politik, kültürel, sosyal, turistik ve coğrafi açılarından tanıtmak..." amacı ile yapılmaktadır.

1983 yılında başlayan bu yayınlar bugün Türkçe dışında 15 dilden yapılmaktadır. Yönelikleri bölgeler ise, Avrupa, Kuzey Doğu Amerika, Ortadoğu ülkeleri, Balkanlar, Güney Batı Asya, Kuzey Batı Asya, Güney Doğu Asya ile Kuzey Afrika ülkeleridir.

Yurt dışına yönelik olarak yapılacak programlarda gerek konuların içeriği, gerekse işleniş biçim ve kullanılacak malzemeler yönünden farklılıklar olacağı açıktır.³⁸

3.4. Teknik Özelliklerine Göre Programlar

Programların bir diğer kümelendirme biçimi, yayınların yazımlanmış olup olmaması ölçütü alınarak yapılan ayırımdır.

1- Yazımlanmış Programlar

Radyo yayınları band ya da plak olarak genelde yazımlanmış(kaydedilmiş)dir. Manyetik ses bandlarının bulunuşundan önce yayınlar ya plak halinde ya da canlı olarak yapılırken, ses bandının yaygınlaşması ile, yayınlar çoğunlukla, önceden ses bandına yazımlanarak program haline getirilip yayımlanmaktadır. Bu tür yayımlanan programlara yazımlanmış yada cansız yayın denilmektedir. Günümüz radyoculuğunda güncel olmayan haber ve haber programları gibi programlar ile anında olayın verilmesi yani naklen yayınlar dışındaki tüm yayınlar bu tür yayımlara girmektedir.³⁹

2. Canlı Programlar

"Canlı yayın" deyimi, yazımlanmış yayın tersi olarak, olayın meydana geldiği anda ya da bir konunun güncelliği gitmeden verilmesi amacı ile yapılan programlar için kullanılmaktadır. Canlı yayında daha önceden program seslendirmesi, kurgusu gibi program yapım, ile ilgili aşamaların hiçbiri kullanılmaz. Herşey anında olur. Özellikle kutlama törenleri, spor karşılaşmaları, konserler ya da diğer güncel olaylarda güncelliği ve diznamizmi sağlamak üzere canlı yayın tekniği ile programlar yayımlanır.

Kimi programlar daha çok kuşak programların bir kısmı canlı bir kısmı kayıtlanmıştır. Bu gibi programlarda çoğunlukla bağlantı anonsları, yol, hava gibi güncel anonslar canlı yapıldığı halde program içerisinde kullanılan düz metinler, röportajlar, müzikler önceden yazımlanmıştır.

Canlı programların riskli program türlerinden olmasına karşılık programın tümüne bir dinamizm getirmeleri, ses alma ve kurguda kolaylık gibi avantajlarının bulunduğu söylenebilir. Kuşkusuz, bunlardan en önemlisi, izleyicinin karşısında o anda seslenen bir kişinin ya da kişilerin bulunması radyo yayıncılığı açısından,

38 ibid., s.44.

39 Akdamar, **Radyo Programcılığı**, s.41.

iletişimin iki yönlü olmamasının sakıncalarını bir ölçüde giderici niteliktedir. Bu tür yayınlarda sorumluluk, tüm olarak yapımcı ve sunucudadır. Yapılan bir hatadan geri dönülmesi olanaksızdır.

Canlı yayınları, yapıldığı yer ölçütü olarak alındığında, stüdyo içinde yapılan canlı yayınlar ve stüdyo dışından naklen yapılan yayınlar olarak da iki kümede toplanabilir.⁴⁰

3.5. Biçimlerine Göre Programlar

Her programın bir yapım biçimi vardır. Bir başka söyleyişle sunuş tekniği vardır. Bu yapım biçimleri ölçüt alınarak da programlar kümelendirilmektedir. İzleyici kitlenin özellikleri de gözönünde tutularak seçilen yapım biçimleri düz konuşma, tek sesli, iki sesli, çok sesli, drama, yarışma, yuvarlak masa, panel ya da bunların birkaçının bir araya gelmesiyle oluşan karma program türleridir.

3.6. Programın Amacına Göre Yayınlar

"Programın amacına göre ana unsur belirlenmektedir. Diğer öğeler yan unsurdur. Örneğin, bir eğitim programının içinde müzik ve eğlence de yer almaktadır. Ana unsur eğitimidir.

3.6.1. Eğitim Programları

a. Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre ve kurumun yayın esasları çerçevesinde, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ile birlikte ilk ve orta dereceli okulların ve ana sınıfların programlarını destekleyecek örgün eğitim programları düzenlemek,

b. TRT Kurumu, yayın esasları ve teknik standartlarına uygun olmak şartıyla, sürekli, yaygın ve merkezi açık öğretim yapmaya kanunla yetkili kılınan yüksek öğretim kuruluşlarınca hazırlanan radyo ve televizyon programlarını yayınlamak."⁴¹

3.6.2. Kültür Programları

a. Türk ekonomisinin yapısı ve değişimini, tarihi bir süreç içinde ele alan.

b. Gayri safi milli hasıla, milli gelir, üretim yapısı, dış ticaret, yabancı sermaye, ekonominin kaynakları ve genel dengesi ile ilgili, kamuoyunu ilgilendiren.

40 Aziz, Radyoda Program Yapımı, s.45.

41 TRT Genel Yayın Planı-1994, s.60.

c. Tarım, madencilik, sanayi, enerji ve hizmetler sektöründeki gelişmeler ve bu sektörlerde Türk ekonomisinin ana meselelerinin işlendiği,

d. Nüfus çalışma hayatı, insan gücü, eğitim, milli kültür, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, çevre korunması gibi konulardaki sosyal hedef ve politikaları ekonomik alandaki değişmelere etkileri açısından ele alan,

e. Plan ve planlı kalkınma ve bu alandaki düzenlemeler konusunda kamuoyunu bilgilendiren programlar hazırlamaktır.⁴²

3.6.3. Drama Programları

a. Yayınlanacak eserlerde, konunun gerçeklere dayalı olmasına, inandırıcı ve tutarlı bir anlatımla hazırlanmasına özen gösterilecektir.

b. Toplumumuzun aile yapısını, değer yargılarını, davranış biçimlerini, inançlarını, bölücü, zedeleyici, çocuk ve gençlerin ruh sağlığı tehlikeli, yabancı kültürlerle has davranış biçimlerini telkin edici unsurlara yer verilmeyecektir.

c. Devletin etkinliğini olumlu yönde vurgulayan, milli kültür ve değerlerimizi güçlendiren kanunlarla; edebi değeri olan roman, hikaye, masal, biyografi türündeki eserlerin işlenmesine,

d. Geleneksel Türk Tiyatrosu'nda yaşayan örneklerin sergilenmesine ve bu sanatın yaşatılmasına, tiyatro ve sinema kültürünün yaygınlaştırılmasına, bu yolla kişilerin yeni bakış açısı kazanmalarına, düşünce ve yeteneklerinin geliştirilmesine,

e. Aktüel ve tarihi gerçek olaylardan kaynaklanan konuları dramatik belgesel türde işleyen oynamalarla, toplum olaylarına karşı ilginin canlı tutulmasına ve tarih şuurunun kazandırılmasına,

g. Fertlerin sanat zevklerinin yükseltilmesine; düşünce ve duyarlılıklarının milli menfaatler yönünde gerçekleştirilmesine,

h. Türk ve dünya edebiyatının seçkin örneklerinin tanıtılmasına,

i. Radyo ve televizyon tekniğine uygun eserlerin yazılmasının teşvik edilmesine,

j. Gençliğin, vatanına ve milletine daha faydalı olmaya özendirilmesine, yardımcı olunacaktır.⁴³

3.6.4. Müzik Programları

Bu sanatın sevilip benimsenmesine, yeni eser ve denemelerin tanıtılarak müziğin gelişmesine, Türk Halk oyunlarının tanıtılmasına, Türk müziği türlerinin yaygınlaştırılmasına, yeni yetişen kuşaklara sevdirilmesine ve dünyaya açılmasına; çok sesli müziğin sevilmesine, çocukların ve gençlerin müzik zevklerinin geliştirilmesine; sanat değeri taşıyan örneklerin ilgi çekici bir anlatımla programlaştırılmasına; çocuk ve gençlik müziği repertuarlarının geliştirilmesine, yardımcı olmaktadır.⁴⁴

3.6.5. Haber Programları

a. Türkiye’de ve dünyada meydana gelen olaylar, dinamik bir akışın sağlandığı haber bültenlerinde verilerek, önemli görülen haberlerin derinlemesine işlendiği haber programlar hazırlamak, yurt ve dünya olaylarına gerçeğe uygun biçimde yer vermek, toplumu yanlış anlamaya götürebilecek tahrik edebilecek haberlere ve haber programlarına yer vermemek, haber bültenlerini ve haber programlarını kanunlar çerçevesinde Anayasal kurum ve kuruluşlar arasında ayırım yapılmadan tarafsızlık, doğruluk ve çabukluk ilkelerine uygun şekilde imkanların elverdiğince radyo ve televizyon için ayrı ayrı hazırlamak, milletlerarası haber kuruluşları ile ilişkileri geliştirmek; dış kaynaklı haberlerin, yerli haber ajansları ile TRT kaynaklarıncı doğrulanmasına çalışmak,

b. Haber bültenleri ve haber programlarında, yayın aracının özelliğine uygun anlatım metodlarını değerlendirmek, izlenimler yerine olayın canlı olarak aktarılmasını sağlamak,

c. Haber ve yorumların kaynaklarının açıklanmasına dikkat etmek,

d. Çok az kişiye ya da dar bir bölgeyi ilgilendiren konularda, kitle oranını göz önünde tutmak,

e. Bütün siyasi partilerin ve kanunun uygun gördüğü görüşlerin sesini dengeli bir biçimde duyurmak ve bunların tartışmalarının sağladığı açikoturumlar düzenlemek,

43 TRT Genel Yayın Planı-1994, s.68.

44 TRT Genel Yayın Planı-1994, s.71-72.

f. Milli hedefler ve milli bütünlüğümüzle ilgili iç ve dış olaylarda milletçe ortak bir anlayışın ve duyarlılığın oluşmasına yardımcı olmak,

g. Haber bültenlerinde ölüm haberlerine belli kıstaslar içinde yer vermek.⁴⁵

3.6.6. Spor Programları

a. Gençliğin ruhi ve bedeni gelişmesinde önemli rolü olan amatör spor faaliyetlerine gerekli ölçülerde yer verilerek bu tür spor dallarına ilgiyi arttırmak ve teşvik etmek,

b. Özürlülerin ve yaşlıların spor faaliyetlerini duyurmak ve teşvik etmek,

c. Sporun sevdirilerek yaygınlaştırılmasına,

d. Bütün dallarının belli ölçüler içinde tanıtılmasına,

e. Milli eğitimin hedefleri ve spor faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasına,

f. Ata sporlarının ve geleneksel sporların benimsetilip yaygınlaştırılmasına,

g. Yurtta ve dünyadaki spor olaylarının ve yarışmaların duyurulmasına yardımcı olmaktır.⁴⁶

3.7. Yaygın Olarak Kullanılan Programlar

Yukarıda yapılan tüm program kümelenmeleri, belirli kıstaslar, ölçütler alınarak yapılan kümelenmelerdir. Bu kümelenmelerin, birine ya da ikisine uygulamada tam olarak rastlamak olanaksızdır. Ancak, bu kümelenmelerin kimilerinden alınan program türlerinden oluşan ve uygulama türleri olarak niteleyebileceğimiz bir kümelenme söz konusudur. Burada somut bir ölçüt yoktur. Bu tür program türlerini belirleyen toplumların gereksinimleri, koşullardır. özel kesimin elinde bulunan yayın istasyonlarındaki program türleri, devletin ya da hükümetin elinde bulunan radyo istasyonlarındaki program türleri birbirinden farklılık gösterir. Ancak buna karşın yine de kimi program türlerinde ortak adlar bulmak olanaklıdır.

Yaygın olarak bilinen program türleri şöyle sıralanabilir: Haberler, müzik, drama, eğitim programları, kadın programları, çocuk ve gençlik programları, spor, eğitim ve kültür programları, din ve ahlak programları, reklamlar, eğlence programları vb. gibi.⁴⁷

45 TRT Genel Yayın Planı-1994, s.74-75.

46 TRT Genel Yayın Planı-1994, s.41.

47 ibid., s.46.

II. BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE RADYO REJİMİ

4.1. Başlangıçtan 1961'e Kadar Olan Süre

Devlet, radyonun halk hayatına karışmasıyla ortaya çıkan ihtilafli veya ihtilafsız vaziyetleri ve münasebetleri düzenlemek gereğini duyarak, bu maksatla bazı umumi kanunlara hükümler ekleyip, zorunluluk duyulan konularda da hususi kanun ve nizamlar çıkararak, bu yeni müesseseyi düzenlemektedir.¹

"21 Şubat 1924 tarih ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu, Türkiye'de hertzien dalgalarla haberleşmeyi düzenleyen ilk metin niteliğindedir. Bu kanuna göre telsiz telefonla haberleşme yetkisi münhasıran PTT Genel Müdürlüğü'ne tanınmaktadır. İlk radyo işletme imtiyazı da, İçişleri Bakanlığı tarafından, 8.9.1926 tarihinde, on yıllık bir süre için PTT idaresinin de ortak bulunduğu Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi'ne verilmiştir."²

Sermaye yetersizliği, alıcıların pahalılığı ve ithal güçlükleri ruhsatsız alıcıların denetiminin zorluğu gibi nedenler yanında, özel şirketin kar amacıyla hareket ederek hizmetin gereklerini yerine getirememesi özel teşebbüs denemesinin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olur, şirket mukavelesi yenilenmeyip hizmet 1936 yılından itibaren tek başına PTT'ye yüklenir.

"Radyoculuğun özel girişim elinde ve devlet desteğinde yapıldığı ilk on yıllık dönemin başarısız sonuçları ve 1929 Dünya İktisat Bunalımı sonucunda devlet, ekonomik alanda devletçilik politikasını benimsemeye doğru bir eğilim göstermeye başlar. (1930-1947) yılları arası, Türkiye'devletçilik politikasının uygulandığı yıllar olur."³

"1938 yılından başlayarak Türkiye'de bir devlet radyosu sistemi kurulmuştur. Bu sistem için gerekli tekeli ise, 9 Haziran 1937 tarih ve 3222 sayılı Telsiz Kanunu getirmiştir. Bu kanunun 1. maddesine göre "Elektromanyetik dalgalar vasıtasıyla her nevi resim, işaret ve sesleri vermeye ve almaya yarayan bilumum telsiz tesisatı ve işletmesi hükümetin inhisarı altındadır."⁴

1 Sacide Vural, *Radyo ve Televizyon Kurumlarında Yönetim ve Türkiye'deki Uygulama*, Eskişehir, 1986, s.119.

2 Feyyaz Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*, Ankara, 1970, s.213.

3 Baratov, *Türkiye'de Devletçilik*, 1968, s.110.

4 İlal, *Radyo Hürriyeti Özerkliği ve 1961 Anayasası*, s.78.

PTT Umum Müdürlüğünün yayınları yürütmekte yetersiz kaldığı göz önüne alınarak, radyo Mülakat Vekaletinden alınarak 22 Mayıs 1940 tarih ve 2837 sayılı kanunla Matbuat Umum Müdürlüğü ve Turizm Müdürlüğüyle birlikte Başbakanlığa bağlı Yeni Matbuat Umum Müdürlüğü bünyesine verilir.⁵

"Kanunun 4. maddesi Umum Müdürlüğün radyo yayını görevini şöyle açıklamaktadır: "Radyo-diffüzyon(radyo yayını) postaları vasıtasıyla halkımızın siyasi, içtimai, iktisadi, harsi ve bedii, ihtiyaçlarını tatmin edecek programların ihzarını ve tatbikini temin eylemek." Kanun açıkça devletin ya da hükümetin i ve dışta propaganda aracı olarak kabul edildiğini belirten hükümler getiriyordu."⁶

Bu sistem içinde tarafsızlık söz konusu olmamıştır. Sıkı bir sansür rejimi uygulanır. 4475 sayılı ve 16.7.1943 tarihli kanun yeniden düzenlendiği Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'ne bağlı bir radyo derneği kurup açık sansür maddesi getirir.⁷ 20.madde aynen şöyledir: "Radyolarla yapılacak her türlü söz yayınları, ya doğrudan doğruya merkezle veya verilecek hususi yetki üzerine mahalinde tetkik olunup programlara alınıp, alınmama kararlaştırılır."⁸

Radyo geliri olarak reklam yolu kapatılarak, radyoya reklam ancak 27.01.1951 tarih ve 3/12402 sayılı kararname şartları ve tarifeye uygun olarak kabul olunmağa başlar.

Alıcı cretleri ise Telsiz Kanunu'na göre PTT Umum Müdürlüğü tarafından toplanmaktadır. Aslında 4475 sayılı ve 1943 tarihli Kanun Telsiz Kanununun 39. maddesindeki bu alıcı ve verici cihazların teknik denetimi ve ruhsat ücretlerinin toplanması yetkisini Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'ne vermişse de, bu merkez bu kuruluşun bu görevi yapamayacağı düşünülerek, 4. madde hükmüyle geçici olarak yetki PTT Umum Müdürlüğü'ne verilir. 1949 yılında çıkartılan 5392 sayılı bu kanunla bu geçiciliğe sürekli bir nitelik kazandırılır.⁹

1946 yılında başlayan çok partili demokrasiye geçiş dönemindeki yumuşamayla birlikte 24.5.1949 tarih ve 5392 sayılı "Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu" kesin sansür hükümlerini kaldırmakta, hükümetin denetimini sürdürmekle birlikte, tarafsız yayın sağlamaya çalışan hükümler

5 Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*, s.213, 214.

6 İlal, *Radyo Hürriyeti zerkiliği ve 1961 Anayasası*, s.79.

7 Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*, s.214.

8 *ibid.*, s.214.

9 Ertuğ, *Radyo İşletmeciliği*, s.110.

getirmiştir. Kanun Genel Müdürlüğe bağlı bir radyo dairesi oluşturmuştur. Radyo müdürlükleri bağımsız hale gelerek, söz yayınlarının üstündeki açık sansür maddeleri kaldırmıştır. Radyo müdürlükleri yetkili kılınmaktadır. Çok partili sistem gereği ilk defa seçimlerde siyasi partilerin seçim propagandası konuşmalarını düzenleyen hükümlerde getirilmiştir.¹⁰

Radyoda ifade hürriyetinin ve tarafsızlığın daha geniş bir biçimde sağlanması yolunda muhalefet partilerin tekliflerine rağmen iktidar partisi devlet radyosu sistemini sert bir biçimde uygulamakla kalmaz, seçim propagandası konuşmalarıyla ilgili hükümleri de 30.6.1954 tarih ve 6428 sayılı kanunla kaldırır.¹¹

"1961 Anayasası ve anayasa ilkelerinden esinlenerek hazırlanan 359 sayılı kanunla, kitle haberleşmesi yönünden sakıncaları olan hükümet sistemi terkedilerek, bunun yerine milli radyo sistemi benimsenir."¹²

4.2. 1961 Tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı Dönemi

1960 öncesi yönetim uygulamaları sırasında siyasal odaklar arası çatışmalar yoğunluğunu kurarken hükümet, basındaki ve parlamentodaki eleştirileri hoşgörüle karşılamakta "meclis üstünlüğü" ilkesine dayanarak sert önlemler almaktadır. Rejim değişikliğine doğru yönelmiş olan bu önlemlerin sonuncusu muhalefetin ve bir kısım basın faaliyetleri hakkında inceleme yapmak üzere Meclis Tahkikat Komisyonu kuran 27 Nisan 1960 tarihli yasa olur.¹³

Yargı organının yetki sınırları içine giren görevin yasama organınca kullanılmasına izin verilmesi, anayasayı çiğneme niteliğinden dolayı, yönetim erkinin meşruluk temelini de sarsmış olmaktadır. Yasama organının ise yargının görevleri arasına giren yetkiyi kullanmak istemesi eğilimi "yetki gaspı" sonucunu doğurmaktadır. 27 Mayıs Devrimine neden olan bu olaylar zincirine radyonun bir hükümet organı gibi kullanılması, eklenen son halkadır.

Varolan Anayasanın ortadan kaldırılmasına ve yeni Anayasa olan 1961 Anayasasının hazırlanmasına neden olan bu olaylar 1961 Anayasasında daha

10 İlal, *Radyo Hürriyeti, Özerkliği ve 1961 Anayasası*, s.81.

11 Taşer, *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği*, s.85.

12 Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*, s.215.

13 Mümtaz Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul, 1979, s.62.

dikkatle üzerinde durulan konular olmuştur. Bu özelliğinden dolayı da 1961 Anayasası bir "Tepki Anayasası" olarak değerlendirilmektedir.¹⁴

1961 Anayasasının, radyo ve yönetimini düzenleyen hükümlerine iki amaç hakimdir: 1- Tasviye edilen dönemdeki, demokratik düzen ve özgürlükler için zararlı, kullanım şeklini önlemek. 2- Yeni kurulan sistemi, siyasi iktidarın hirerarşik emir alanı dışında bırakmak. Böylece sadece radyonun özerk bir kurum olarak yönetiminin geleceği garanti altına alınmış olmamakta, bunun yanı sıra siyasi iktidar yetkilerinin taşıma ve sapmalarına karşı, klasik demokrasi ve özgürlükler rejiminin ortadan kalkmasına engel olacak, denge müesseselerden birisi kurulmuş olmaktadır.¹⁵

"1961 Anayasası ve anayasa ilkelerinden esinlenerek hazırlanan 359 sayılı kanunla, kitle haberleşmesi yönünden sakıncaları olan hükümet sistemi terkedilerek, bunun yerine milli radyo sistemi benimsenir."¹⁶

1961 Anayasası'nın 121. maddesinin, 1488 sayılı kanunla değişmeden önce, 1. fıkrasındaki "radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir" şeklindeki hüküm ile bu alanda bir tekel yarattığı genellikle kabul edilmekte idi.¹⁷ Bu maddenin öngördüğü özerk kamu tüzel kişiliğinin kurulmasına kadar Türkiye Radyoları bir süre Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğüne bağlı kalmış, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının 2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı kanunla kurulmasından sonra ise sözü geçen tekel bu Bakanlıkça yürütülmüştür.¹⁸

Anayasanın öngördüğü, özerk kamu tüzel kişiliği ise 24.12.1964 tarih ve 359 sayılı kanunla Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu adıyla kurulur.¹⁹

Anayasanın 121. maddesinde öngörülen radyo ve televizyon örgütünü kurmak üzere 24 Aralık 1963 tarihinde 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Yasası çıkarılmıştır. Yeni kurulan bu örgütle birlikte, Türkiye radyoları tüzel kişiliğe sahip, özerk bir kamu iktisadi teşebbüsüne dönüşmüş yasanın 1

14 Ertuğ, **Radyo İşletmeciliği**, s.122.

15 Taşer, **Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği**, s.90.

16 Gölcüklü, **Haberleşme Hukuku**, s.215.

17 İsmet Giritli-Bilgen Pertev, **İdare Hukuku**, İstanbul, 1967, s.178.

18 Kayıhan İçel, **Kitle Haberleşme Hukuku**, İstanbul, 1990, s.298.

19 İlal, **Radyo Hürriyeti, Özerkliği ve 1961 Anayasası**, s.91.

Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe girmesi ile de Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne bağlı mallar TRT'ye devredilmiştir.

359 sayılı TRT yasasının 1 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe girmesi ile Türkiye yayıncılık tarihinde ilk kez, 1926 yılından beri sürdürülen radyo yayınları ile, daha sonra başlayacak televizyon yayınları yasa güvence altına almıştır.²⁰

24 Aralık 1963 tarih ve 359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanunu'nun 35. maddesinin 1. fıkrasına göre "9 Haziran 1937 tarihli ve 3222 sayılı Telsiz Kanunu ile ek ve değişikliklerinde gösterilen elektromanyetik dalgalar vasıtasıyla ses işaret ve resim vermeye yarayan tesislerden radyo diffüzyon ve televizyon tesisi niteliğinde olanların kurulması ve işletilmesi hakkı, yalnız Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna aittir." Böylece özel teşebbüs tarafından radyo ve televizyon istasyonları kurulması ve işletilmesi gerek bu madde gereğince, gerek 3222 sayılı Telsiz Kanununun hükümleri karşısında hukuken olanaksızlaşmıştır.²¹

3222 sayılı kanunun 2. maddesinde belirtilen ders aracı niteliğindeki radyo ve televizyon yayınlarının ise TRT Kurumu ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından birlikte düzenleneceği öngörülür.²²

Bu maddeye göre:

a. "TRT Kurumuna Türkiye'de radyo ve televizyon tekeli verilmekte, Kurum radyo ve televizyon istasyonları kurma ve bunları işletme hakkına sahip olmaktadır.

b. Anayasanın 121. maddesinden başlayarak, 3222 sayılı telsiz yasası ve TRT yasasının 35. maddesine kadar tüm kurallarda özel girişimciler için radyo-televizyon kurma ve bunları işletme yasal olarak olanaksızdır.

c. Milli Eğitim Bakanlığına ait bulunan ders aracı niteliğindeki radyo ve televizyon istasyonları bu madde gereğince TRT'ye tanınmış bulunan tekele istisna olarak bırakılmıştır.

20 Örsel, Radyo-TV İşletmeciliği Ders Notları, s.5.

21 İçel, Kitle Haberleşme Hukuku, s.298.

22 ibid., s.299.

TRT yasasında yer alan bu açık hükme rağmen, kuruluşundan önce yayına geçmiş bulunan Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki diğer devlet ve kamu iktisadi teşebbüslerine ait radyo istasyonları yayınlarına devam etmektedir."²³

Türkiye radyolarının, 1964 yılından itibaren, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu şeklinde düzenlenmesi üzerine, bu yeni örgütlenişe alışamayan ve hatta yadırgayan kamu oyunda çeşitli tepkiler görülmeye başlamıştır. Siyasi iktidar kadar çeşitli tedbirlere başvuramayacak durumda bulunan Türk kamu oyunu teşkil eden baskı grupları, siyasi partiler, özellikle, basın yoluyla TRT'ye karşı çıkma yolunu tutmuşlardı. Zihinlerde iyice yerleşmiş bulunan siyasi iktidarın gözetim ve denetiminde bulunan radyo fikrinin kamu oyunun zihninden atılması, özerk olarak kurulmuş ve tarafsız yayın yapmakla yükümlü bir kuruluş fikrine alışılması, Türkiye'de pek kolay olmamıştır. Bu bakımdan, TRT'nin kuruluşunun ilk yılında yayınları için yapılan çeşitli ihbarlar, Cumhuriyet Savcılığınca, 1965 yılı içinde soruşturma açılmasına yol açmıştır. Ayrıca, taraflı yayın yaptığı da günlük basın tarafından da sık sık eleştirilmiştir. TRT'nin tarafsız yayın yapması ilkesi de, TBMM'de temsil edilen siyasi partiler tarafında, özellikle, Meclis'te sık sık söz konusu edilmiştir.²⁴

12 mart 1971 günü TRT Radyo Postalarının saat 13:00 Haber Bülteninde, okunan muhtıra ile Genelkurmay Başkanı, kara Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı, muhtırada sıralananların yerine getirilmesini istemişlerdir. Muhtıranın verildiği gün Süleyman Demirel başkanlığındaki Adalet Partisi Hükümeti istifa etmiştir. Nihat Erim başkanlığında kurulan partilerüstü Hükümet, 1961 Anayasasının bazı maddelerini değiştirerek, geçici maddeler eklemiştir.²⁵ 1961 Anayasasının değiştirilen hükümleri arasında Türkiye'de radyo ve televizyonun yönetimini düzenleyen 121. madde de bulunmaktadır. Yeni 121. maddenin metni aynen şöyledir:

"Radyo ve televizyon istasyonları, ancak devlet eliyle kurulur, ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetiminde ve yönetim organlarının kuruluşunda tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler koyamaz.

Her türlü radyo ve televizyon yayınları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

23 Örsel, Radyo-TV İşletmeciliği Ders Notları, s.9,10.

24 Oya Tokgöz, Türkiye ve Orta Doğu Ülkelerinde Radyo-TV Sistemleri, Ankara, 1972, s.127.

25 T.C. Resmî Gazete, 22 Eylül 1971, S.13964

Haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesinde Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün insan haklarına dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal cumhuriyetin, milli güvenliğin ve genel ahlakın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları ile organların seçim, yetki, görev ve sorumlulukları kanunla düzenlenir."²⁶

359 sayılı TRT Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanunla ek ve ek geçici maddeler ilavesi hakkındaki kanun, 29.02.1972 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul, 8 Mart 1972 günü Resmi Gazetede ilan edilerek kanunlaşmıştır. Böylelikle Türk radyo ve televizyon tarihinde yeni bir aşama daha başlamıştır.²⁷

TRT Kanununda yapılan değişiklikler, TRT'nin görev ve yetkilerinde, yayın esaslarında, teşkilatında kendini göstermektedir. Ayrıca, TRT Kanununun uygulanması ile ilgili Bakanlık Turizm ve Tanıtma Bakanlığı yerine Başbakanlık olmaktadır.²⁸

4.3. 1982 Anayasasına Dayanan Tekel Rejimi

1982 Anayasası'nın 133. maddesinin 1. Fıkrası "radyo ve televizyon istasyonları ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir"²⁹ diyerek 1961 Anayasası'nda olduğu gibi, radyo-televizyonu Devlet tekeline bağlamıştır. Bu hükme dayanılarak çıkarılan 11 Kasım 1983 tarihli ve 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 4. maddesinin (a) bendi ise, "radyo ve televizyon verici istasyonlarının kurulması, işletilmesi, yayınlarının düzenlenmesi ile yurt içine ve yurt dışına yayın yapılması, Devletin tekeline aittir. Bu tekel, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından kullanılır." hükmü ile, radyo-televizyona ilişkin Devlet tekeli vurguladığı gibi bu tekeli Türkiye Radyo Televizyon Kurumu tarafından kullanılmasını da öngörmüştür.³⁰

2954 sayılı kanun TRT'ye tanınan tekel yetkisine sadece polis ve meteoroloji teşkilatları yönünden istisna koymuştur. Gerçekten, Kanunun 4. maddesinin (a) bendi gereğince polis ve meteoroloji teşkilatları, kanunda belir-

26 Tokgöz, Türkiye ve Orta Doğu Ülkelerinde Radyo-TV Sistemleri, s.102.

27 T.C. Resmi Gazete, 8 Mart 1972, S.14122.

28 359 Sayılı TRT Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren 1568 Sayılı Kanun, Madde 33.

29 1982 Anayasası, Madde 133.

30 İçel, Kitle Haberleşme Hukuku, s.299.

tilen esaslara uygun yayın yapmak ve Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu'nun iznini almak şartıyla devamlı ikaz ve duyuru amacıyla radyo istasyonu kurarak sürekli ve kesintili radyo yayını yapabilirler.

Kanun, yukarıdaki istisnadan başka, kamu kurumu ve kuruluşlarıyla gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin kapalı devre televizyon sistemi kurmalarına ve işletmelerine olanak vermiştir.(4.m. d bendi). Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunun iznine tabi kapalı devre televizyon sistemi, televizyon yayını dışında eğitim, öğretim, güvenlik ve turizm gibi belirli amaçlar için bir bina dahilinde veya birbiri ile ilişkili binalar grubunda kullanılan kablo televizyonu olduğundan Devlet tekeline bir istisna sayılmaz.³¹

Kanun koyucu 11.11.1983 tarihli ve 2952 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nu yürürlüğe koyarak, 359 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu'nu yürürlükten kaldırmıştır.

2954 sayılı Kanunun önceki kanundan en önemli farkı TRT Kurumu Kanunu olmayıp Radyo-Televizyon Kanunu niteliğini taşımasıdır. Bu nedenle, Kanunda, amaç, kapsam, tanımlar, temel ilkeler ve yayın esasları belirtildikten sonra, yeni bir kuruluş olan "Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu" düzenlenmiş üçüncü kısım ise "Türkiye Radyo- Televizyon Kurumu'na ayrılmıştır. Böylece, kanun, her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altında olursa olsun elektromanyetik dalga yoluyla yurt içine ve yurt dışına yapılan radyodiffüzyon ve televizyon yayınları ile ilgili tüm esasları düzen altına almak istemiştir.³²

3517 sayılı Kanun 2954 sayılı Kanunun "radyo-televizyon istasyonlarının ve bununla ilgili diğer tesislerin kurulması ve yönetilmesi"ne ilişkin hükümlerin yürürlükten kaldırarak, bu yetkiyi PTT'ye vermiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi 18.5.1990 tarihli kararı ile 3517 sayılı kanunu iptal etmiştir. İptal kararı, Resmi Gazete'de yayınlandığı 24 Temmuz 1990 tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir."³³

"Anayasa Mahkemesinin bu kararını yerinde görmekteyiz. Gerçekten, 1982 Anayasası'nın 133. maddesi radyo-televizyon üzerinde Devlet tekeli kurarken istasyonların ve ek tesislerin kurulması ve işletilmesi ile yayınların yapılması yetkisini "tarafsız kamu tüzel kişiliğine"ne vermiştir. İstasyonların kurulmasını ve

31 5.4.1983 Tarihli ve 2813 Sayılı Telsiz Kanunu.

32 İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s.326.

33 *ibid.*, s.301.

yönetilmesini bu niteliğe sahip bulunmayan PTT'ye bırakmak ve sadece yayınların yapılmasında tarafsız kamu tüzel kişiliğini yetkilendirmek Anayasa'ya aykırılığı sonuçlar. Bu durumda izlenmesi gereken yasal yol ya eskiden olduğu gibi istasyonların kurulması ve yönetilmesi yetkisi yine tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olarak TRT'ye bırakılması ya da bu niteliğe sahip bir başka kamu tüzel kişiliğinin kurulmasıdır. Zira Anayasamız " tarafsız kamu tüzel kişiliğini öngörecek "siyasal iktidara bağımlı" radyo- televizyon sistemini önlemek istemiştir. PTT gibi siyasal iktidara bağımlı bir kuruluşun radyo-televizyon istasyonlarının kurulması ve işletilmesinde tam yetkiye sahip olması tarafsızlık esası ile bağdaşmaz."³⁴ diyerek Prof.Dr. Kayıhan İçel görüşlerini bildirmektedir.

III. BÖLÜM

5.ÖZEL RADYO YAYINCILIĞI

5.1. Televizyon ve Radyo Yayın Teknolojisinde İletişim

Uydularının Yeri

Uydu teknolojisinde en son gelişim doğrudan yayın uydusudur. Bu uydular bir yayın merkezinden gönderilen yayınları, belirli bir bölgeye aktarırlar. Bu yayın TV istasyonlarının aracılığı olmadan merkezlerdeki çanak antenlerle alınıp, doğrudan televizyonlarla izlenebilir.¹

Uzay teknolojisinde meydana gelen değişimler uyduların çeşitli amaçlarla kullanılmasına imkan vermiştir. Son yıllarda gelenekleşmiş sistemlerle yapılan radyo ve televizyon yayınları bu hızlı değişimden etkilenerek uydular aracılığıyla yayınlarını sürdürmeye başladılar. Bir başka ifadeyle radyo link ve verici kullanılarak gerçekleştirilen radyo ve televizyon yayınları artık uydularla yapılmaktadır.

Haberleşme uydularıyla ilgili çalışmaların, 1957'lerde başladığını bilmekteyiz. Sovyetler Birliği tarafından fırlatılan Sputnik-1 uydusunun başarısı bu yoldaki çalışmaların hızlanmasına sebep olmuştur. Çalışmaları ABD ve Avrupa ülkeleri takip etmiştir. Uyduların haberleşmeye sağladığı mesajların, yayılma hızı ve yayılma alanı genişlediği gibi imkanlar gelecekteki yayın dağıtım planlarında onların ilk sıraya alınmasını gerektirmiştir.²

"Orta vadede telefon, teleks, faks ile haberleşme, sayısal bilgi akışı, stereo radyo yayıncılığı ve televizyon yayıncılığı alanlarında bizleri bekleyen yenilik ve gelişmelerin iletişim uyduları aracılığı ile gerçekleşeceğini artık bilinmektedir."³

Uydular kullanımından önce yayınlar ya da mesajlar bir kaynaktan linkler vasıtasıyla vericilere aktarılmakta, oradan verici kapsama alanlarına göre yayılmaktaydı.

Halbuki uydular uzaya yerleştirildiğinde hem link, hem verici görevi yapabilmekte, istenilen alanlara en kısa zamanda kolayca ulaşmak mümkün olmaktadır.

- 1 Hıfzı Topuz, "Yarının Radyo ve TV Düzeni" "Doğrudan Uydu Yayınları DBS"İ Tuses ve İlad Ortak Yayımları, İstanbul, 1990, s.45.
- 2 Emre Dağdeviren, "Uydu ile İletişim ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", Eskişehir, 1988, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- 3 ibid., s.20.

Binlerce link sistemi kurulmakta, ulaşılan yayın alanlarına bir uyduyla ulaşmak mümkündür. Bütün dünyayı 90 derece açılarla yerleştirilen üç uydu ile kapsam günümüzdeki gelişmelerin boyutunu göstermektedir.⁴

"Uydu" kelimesinin sözlük anlamı, "Bir temel gezegenin çevresinde dönen ve bu gezegenle aynı kanunlara uyararak, gezegenin güneş çevresinde çekim etkisiyle yaptığı dolanımından ona eşlik eden küçük gezegendir."⁵

İnsan yapısı uydular ise askeri, meteorolojik ve haberleşme amacıyla, genellikle çok katlı bir füze yardımıyla uzaya fırlatılırlar. Uzayda herşeyin mutlaka bir yörüngeye ihtiyacı vardır.

Bu yörüngelerin niteliği de uydunun yapacağı işe göre değişir.⁶

Uydu yayınlarının temelindeki teknoloji, radyo-elektrik işaretlerini kullanma teknolojisidir. Doğrusal yayılma nedeni ile TV yayınları doğal engelleri aşamaz, köşe dönemezler. Atmosferden yansımazlar. Oysa radyo yayınlarında, kıtalar, ülkelerarası yayınlar için Atmosfer bir yansıtıcı ortam olarak kullanılır.

TV yayınlarını taşıyan VHF ve UHF bandındaki elektromanyetik titreşimle Atmosferin üst katmanlarından yansımazlar. VHF ve UHF yayınlar atmosferde ya emilir ya da uzaya yönelirler. Bu durum karşısında TV yayınları ancak yoğun bir link ve aktarıcı ağı ile ülkeler çapında veya ülkelerarası dağıtılabilirler.⁷

Uydular, iletişim örgütlerinin yalnızca uzay bölümüdür. Bir uydu ile haberleşme sistemi ise çok daha geniş organizasyonu ve çeşitli bölümleri gerektirmektedir. Bu bölümler;

- **İdari Bölüm:** Uyduların kanallarını kiralar. Böylece sınırlı olan faydalı ömürleri süresince, ekonomik kullanımlarını sağlar. Uzay ve Yer bölümlerinin kapasitelerini, üyelerinin gereksinimlerine paralel olarak kullanmalarını düzenler.

- **Yer Bölümü:** Uyduların kontrol merkezidir. Kuruluşa ait uyduların Clarke Kuşağı'ndaki konumlarını izler. Uyduya yerden yollanacak yayınları ve bu yayınların yer yüzüne dönüşünü de yer istasyonu gerçekleştirir.

4 Topuz, "Yarının Radyo ve TV Düzeni." s.45.

5 **Meydan Larousse**, Cilt 12, Paris, 1973, s.450.

6 Nurdan Rigel, **Elektronik Rönesans**, İstanbul, 1991, s.41.

7 *ibid.*, s.53.

• **Uzay Bölümü:** Sistemin uzaydaki uzantısıdır. Uydu işletmecileri hizmet alanlarına göre, uluslararası işleticiler ve bölgesel işleticiler olarak ayrılırlar. Uluslararası Uydu İşleticileri: INTELSAT, INTERSPUTNIK ve INMARSAT'tır.

Bölgesel uydu işleticileri: EUTELSAT, ARABSAT, PALAPA ve EMBRATEL'dir.⁸

Türkiye şu anda fırlatılan ve hala yörüngede olan pek çok uydudan yaklaşık 50'ye varan TV kanalını alabilmektedir.⁹

Ülkemizde uydu yayın teknolojisinin gelişimine uygun olarak gerçekleştirilen en çarpıcı örnek Magic Box olayıdır. Uydu yayın teknolojisinden yararlanarak, TRT'nin yayın tekelini ortadan kaldıran ve Türkiye'de özel televizyona, yasa tanımadan start veren Magic Box televizyon şirketi, Rumeli Holding'in sahiplerinden Kemal Uzan'ın oğlu Cem Uzan tarafından paravan şirketlerin merkezi olarak bilinen Leichtenstein'da kurulmuştur.¹⁰

Elektronik habercilikteki büyük teknolojik gelişmelerin ve özellikle uydu yayıncılığının her geçen gün gelişmekte olmasının sonucu olarak özel televizyonlarla birlikte özel radyolarda Türkiye'de gündeme gelmeye başlamıştır.¹¹

5.2. 1992 yılında Türkiye'deki İlk Özel Radyolar

"Türkiye'de özel radyo istasyonları kurmak üzere ilk defa "Hürriyet Gazetesi" teşebbüste bulunmuştur. Hukuki engeller aşılamadığı için bu teşebbüs başarıya ulaşamamıştır. Televizyon istasyonu kurmak üzere 1985 yılında aynı gazetenin radyo-TV yüksek kuruluna başvurarak istediği izinde verilmemiştir."¹²

"Uzun zamandan beri Türkiye'de bir radyo patlaması bekleniyordu. Batı Avrupa ülkelerinde binlerce radyo varken Türkiye'de radyo tekeli sürdürülemezdi.

Birkaç ay içinde yalnız İstanbul'da dokuz radyo yayına başlamıştır.

8 ibid., s.71,72.

9 **Gong, TV Dergisi**, İstanbul, 9 Haziran 1971, s.74.

10 **Cumhuriyet Gazetesi**, İstanbul, 31 Aralık 1990, s.6.

11 **İçel, Kitle Haberleşme Hukuku**, s.40.

12 Nezh Demirkent, **Çağdaş Gelişmelerin Işığında Devlet Media İlişkileri**, Eğitim Yayınları, No:10, 1988 yılı 10. Seminer Tutanakları, İstanbul, 1988, s.125.

Kamu sektörü bu işte geri kalmıştır. Biz kamu sektöründen, belediyelerden, derneklerden, bir takım girişimler bekliyorduk, onlar bir türlü davranamadılar.

Biz kar amacı gütmeyen özgür, özerk ve kamusal yayıncılığı savunuyorduk, herkes bu işi çok ağırdan aldı. Hele bir yasa değişsin, ondan sonra dediler. Ama özel sektör yasayı beklemeden bu işe soyundu, aldı başını gidiyor. özel radyoculuğun çok para getireceği anlaşıldı. Öyle olmasa bu işe girerler miydi?"¹³ diyerek Hıfzı Topuz özel radyolar hakkında görüşünü bu şekilde ortaya koymaktadır.

Anayasa değişikliği ve yasal düzenlemelerle serbest ve özgür iletişim düzenine geçileceği anlaşılmaktadır. Bu tür bir yapılaşma liberal felsefe ve devlet anlayışının doğal uzantısıdır.

Yeni düzenle birlikte özel televizyon ve radyo istasyonları çoğalacaktır. Finans güclüğü ve rekabet olgusu televizyon istasyonlarını sınırlı kılarken, kolay ve ucuz kurulmaları nedeniyle radyo yayıncılığı çok daha yaygın olacaktır. Yerel, yöresel küçük radyo istasyonları çoğalacak ve radyo dinleme alışkanlığı artacaktır.

Radyo dinleme alışkanlığı pek de kaybolmamıştır. Trafik tıkanıklığı içinde bunalan sürücü elini radyo tuşuna atmakta, sabah kalktığımızda yaptığımız işlerin başında radyoyu açmak gelmektedir.¹⁴

Türkiye’de özel radyoların açılmasıyla birlikte çeşitli görüşler, eleştiriler de ortaya çıkmaktadır. Kuruldu, kuruluyor, yayına başlıyor derken, birbirinden farklı olma çabasıyla dolu pek çok radyo kanalı, günlük yaşantımızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Çoğu yabancı müzik ağırlıklı yayın yapan bu radyoların sebep olduğu tartışmalar kolay kolay son bulacak gibi değildir. Reklam rekabetine, bir de plak şirketleriyle sanatçılara ödenmesi gereken telif ücretleri eklenince, özel radyolar en çok konuşulan konulardan biri olmuştur.

Başlıca amaçlarının kaliteli müzik yayını yapmak ve bunun karşılığında tercih edilen radyo kanalı olmayı başararak reklam pastasından en büyük dilimi almak olduğunu belirten FM kanallarının, ayrı ayrı özellikleri ve gelecekle ilgili planları nedir?

13 Hıfzı Topuz, "Radyolarda Patlarna" *İletişim Dünyası*, İstanbul, Unesco Türkiye Millî Komisyonu İletişim Komitesi Yayını, 11 Eylül 1992.

14 Niyazi Öktem, "Radyo, Toplum ve Demokrasi", *İletişim Dünyası*, 11 Eylül 1992, s.1.

- Number One FM. (102.5)

"Number One FM, Londradan yayın yapıyor ve İstanbul'da yapılan bir araştırmaya göre 15-35 yaş arası en çok dinlenen yabancı müzik yayını yapan kanal. Ali Karacan'ın sahibi olduğu Number One FM adına konuşan Karacan TV Genel Müdürü Ercan Erdem, Number One FM'in bu kadar başarılı olmasında en büyük payın Ömer Karacan'a ait olduğunu söylemektedir. Ömer Karacan programlarını Londra'da 18 genç ile birlikte hazırlamaktadır.

Number One FM'in "Efes Bilsen", "Levis", "Coca Cola", "Bank Expres", "Aktaş Elektrik", "Johnson and Johnson", "Vestel" ve "Pirelli"den oluşan sekiz sponsoru vardır. Number One FM, maddi desteği en güçlü radyo konumunda bulunmaktadır. Number One FM, sponsorları için paket programlar da hazırlamaktadır. Sponsor programlar çerçevesinde, Number One FM'in taksi şoförlerine yönelik bir programı da bulunmaktadır. Her gün seçilen taksi şoförlerine "Pirelli" lastik veriliyor."¹⁵

1992 yılında bazen sekiz, bazen de oniki saat canlı yayın yaparken 1993 yılında 24 saat canlı yayın yapmaya başlamıştır.

- Kent FM (101.0)

Mehmet Duru'nun sahibi olduğu Kent FM'de programları yaklaşık 20 kişilik bir ekip hazırlıyor. Kent FM kanalının basın ve halkla ilişkiler müdürü olan Engin Şenyurt, kendilerini diğer radyo kanallarından ayıran en önemli özelliğin spikerlerinden hiçbirinin Amerikan aksanıyla Türkçe konuşmamakta olmasını gösteriyor.

Pepsi Cola Kent FM'in bir tek sponsoru durumundadır. Kent FM'in hedef kitlesi 10-35 yaşları arasındaki İstanbul dinleyicisidir. Her zevke yönelik müzik yayını yapan Kent FM'in en büyük özelliği, Türk metal ve rock gruplarına da yer veriyor olmasıdır.¹⁶

- Energy FM.(102.0)

İnsanlara aktif, pozitif enerji vermeyi amaç edinen Energy FM, 23 kişiden oluşan kadrosu ile "en iyi"yi sunmaya çalışmaktadır. Energy FM de, diğer

15 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 24 Kasım 1992, s.9.

16 Engin Şenyurt (Kent FM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü) ile 14 Aralık 1992'de yapılan görüşme.

radyolar gibi, müzik ağırlıklı bir radyo kanalıdır. Şehir haberlerinden ve sanat olaylarından da sıkça söz edilmektedir.

Özel radyolarda en çok tartışılan konulardan biri de, sunucuların Amerikan aksanıyla Türkçe konuşmasıdır. Energy FM bu konuda bir adım daha atarak Amerikalı bir kızın İngilizce sunduğu "rock" programı yayınlıyor.

Yayınlarıyla insanlara pozitif enerji yaymayı amaçlayan bu radyo kanalının sponsorları, "Pepsi Cola" ve "Levi's"dir¹⁷

- Power FM (100.0)

İstanbul hava sahasında dolaşan özel radyolara güçlü bir rakip katılmıştır. Vakkoroma'nın sahibi Cem Hakko'ya ait olan Power FM 100 yayına başlamıştır. Açılış için düzenlenen kokteyle sanat ve iş dünyasından ünlü isimler katılmıştır.

Power FM'in yayın merkezi Taksim alanındaki The Marmara otelinin içindeki Vakkoroma'ya kuruldu. İlk gününde çarpıcı bir yayın yapan radyo sabah saatlerinde helikopter uçurarak trafik raporları vermektedir.¹⁸

Power FM'in sahibi Cem Hakko daha önce, kanun çıkmadan kanalların yayına geçmeyeceğini belirtmesine rağmen, Power FM de radyo kanalları arasındaki yerini almıştır. Hakko'nun tam beş yıldır üzerinde çalıştığı bir proje olduğunu belirttiği radyoculuk, teknik olarak dünyadaki 100 kanaldan biri olduğunu belirttiği Power FM'le gerçekleşmiş oldu. Power FM, spor moda ve sanatın bulunduğu bir yer konumundadır.

Power FM, kadrosunda deneyimli ve hatta ünlü isimlere yer veriyor. Örneğin, bu özel radyo kanalının reklam ilişkileri sorumlusu ve müşteri temsilcisi Türkiye eski güzellik kraliçelerinden Meltem Hakarar.¹⁹

- RADYO TEK (99.0)

"Kanal 6 bünyesinde kurulup 30 kişilik bir ekiple Londra'dan yayın yapan radyotek, çok zengin bir müzik yelpazesıyla çok geniş kitlelere seslenmek amacını güdüyor. 15-35 yaş arasını hedef kitle seçen ve kadrosunda profesyonel DJ'lere, tiyatroculara yer veren Radyotek'in programlarında caz'dan rock'a,

17 Aykut Gönültaş (Energy FM Müzik Direktörü), 17 Aralık 1992'de yapılan görüşme.

18 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 7 Kasım 1992, s.1.

19 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 25 Kasım 1992, s.9.

metalden country'ye, pop slowdan pop disco'ya kadar her çeşit müzik bulunmaktadır. Programlar arasında jenerik bulunmaması en önemli eksikliklerdir.

Dinleyiciye karşı güleryüzlü olma ilkesini benimseyen Radyotek'te ciddi haber sunma kaygısı bulunmamaktadır. Magazin ağırlıklı, gençlere yönelik ve ilgi çekici haberler tercih ediliyor."²⁰

- Süper FM (90.8)

Süper FM'de her çeşit müziğe yer veriliyor. Arabesk müzikler daha fazla çalınmaktadır.

Inter Star'ın bünyesinde kurulan Süper FM Metro FM ile birlikte Prime Holding'i oluşturuyor.

Süper FM Almanya üzerinden uyduyla İstanbul'a yönelik yayın yapıyor. Böyle bir yayının sadece uyduyla aktarılma masrafı saatte 50 bin dolar. Bu nedenle birçok özel radyo kanalı gibi Süper FM'in de İstanbul'dan yayın yaptığı ileri sürülüyor. Programların hazırlandığı stüdyoların yeri de bu yüzden saklanıyor."²¹

Son aylarda televizyon kanallarında yaşanan karmaşa, İzmir'de FM bandından yayın yapan radyolara da sıçramıştır. "TRT 3, Show Radyo, TRT, Genç Radyo, TRT 4, Kardan FM, Kanal 99, TRT Turizm 101 ve Yunanistan'dan yayın yapan dört kanal FM bandını doldurmuştur. İzmir'de yayın yapan bu kanallardan, sadece TRT ve Kardan FM'in uluslararası standartlara uygun olduğu, öteki vericilerde ise filtre olmaması nedeniyle, frekans karmaşası yaşandığı belirtiliyor. Bu durumun devam etmesi halinde, hava kara ve deniz haberleşmesinin de radyo vericilerinden olumsuz etkileneceği savunularak, yasanın acil olarak çıkarılması, yayın başlatmak isteyenlere tek elden frekans tahsisi yapılması gerektiği belirtiliyor.

Aydın'da üç özel radyo istasyonu, Ultra FM 91.1'den deneme yayınlarını sürdürüyor.

FM kanalında Denizli'de sekiz radyo yayın yapıyor, "Venüs", "Pamukkale", "Denizli FM", "Yöremizin Sesi", "Flash Radyo", "Bizimeller", "Ana Radyo" ve "Gökkuşluğu" radyo istasyonları.

20 Blue Jean Dergisi, İstanbul, Kasım 1992, s.12.

21 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 5 Eylül 1992, s.10.

Muğla'da Bodrum'da, "Bodrum Radyo"; Marmaris'te de "Marmaris Radyo" yayın yapmaktadır.

Bursa FM, Bursa'da en çok dinlenen radyolardan biridir.

Türkiye'de 1992 yılı içerisinde belli özel radyolar ve bunların kısaca içeriklerini anlattık. özel radyoların sayıları hergün artmakta ve bunların seslendikleri, ulaştıkları kitle sayısında artmaktadır.

5.3. Devletin Özel Radyolara Karşı Hukuki Müdahalesi

"İçişleri Bakanlığı, özel radyoların yayınlarının durdurulmasını istemiştir. Bakanlık tarafından valiliklere bir genelge gönderilerek, Anayasa'ya aykırı biçimde yayın yapan özel radyoların kapatılması, yayınlarının durdurulması ve cihazlarına el konulması istenmektedir.

Bakanlığın genelgesinde Anayasa'nın ilgili maddesi uyarınca radyo ve yayın hakkının TRT tekelinde bulunduğu hatırlanmakta ve bu madde değişmeden özel kişi ve kuruluşların yayın yapamayacağı belirtilmektedir. Tüm illerde güvenlik güçlerinin özel radyolar konusunda girişimde bulunması istenen genelgede, bu radyoların yayın yaptıkları yerlerin tespit edilerek kapatılması istenmektedir. Özel TV'ler de Anayasa'ya aykırı biçimde yayın yapmalarına rağmen, bu yayınların yurt dışından gerçekleştirdikleri için genelge kapsamı dışında tutulmuştur."²²

İçişleri Bakanlığı'nca valilere gönderilen genelgelerle özel radyo yayınlarının yasaklanması, özel radyoların tepkisine neden olmuştur. Büyük bir dayanışmaya giren radyolar ortak yayına geçerek yasağı protesto ettiler. Radyo, Televizyon Sahipleri ve Yayıncıları Derneği de gazetelere geçtiği fakslarla olayı kınamıştır.

Radyo Televizyon Sahipleri ve Yayıncıları Derneği, 1 Şubat 1993 tarihinde bir bildiri yayınladı. Bu bildiri, derneğe üye yaklaşık 200 radyoda yarım saatte bir okundu. Bu bildiri şöyledir:

Bizler, yurdumuzda çok sesliliğin ve demokrasinin önemli bir parçası olarak, hükümetimizin de hoşgörüsüyle doğmuş özel radyo istasyonlarıyız. Yayın yaptığımız günden beri, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin özel Radyo-TV yasasıyla ilgili düzenleme yapılmasını bekliyoruz. Geçtiğimiz Eylül ayında

da radyoları kapatılacağı yolunda çıkan haberler, konuyla ilgili Devlet Bakanı sayın Gökberg Ergenekon'un ve Başbakan sayın Süleyman Demirel'in de olumlu çabaları ile sonuçsuz kalmıştır. Bizler siz sevgili dinleyicilerimizle bütünleşmeye ve yayınlarımızla bu birlikteliği sağlamaya çalışmaktayken, bu kez de İçişleri Bakanlığı yurt içinden yayın yapan radyoların kapatılmasıyla ilgili Emniyet Müdürlüklerini harekete geçirdi. Sevgili dinleyicilerimiz, bizler Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün kanun ve kurallarına saygılı olmak zorundayız. Radyo yayıncılığı ile ilgili kanuni düzenlemenin iki yıldır gecikmiş olmasının sorumlusu ne biz yayıncılar, ne de siz dinleyicilerdir. Bizler kanuni çerçevede yayın yapmak, sizlere bu şekilde yayın yapmak, sizlere bu şekilde ulaşmak amacındayız. Buradan, belki de radyomuzun mikrofonlarından size son kez sesleniyoruz. Belki az sonra Emniyet Müdürlüğü yetkilileri görevlerini yapmak amacıyla bizleri susturacak, yayın aletlerimize el koyacaktır. Sevgili dinleyicilerimiz, bizler demokratikleşmenin çok sesliliğin yerleşmesini, gelişmesini hepimiz adına istiyoruz. Bizler susturulsak bile demokrasinin konuşan insanların ülkesinde geçerlilik taşıyacağına inanıyoruz. Lütfen bizi destekleyin. Susturulacak ses, sizin sesinizdir. Kaybedeceğimiz ise özgürlüklerimizdir.²³

İçişleri Bakanlığı'nca 76 il valiliğine gönderilen genelge şöyledir:

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı: B.05.01. EGM. 032.02.01

Konu: Özel Radyo-TV Yayınları

İlgi: a) 05.04.1983 tarih ve 2813 Sayılı Telsiz Kanunu

b) 11.11.1983 tarih ve 2954 Sayılı Radyo-TV Kanunu

c) 17.10.1988 tarih ve İçişleri Bakanlığı Em. Gnl. Md.lüğü

d) 12.01.1989 günü ve 3517 Sayılı Radyo ve TV verici istasyonlarının PTT Gn. Md.lüğü tarafından kurulması ve işletilmesi hakkındaki kanun.

e) 05.03.1983 gün ve Em. Gnl. Md.lüğü Hab. Dai. Bşk.lığı Pln. Prj. 82 sayılı yazı.

f) 05.04.1990 gün ve Emn. Gnl. Md.lüğü Güvenlik Daire Bşk.lığı Toplumsal Olaylar ve Şube 80.830 sayılı genelge.

g) Radyo ve TV Yüksek Kurulunun 19.10.1992 gün ve 10301 sayılı görüş yazısı.

h) TGM.nün 04.12.1992 gün ve 10268-5169 sayılı görüş yazısı

i) Valilik ve Emniyet Müdürlüklerinden alınan yazılarda, Özel radyo ve TV yayınları yapıldığı veya yayın yapılmak üzere izin talep edildiği anlaşılmaktadır. Anayasamızın 133. maddesi ile 2954 sayılı Radyo ve Televizyon Kanununa göre her türlü Radyo ve Televizyon yayın istasyonlarının kurulması, işletilmesi ve yayınlarının düzenlenmesi ile yurt içine ve yurt dışına yayın yapılması hususunda devlet tekeli bulunmakta ve bu tekelde TRT tarafından yürütülmektedir. Mevcut yasalarla izin verilen kamu kuruluşları dışındaki kamu ve özel kuruluşların yaptığı veya yapmak istedikleri yayınların önlenmesiyle ilgili olarak muhtelif tarihlerde gönderilen ilgi (c), (e), (f) genelgelerde bulunmaktadır. radyo Televizyon Yasası'nın değiştirilmesiyle ilgili çalışmalar yapıldığı bilindiğinden, bazı tereddütlerin hasil olduğu, illerin yukarıda belirtilen yazılarından anlaşılmış olup, bu nedenle görüşlerine başvuru Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu ilgi (g) görüş yazılarında; mevcut yasalara göre izin verilmesinin hukuken mümkün olmadığını, Telsiz Genel Müdürlüğü ise ilgi (h) görüş yazılarında 2813 sayılı Telsiz Kanununun 32. maddesine göre işlem yapılmak üzere, Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulmasının gerektiğini belirtmektedirler. Bilgi ve gereğini rica ederim.

Bakan Emriyle Rıza Akdemir. Vali Müsteşar Yardımcısı.²⁴

Başbakan Demirel, İçişleri Bakanlığı'nın özel radyo ve TV'lerin kapatılmasına ilişkin yayınladığı bildiriye savunmaktadır. "Özel radyo ve TV'lerin hepsi Anayasa'ya aykırıdır" diyerek görüşünü bildirmiştir. Başbakan özel radyo ve TV'lerin bir kısmının yurt dışından yayına devam edebildiğinin hatırlatılması üzerine şunları aşağıdaki sözleri ile bildirir:

"O iş ayrı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasasını yurt içi ve yurt dışı diye ayırıp ona göre muameleye tabi tutmak olmaz. Anayasaya aykırıdır, aykırıysa

aykırıdır işte." Demirel, SHP'lilerin belediyelerin bir çoğunun özel radyo ve TV istasyonuna sahip olduğu ve tepki gelip gelmediği sorusuna karşılık da "Kimseden bir tepki gelmedi. Kanun bu iltimas olmaz" yanıtını verir.²⁵

İçişleri Bakanı İsmet Sezgin 1 Şubat 1993 tarihinde bir açıklama yaparak, uydu aracılığıyla yayın yapan özel radyo ve televizyonlara müdahale edilmeyeceğini bildirir. İçişleri Bakanı Sezgin, şunları söylemektedir:

"İl valilikleri ve emniyet müdürlükleri bakanlığımıza müracaat ederek, özel radyo ve televizyonlarının bölgelerinde yayın yaptıklarını veya yayın için izin istediklerini, bu konuda ne yapmak gerektiğini soruyorlardı. Biz de Anayasa ve TRT Kanunu'na göre özel radyo ve televizyonların kurulması, işletilmesi ve yayın yapılması konusunda tekel bulunduğunu belirttik. Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu ile Telsiz Genel Müdürlüğü de aynı yönde görüş bildirdi. Yurt dışından uydu aracılığıyla yayın yapanlara müdahale edilmeyecektir. Ek bir genelge göndererek, bu konuya değineceğiz."²⁶ Bu bildiri üzerine uyduyla yayın yapan "Radyotek", Metro FM", "Süper FM", "Show Radyo" ve "Number One FM" radyolarının yetkilileri, genelge kapsamına girip girmediklerini bilmedikleri için kaos yaşanır. "Power FM", devlet televizyonlarından yapılan açıklamanın tebligat niteliğinde olduğu gerekçesiyle yayınlarını durdurur.²⁷

Bu genelgeden sonra üç ayrı genelgeyle gündeme gelen özel Radyo-TV yasağı, tam yumuşadığı sanıldığı dönemde, Ulaştırma Bakanlığı'nın dördüncü kapatma kararıyla şok yaratır. Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu'nun emriyle valiliklere gönderilen ve özel Radyo-TV'lerin kapatılması istenen genelgede, tüm özel radyo ve TV'lere ait vericilerin sökülmesi ve sorumluları hakkında suç duyurusunda bulunması istenmektedir. Yasa dışı olarak yurda sokulan vericilerin teslim edilmesi gerektiği bildirilmektedir.

Genelgede vali ve kaymakamların görevleri hatırlatılarak, kanunun üzerine titizlikle gidilmesi talimatı verilir. İçişleri Bakanlığı'nın daha önce yayınladığı genelgelerden daha sert ve kesin hükümler taşıyan Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu'nun 15 Mart tarihli genelgesinde, 2813 sayılı Telsiz Kanunu'na göre, bu

25 Milliyet Gazetesi, 2 Şubat 1993, s.7.

26 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 2 Şubat 1993

27 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 2 Şubat 1993, s.7.

kuruluşların Telsiz Genel Müdürlüğü'nden izin almadan yayın yaptıkları vurgulanmıştır.²⁸

21 Mart 1993 tarihinde, hükümetin arka arkaya yayınladığı genelgelerle yasaklamaya çalıştığı "korsan" televizyon ve radyo istasyonları, mahkeme kararı ile yasallaştırılmıştır. Mahkeme, bu yayınların Anayasaya karşı fiili bir durum oluşturduğu, ancak suç oluşturmadığı kararına varmıştır. Hükümetin "yasak" genelgeleri de etkili olamamıştır. İlk üçü İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, sonuncusu da Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu tarafından yayınlanan bu genelgelerde "korsan" olarak nitelenen sözkonusu TV ve radyo istasyonlarının, Anayasaya aykırı oldukları valilikler tarafından kapatılmaları gerektiği yer alıyordu.²⁹

30 Mart 1993 tarihinde İstanbul Valiliği, ilde yayın yapan 19 özel radyo istasyonuna, yayınlarını durdurması için 24 saat süre tanımıştır. Radyoların bu süre sonunda yayınlarına devam etmeleri halinde kapatılacakları bildirildi. Ankara Valiliği de ilde faaliyet gösteren 23 özel radyo ve TV kuruluşunun yayınının 31 Mart tarihinden itibaren durdurulacağını açıkladı. Ulaştırma Bakanlığı Telsiz Genel Müdürlüğü'nün 15 Mart 1993 tarihli genelgesi üzerine İstanbul'da valiliğinde toplantı düzenleyerek, İstanbul'da yayın yapan 19 özel radyo istasyonuna gönderilen yazıda bu süre içerisinde faaliyetlerini tatil edemeyen radyolar ile ilgilileri hakkında emniyetçe yasal işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Valiliğin aldığı kararla İstanbul'da yayınlarına son vermesi istenen radyolar şunlar: "Show Radyo, Genç Radyo, Best FM, Süper FM, Metro FM, Metropol FM, Radyo Tek, Power FM, Kent Radyo, Energy FM, Number One, Radyo Mega, Fön Radyo, İstanbul FM, Meto FM, Engin FM."³⁰

İzmir Valisi Kutlu Aktaş da Ulaştırma Bakanlığı'nın genelgesi doğrultusunda kentteki özel radyo yayını istasyonlarının kapatılacağını bildirmiştir.³¹

Türkiye, medya tarihinin en önemli günlerini geçirmiştir. Özel radyolar, dinleyicilerini, Başbakan'a, bakanlara telgraf çekmeye davet etmektedirler. Yasakçı devletin kararına direnmeye çağırılar yapılır.

28 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 16 Mart 1993, s.3.

29 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 22 Mart 1993, s.21.

30 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 31 Mart 1993, s.17.

31 ibid., s.1.

Evet, şehirlerimiz bugünden itibaren yine eski griliklerine dönebilir. Arabalarda işimize giderken yaşadığımız o çılgın keyfin yerini, yine gri duygular alabilir.

O nedenle ben de sizleri Başbakan'a, Başbakan yardımcısına, bakanlara yazmağa davet ediyorum. Şehirlerimizin, gecelerimizin yol boylarımızın keyfi için mektuba sarılın. Grilliğe, renksizliğe, ruhsuzluğa başkaldırın, isyan edin."³² diyerek Ertuğrul Özkök Hürriyet gazetesindeki 31 Mart tarihli yazısında görüşlerini bildirir. Özel radyoların kapatılma kararına tepkiler, köşe yazarları, gençlerden gelir. Yüzlerce radyo yayınlanan hüzünlü şarkılar ve mesajlarla yankılanır. Radyolar gün boyu, "anlayana sivrisinek saz.." misali, ima ve eleştiri içeren parçalar çalarlar.

Radyo kapatma kararına en çok gençlerden tepki gelmiştir. İstanbul'da yurttaşlar otomobillerinin antenlerine siyah kurdele takarken, Ankara'da toplanan bir grup, sopalara takılı siyah bezleri sallayarak, başlarında siyah bantlarla zafer işareti yaparlar.

Siyah protesto, Number One FM Haber Müdürü Rauf Ateş tarafından ortaya atılan ve diğer radyolar tarafından da hemen benimsenen siyah bantlı protesto, 1985 yılında İsviçre'de uygulanmıştır. O yıllarda İtalya'da kurulan bazı özel radyolar, İsviçre'ye yayın yapmaya başlamışlar ve bu sayı günden güne artmıştır. İsviçre Hükümeti, o tarihte radyoları susturmak amacıyla yasaklama yoluna gider. Bunun üzerine radyolar, kararı protesto etmeleri için dinleyicilerinden otomobillerinin antenlerine siyah kurdele takmalarını istemiştir. Bu protesto etkisini gösterir ve hükümet geri adım atarak radyoları yasallaştırır.³³

Özel radyo ve televizyonların kapatılması, hükümette deprem etkisi yapar. Karara ilk tepki koalisyon ortağı SHP'den gelir. SHP Grup Başkanvekili Aydın Güven Gürkan ve Ercan Karataş, yazılı açıklama yaparak Ulaştırma Bakanlığı'nın karardan dönülemeyeceği kararını eleştirirler. Gürkan ve Karataş radyo ve televizyonlara ilişkin Anayasa değişikliğinin T.B.M.M'de hemen görüşülmesini istediler.³⁴

32 Ertuğrul Özkök, "Ben Radyomu İstiyorum" Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 31 Mart 1993, s.25.

33 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 1 Nisan 1993, s.1.

34 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 1 Nisan 1993, s.1.

Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ise çok sayıda SHP milletvekilinin karşı çıktığı yasak kararı konusunda, Anayasaya aykırı olduğu için bir düzen getirme konusunda dayanakları olmadığını, önce dayanağı kurmaları gerektiğini bildirir.

Kapatma kararının illerde farklı biçimde uygulanması, kararın mimarı Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu'yu çileden çıkarmıştır. İstanbul Valisi 24 saat süreyi geri adım atarak bir haftaya çıkarır. Ankara'da ise bütün radyolar mühürlenir. Afyon ve Manisa'da 6'şar özel radyoyla, 1'er televizyon istasyonu kapatılmıştır. Aydın ve Nevşehir'de de tüm radyolar susarken, Uşak'ta 5 özel radyo ile 2 özel televizyon kanalı, valiliğin tebligatını beklemeden yayınlarına son vermişlerdir. Eskişehir'de ise 5 özel radyo kanalı emniyet tarafından kapatıldı. İzmir ve Erzurum valilikleri ise televizyon ve radyo istasyonlarına 24 saat süre tanır. Diğer illerde ise kararın valiliklere ulaşmadığı kaydedilir.³⁵

Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu "Ben 15 Mart'ta genelgeyi yayınladım. Genelgeye uymayan hangi vali varsa ben de onun hakkında gereğini yapacağım" diyerek görüşlerini açıklar.³⁶

İstanbul Valiliği, iki gün içinde üçüncü kez karar değiştirerek, hafta sonunu beklemeyip, uydudan yayın yapanlar da dahil tüm radyoları 2 Nisan 1993 tarihinde kapatma kararı alır. Uydudan yayın yapanlar dışında tüm TV'lerin de yayınlarını durdurmaları için saat 15.00'e kadar süre tanınır.³⁷

"İstanbul'daki 19 radyodan 16'sı öğle saatlerinde yayınlarına son verirken Süper FM, Metro FM ve Show Radyo yurtdışından yayın yaptığı için kapanmamıştır. İzmir'deki radyolar "Ey özgürlük" şarkısı ile mikrofon kapatırken, Adana, Mersin, Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep'te kapatılmayı bekleyen radyolar "İstemiyorum Baba" şarkısını çalarlar."³⁸

Bakan Topçu, konuya ilişkin soruları yanıtlarken, yurtdışından yayın yapan televizyonların uluslararası sözleşmeler gereği kapsam dışı kaldığını, yansıtıcı ve vericiler aracılığıyla yayın yapan bu kuruluşların, yasaya aykırı olmadığını ileri sürer. Genelgenin özel televizyonları da kapsamına karşın neden sadece radyoların kapatıldığı sorusu karşısında Bakan Topçu, özel radyo ve TV genelgesinde bir ayırım yapmadıklarını, yurtdışından yayın yapan kuruluşların

35 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 1 Nisan 1993, s.17.

36 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 1 Nisan 1993, s.27.

37 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 2 Nisan 1993, s.25.

38 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 2 Nisan 1993, s.1.

durumunun uluslararası bir sözleşmeye dayandığını, onunda Türkiye'nin de taraf olduğu sınırötesi yayınların izlenmesine dayanan sözleşme olduğunu, Türkiye bu sözleşmeye taraf olduğuna göre uydu aracılığıyla yayın yapan televizyonların bu sözleşmeye göre yayınlarını durdurmanın mümkün olmadığını bildirir.³⁹

Kapatma kararından sonra İstanbul'da ilk korsan radyo yayın başlamıştır. "Radyo adını kullanan ve 104 FM bandından dinlenen radyodan sık sık "susmayacağız" anonsu yapılır."⁴⁰

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'da Taşkent'e uçarken, protestoculara "siyah kurdela" çağrısı yapar. "Bu mantıklı bir karar değil. Bir senedir neredeydiniz? Bir sene evvel bu kadar insana iş çıkardınız, radyolar kuruldu. Ondan sonra yasak dediniz"⁴¹ diyerek bu Anayasa'ya, yasalara aykırı laflarının bir tarafa bırakılması gerektiğini söylemiştir.⁴²

Özel radyoların kapatılmasına tepkiler sürerken, Kayseri'de avukatlıkla radyoculuğu birlikte yürüten Ayşegül Gündoğ ve amcasının kızı Fatma Gündoğ, valiliğin kapatma kararını mahkeme kararıyla geçersiz kılarak, 10 özel radyonun yeniden yayına başlamasını sağlarlar. Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesi'nin 12 Mart tarihli gerekçeli kararında, yayınlarda suç unsuru görülmediğini belirten Ayşegül Gündoğ, Kayseri'de tüm radyoların yayınlarını sürdürdüğünü, öteki illerdeki radyoların da mahkemenin gerekçeli kararını onlardan istediğini belirtir.⁴³

Ulaştırma Bakanlığı Telsiz Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı genelgeden sonra yayınları durdurulan Flaş TV, BRT televizyonları yürütmenin durdurulması istemiyle Danıştay'a başvurdu. Öte yandan, radyocular, seslerini kesen yasak genelgesine karşı hukuk savaşı başlattı. Türkiye Radyo ve Televizyoncular Birliği, Ulaştırma Bakanlığı'nı tüm yurtda dava bombardımanına tutacağını bildirdi. Genelgeye karşı ilk davayı, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin radyosu Anki açtı.⁴⁴

Özel radyoların kapatılmasına yönelik tepkiler yurt çapında sürerken TBMM Danışma Kurulu, Başkan Hüsamettin Cindoruk'un önerisi üzerine hükümete,

39 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 2 Nisan 1993, s.17.

40 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 5 Nisan 1993, s.1.

41 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 5 Nisan 1993, s.26.

42 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 5 Nisan 1993, s.26.

43 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 4 Nisan 1993, s.28.

44 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 7 Nisan 1993, s.4.

özel radyo ve TV'lerin kapatılmasına ilişkin kararını 15 gün süreyle ertelemesi için tavsiyede bulunma kararı alır. Demirel buna karşı çıkarak, "böyle bir şeyin mümkün olamayacağını bildirmiştir." Kurul, anayasanın 133. maddesinin gelecek hafta genel kurulda değiştirilmesi ve alt komisyon tarafından hazırlanan yasa tasarısının da bu arada görüşülmesini benimser. TBMM Anayasa Komisyonu'nda danışma kurulu kararının ardından anayasa değişikliğine ilişkin beşli paketi geri çeker.⁴⁵

TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk, 6 Nisan 1993 tarihinde ANAP, DYP, CHP ve RP başkanlıklarına 3 maddelik bir öneri metni gönderir. Cindoruk, siyasi partiler arasında bir uzlaşma arayışının gözlemlendiğini belirterek ilk etapta, Ulaştırma Bakanlığı tarafından özel radyo ve TV'lerin faaliyetlerinin durdurulmasına ilişkin genelgenin 15 gün süreyle ertelenmesini ister. Anayasa'nın 133. maddesinin değiştirilmesine yönelik önerinin mecliste öncelikle görüşülmesini isteyen Cindoruk, bu konuda genel kurulda yapılacak iki görüşme arasında, alt komisyon tarafından hazırlığı süren tasarının görüşülerek yasallaştırılabileceğini belirtir. 133. maddede yapılacak değişiklik ile ilgili bir taslak metni de hazırlayan Cindoruk, bu metnin Partilerarası Anayasa Çalışma Grubu'nda ele alınmasının çözüm yolunu açacağını bildirmiştir.⁴⁶

Radyo ve televizyon yayınlarında devlet tekelinin kaldırılmasını öngören metin şöyledir:

"Madde 133- Radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık, anlatım özgürlüğü ve iletişimde çoğulculuk esaslarına göre serbestçe yapılır.

Devletçe kamu kurumu niteliğinde kurulan radyo, televizyon idarelerinin özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı vazgeçilmez esaslardır.

Radyo ve televizyon yayınlarının gözetim ve denetimine ilişkin kurum, usul ve esaslar devletin, bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun huzurunu, genel ahlakı, kamu düzenini milli eğitim ve kültürü koruyan, geliştiren doğrultuda düzenlenir.

Devletçe kurulan veya kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır."⁴⁷

45 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 8 Nisan 1993, s.1.

46 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 8 Nisan 1993, s.17.

47 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 8 Nisan 1993, s.17.

Özel radyoların kapatılmasından sonra, radyo ve televizyon yayınlarında devlet tekelinin kaldırılmasına ilişkin Anayasa değişikliği çalışmaları hızlanmıştır. Anayasa'nın bu konudaki 133'üncü maddesinin değiştirilmesine ilişkin öneri, TBMM Anayasa Komisyonu'nda 8 Nisan 1993 tarihinde oy birliğiyle benimsendi. Dört saat süren tartışmalı toplantıda, hükümetin karşı çıkmasına rağmen muhalefet bütün isteklerini Anayasa maddesine eklettirmiştir. Muhalefetin önerilerine, SHP ve DYP de olumlu oy verir. ANAP ve RP milletvekilleri önergeyle madde metnine, yayınlarda genel ahlaka ve dini inançlara saygılı olunması önerisini getirmişlerdir. Önerge, komisyonda laiklik ve başörtü tartışmasını yol açınca, muhalefetin ısrarı ve DYP'li Uğur Aksöz'ün önerisi üzerine bu ifadeye, "Genel ahlaka ve manevi değerlere saygılı olunması" eklenir.⁴⁸

AY değişikliğine uygun olarak hazırlanan Radyo ve televizyon yayınları konusunda yapılacak yasal düzenlemeyi hazırlamak üzere kurulan Partilerarası Özel Komisyon'un hazırladığı taslahta şu unsurlar yer almaktadır:

Televizyon kanallarından %25'i TRT'ye verilecek, geri kalanların %50'si tam gün üzerinden, %50'si ise zaman paylaşımli olarak ihale yoluyla özel televizyonlara tahsis edilecek. TRT kanallarından birisi kiraya verilebilecek.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 9 üyeden oluşacak, bu üyeleri siyasi partilerin göstereceği adaylar arasından TBMM seçecek, özel televizyonlar anonim şirket biçiminde kurulabilecek. Yabancıların en çok %5, şahısların ise %20 hissesi olacak.

Bu düzenlemeye göre, en fazla 8 ulusal kanal kullanılabilir. Bunlardan 2'si TRT'ye ayrılacak, diğer 6 televizyon kanalı ise RTYK tarafından ihale usulüyle, özel televizyonlara tahsis edilecek. Özel televizyon kanallarından üçü daimi, diğer üç kanal ise zaman paylaşımli olarak özel şirketlere verilecek frekans belirlenmesini, özerk bir yüksek kurul yapacak.⁴⁹

"Anayasa gereğince değişiklik 2 kez oylanıyor. Oylamadan sonra Özel Radyo ve Televizyon Yasa Taslağı da bir protokola bağlanacak."⁵⁰

48 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 9 Nisan 1993, s.29.

49 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 12 Nisan 1993, s.26.

50 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 13 Nisan 1993, s.26.

Anayasa'nın 133'üncü Maddesi'ni değiştirme çalışmalarında planlanan 21 Nisan tarihi Cumhurbaşkanı Turgut zal'ın ölümü nedeniyle ertelenir. CHP'nin arketmesi ve ANAP'lıların İstanbul çıkarması nedeniyle geçen haftalarda kasıtlı olarak grüşölmeyen değişiklik için DYP, SHP ve ANAP 329 oy hedeflemiştir. TBMM'de DYP'nin 182, ANAP'ın 94, SHP'nin ise 54 milletvekili bulunuyor.⁵¹

Mayıs ayının ortalarına gelindiğinde Anayasa değişikliği iki aydır TBMM'nin yeterli çoğunluğu sağlamasını beklemektedir. Radyo ve Televizyon Yayıncıları ve Sahipleri Derneği, "Yasaları güne uygun hale getiremeyenlerin tarihe hesap veremeyeceklerini" öne sürmektedir.⁵²

51 gündür suskun olan 700'ü aşkın özel radyo ve televizyonlara hemen Anayasa değişikliği yapılacağı sözü veren politikacılar da sessizliğini korumaktadır. Yaşamı renklendiren ve Radyo günleri'ne dönölmesini sağlayan özel radyoların milyonlarca dinleyicisi, TRT'yi dinler. TRT'nin FM kanalından yayına başlattığı TRT-4 radyo yayınlarıyla özel radyo yayıncılığına benzer bir yayın yapar. Özel radyolar gelir kaynakları olmadığından, önce eleman çıkarmaya başladılar. Yasal izin verilmediği için çalışamayan radyocular süresiz ve ücretsiz belki de dönüşü hiç olmayacak izinlere ıktılar. Yaklaşık 2 trilyon liralık cihaz ise Türkiye'nin dört bir tarafından paslanmaya terk edildi.⁵³

Aradan geçen süre içerisinde yeni yasa tasarısında değişiklikler olmuştur. Özel radyo ve TV'lerde yabancı sermaye payı %5'den %10'a çıkarıldı. Radyo ve TV'lerde argo ve müstehcen kelimeler kullanılamayacaktır. Radyo ve TV'ler Genel Ahlak, Genel Sağlık ve Cumhuriyet ilkeleri lehine yayın yapamayacaklardır.

Özel TV'ler için tekzip mekanizması oluşturuldu. Bu mekanizmanın nasıl işletileceği ve yayınlanmaması durumunda ne gibi cezalar getirileceği ise daha sonra saptanacaktır.⁵⁴

Anayasa değişikliğinin referanduma gitmeden yapılabilmesi için, en az 300 milletvekilinin oyu gerekmektedir. 270-300 oy arasında gerçekleştirilen Anayasa değişiklikleri için otomatikman referanduma gidiliyor. Yapılan görüşmelerde 300

51 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 19 Nisan 1993, s.29.

52 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 21 Mayıs 1993, s.1.

53 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 21 Mayıs 1993, s.28.

54 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 21 Mayıs 1993, s.28

milletvekili kabul oyu vermiş olsaydı, ikinci görüşmelerde Anayasa değişikliği TBMM'den geçecekti.⁵⁵

"Anayasa değişikliğinin gerçekleşmemesi üzerine 58 gün önce kapatılan radyo ve televizyonların sahipleri, yasak genelgesini 9 günlük bayram tatilinde aşmayı planlamaktadır. 400 radyocu bürokrasinin duracağı 9 günlük tatilde yayına geçip yasağı delecektir."

Özel radyoların yayına başlama hazırlığı Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu'yu kızdırır. Özel radyoculara meydan okuyan Topçu, "Don Kişot'luk yapmasınlar. Bu kabadayılıktır. Ben de gerekeni yaparım" dedi. Topçu, radyocuların "Konuşan Türkiye lafları bunların demogojisi. radyolar kapatılınca reklam gelirleri kesildi, mesele bu" diyerek görüşlerini bildirmektedir.⁵⁶

29 Nisan 1993 tarihinde, "Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu'nun "Eşkiyalık" ve "Don Kişot"luk yapmakla suçladığı özel radyolar FM kanalı 92 MHz'den İstanbul'da yayına başlarlar. Radyo Televizyon Sahipleri ve Yayıncıları Derneği Genel Sekreteri Osman Ataman, yayının Türkiye'deki 700 radyo adına yapıldığını ve önümüzdeki günlerde diğer illerde de dinlenebileceğini söyledi. Anayasa'ya saygılı olduklarını, yasa beklerken yasakla karşılaştıklarını, şu an deneme yayını olan ve ileriki günlerde bütün Türkiye çapında yayına geçecek olan "Konuşan Türkiye Radyosu'nun gayesinin toplumda kaosa yol açmak değil, sadece dinamizmin önünü açmak olduğunu bildirir.⁵⁷

15 Mart tarihli yasak genelgesiyle yayını durdurulan Flash TV'de bayram tatilinden önce yasak genelgesini deler. Bunun üzerine, Telsiz Genel Müdürlüğü ekipleri, Flash TV'yi yeniden kapattırlar. Yayın yapma yönündeki kararlılığını sürdüren Flash TV, Almanya'dan uyuyla yaptığı yayınları mühürlü vericileri aracılığıyla yeniden ekranlara yansıtmaya başlamıştır. Böylece iki kez kapatılan Flash TV, üçüncü defa yayına başlar.⁵⁸

Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu, özel radyo yayınlarına serbestlik getirecek Anayasa değişikliğinin, TBMM'de Temmuz veya Eylül ayında gündeme geleceğini, 13 Haziran'da DYP kongresi bittikten sonra, yeni hükümetin

55 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 25 Mayıs 1993, s.31.

56 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 25 Mayıs 1993, s.22.

57 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 30 Nisan 1993, s.20.

58 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 1 Haziran 1993, s.22.

kurulacağını bu işlerin Haziran sonunu bulacağını, radyoların meclis tatil yapmazsa Temmuz ayında görüşülebileceğini bildirdi.⁵⁹

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'de Meclis'in daha iyi çalışması için milletvekillerinden ricacı olarak, "Meclisten rica ediyorum, Anayasa'nın 133'üncü maddesi artık değiştirilmelidir." der.⁶⁰

Ulaştırma Bakanlığı'nın 15 Mart tarihli genelgesiyle yayınları durdurulan radyocular protesto için yakalarına taktıkları siyah kurdelayı, "Konuşan Türkiye Radyosu'nun yayına geçmesi üzerine çıkardılar ve matem havasından çıktıklarını gösterircesine, kırmızı beyaz renkli kurdelalar takmaya başladılar. Radyocular, TBMM'ye gelmeyen milletvekillerini, "Konuşan Türkiye radyolarından tek tek anons ederek, onları duyarsızlıkları nedeniyle kınayacaklarını söylediler. Öte yandan, özel radyocuların yayına geçmesi üzerine, İstanbul'un bazı bölgelerinde zaman zaman bölücü yayınlar yapılmaya başlandı. Bu durumdan rahatsızlık duyan radyocular, bu yayınların "Konuşan Türkiye" ile bağlantısı olmadığını bildirdiler.⁶¹

Türkiye'de siyasi rejimin değişmesi, Tansu Çiller'in Başbakan olmasıyla özel radyolara uygulanan yasak yumuşamağa başlar." Çiller, DYP Genel Başkanı seçilmeden önce InterStar'da düzenlenen ağıktoturumda, ilk icraatının özel radyoları açmak olacağını söylemiştir.⁶²

Tansu Çiller'in, "İlk işim özel radyoları açtırmak olacak" sözlerinden cesaret alan özel radyolar valiliklerle "mühür" savaşına başladılar. Yayına başlayan "Süper FM", "Metro FM" ve "Blue Radyo", aynı gün İstanbul ve Ankara Valilikleri tarafından mühürlendi. Radyocular, vericilerdeki mühürleri sökerek yeniden yayına başladılar.

Ankara ve İstanbul valileri, durumu savcılıklara ileterek yasaklama genelgesinin uygulanması için yardım istediler. Bu gelişmeler yaşanırken, Ankara'da "Can Radyo", "Venüs Radyo" ve Flash TV'de yayına başladı. Başbakan vekili Erdal İnönü ise SHP Grubu'nda radyocuları uyardı." Yasalara karşı gelmek faydalı bir gayret değildir. Yasaya karşı bir hareketle girişerseniz, eninde sonunda o yasa ortaya çıkar ve size ceza verir." dedi.⁶³

59 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 7 Haziran 1993, s.11

60 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 7 Haziran 1993, s.12

61 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 11 Haziran 1993, s.14.

62 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 15 Haziran 1993, s.34.

63 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 16 Haziran 1993, s.31.

DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in, ilk adımda özel radyolara özgürlük getirerek, büyük bir atakta bulunma girişimi muhalefetin engellemesi nedeniyle başarısızlığa uğramıştır. Çiller'in çağrısı üzerine TBMM'de yapılan görüşmeye DYP ve SHP'nin çoğunluğu katılırken, RP, CHP ve DSP oylamayı protesto etmiştir. ANAP ise Çiller'e puan kazandırmamak için bir önerenin reddedilmesini sağlayınca, "Benim radyolarıma özgürlük" getirilemez.

Anayasa değişikliğinin kabul edilmemesinin ardından liderler birbirini suçladılar.⁶⁴

ANAP'ın engellemesi yüzünden Anayasa'nın 133'üncü maddesindeki değişikliğin yapılamaması, radyocuların sabrını taşırdı. DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'le yaptıkları pazarlık sonunda yayınlarına bir süre ara veren radyocular, yeniden yayına geçme kararı alırlar.

TBMM'deki görüşmelerden sonra Çiller'i telefonla arayan Radyo-Televizyon Sahipleri ve Yayıncıları Derneği Genel Başkanı Osman Ataman, "Süper FM", "Metro FM ve Blue Radyo'nun üç büyük kentte yayınını sürdürdüğünü hatırlattı. "Bundan sonra radyoların yayınlarını engellememiz mümkün değil. Durumu uygun olan radyolar yayına geçecek. Bu, radyocuların kişisel tercihidir. Artık yayınlarını engelleyemem" der.

Özel radyoların yayına başlama kararı üzerine, Ulaştırma Bakanlığı ve Valilikler alarma geçmiştir. Bu arada Cem Uzan'a ait radyolar, mühürlenmelerine ve vericilerine el konulmasına rağmen yaptıkları ısrarlı yayınlarla fiili durum yaratmışlardır.⁶⁵

Kapatılmasına büyük tepki çeken Radyo ve TV'ler aylar sonra 8 Temmuz'da özgürlüğüne kavuşurlar. TBMM'de yapılan oylamada özel radyo ve TV'lere özgürlük getirecek Anayasa değişikliği tümü 313 oyla benimsenmiştir.⁶⁶ Değişiklik Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in imzasından sonra referanduma da gerek kalmadan yürürlüğe girecektir.

Dört siyasi parti, özel radyo TV'leri denetleyecek üst kurula ilişkin hükmün de Anayasa metninde yer almamasını ve kanun metnine ilavesini benimsediler. Yeni madde şu biçime getirilir:

64 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 23 Haziran 1993, s.31.

65 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 24 Haziran 1993, s.31.

66 Milliyet Gazetesi, İstanbul, 9 Temmuz 1993, s.1.

Madde 133- Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek, kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir. Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.⁶⁷

Anayasa değişikliğinden sonra yeni kanunu beklemeyen birçok özel radyo, vericilerini açtılar ve ikinci bahar dönemini başlattılar. Antalya'da "Bu Radyo", Anayasa değişikliğini gerçekleştiren milletvekilleri ile siyasi parti liderlerine teşekkür ederek yayına geçti. Daha önce mühürlenmiş "Süper FM", "Metro FM"de verici ağını genişleterek, Marmara Bölgesi'nin büyük bölümüne yayın yapmaya başladılar. Ankara'da Can Radyo da uzun bir aradan sonra tekrar yayına başladı.

Anayasa değişikliğine rağmen radyolar için hala kapatılma tehlikesi sürmekteydi. TBMM'de benimsenen radyo ve TV yayınlarında devlet tekelini kaldıran 133'üncü madde değişikliği, radyocuları sadece Anayasa'ya karşı suç işlemekten korumaktadır. Yeni Özel Radyo ve TV Yasası çıkana kadar, yayına geçmeye kalkışan radyolar, Telsiz Kanunu'na karşı suç işledikleri için, mevcut genelge yüzünden kapatılabileceklerdi.⁶⁸

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel özel radyo ve televizyonlara özgürlük getiren Anayasa değişikliğini onayladı. Değişiklik Resmi Gazete'nin 10 Temmuz 1993 sayısında yayınlanarak yürürlüğe girdi.⁶⁹

Anayasa'nın özel radyo ve televizyon istasyonu kurulmasına olanak vermeyen 133. maddesi değiştirildikten sonra radyo ve televizyonların kuruluşu ve yayınları hakkında kanun teklifi, TBMM Anayasa Komisyonu'nda, önemli değişiklikler yapılarak kabul edildi.

5.4. Radyo Televizyon Yasası

Yüksek teknoloji kullanılarak önce televizyon, dah sonra da radyo istasyonlarının yarattıkları fiili fakat hukuki olmayan durum, toplumun istek ve beklentileri ile hukukun genel ilkeleri bağdaştırılmaya çalışılarak hukukileştirilmek istenmektedir. Bu fiili durumun, hukukileştirilmesine yönelik ilk olarak, toplumun beklentileri doğrultusunda TBMM, anayasanın 133. maddesini

67 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 9 Temmuz 1993, s.27.

68 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 9 Temmuz 1993, s.21.

69 Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 11 Temmuz 1993, s.21.

değiştirmiş, radyo-televizyon yayınındaki devlet tekeli kaldırarak, özel radyo ve televizyon istasyonlarının kurulmasına imkan vermiştir.

İkinci olarak ise anayasa değişikliğinde genel ilkeleri yazılı olan hususların amaç ve ilkeleri, Radyo ve Televizyonların kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun Teklifi adı altında TBMM'de kurulan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan bu kanun tasarısının ilk bakışta bile birçok eksikliği taşıdığı gözlenmektedir.

Kanun teklifini incelediğimizde kanun teklifinin 4. maddesi yayın ilkelerini içeriyor. "Radyo ve televizyon yayınları kamu hizmeti anlayışı içerisinde aşağıdaki ilkelere uygun olarak yapılır" denilip 20 ilke sıralanmaktadır.⁷⁰

Komiyon'da yapılan düzenlemelerle, siyasi partiler, dernekler, vakıflar ve belediyelerin radyo ve televizyon kurmaları yasaklanırken, aynı konuda gazete sahiplerine ise kısıtlamalar getirilmiştir. Değişikliklerle, yurt dışından Türkiye'ye yönelik yayın yapan radyo ve televizyonlara frekans, kanal ve kablo tahsisi ile bunların uydu aracılığıyla verdikleri yayınlarının yurt içinde dağıtımını da önlenmiştir.

Teklif eklelen bir maddeyle, Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu'nun(RTYK) görevinin, yasanın yürürlüğe girmesiyle sona ereceği hükme bağlanmıştır. RTYK'nın, TRT'nin yönetim kurulu ve genel müdürün seçimiyle ilgili görevleri, teklifle oluşturulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na, diğer görevleri ise TRT Yönetim Kurulu'na devredilmektedir.

Komisyonunda yayın ilkeleri kapsamında kabul edilen bir başka fıkrayla da, "Haberlere, spor programlarına ve reklamlara ayrılmış zamanlar hariç olmak üzere, yayıncıların, yayın zamanlarının en az yarısını yerli yapımlara ayırmalarının sağlanması" ilkesi getirildi.

DYP İstanbul milletvekili Coşkun Kırca'nın verdiği bir teklif ile 900'lü telefon hatlarıyla yarışma ve benzeri yöntemlere başvurulmaması, dinleyici ve izleyicilere ikramiye verilmemesi ya da ikramiye verilmesine aracılık yapılmaması, lotaryoya fırsat bırakılmaması konusu, Üst Kurul'un gözeteceği yayın ilkeleri arasına yerleştirilmektedir.⁷¹

70 Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 17 Temmuz 1993, s.7.

71 Zaman Gazetesi, İstanbul, 16 Temmuz 1993, s.10.

Coşkun Kırca'nın verdiği bir başka değişiklik önergesiyle de, Başbakan'a milli güvenliğin gerekli kıldığı hallerde yayınları durdurma yetkisi tanınmaktadır.⁷²

Özel Radyo TV Yasası'na tepkiler büyümüştür. özel Radyo-TV Kanun Tasarısı'nda tartışmaların odak noktasını Üst Kurul'un oluşum tarzı, Başbakanlığa tanınan sansür yetkisi ve reklamlardan yapılacak kesinti oranı oluşturmuştur.⁷³

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, TBMM'de kabul edilen "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'u onaylayarak, yasanın bazı hükümlerinin eleştiriye açık olduğuna TBMM'nin doğabilecek aksaklıkları süratle gidereceğine olan inançla yasayı onayladığını, yayınlar konusunda geniş yetki tanınan sorumluların, görevlerini iyiniyet ve tarafsızlık içinde yapacaklarına güvendiğini bildirmektedir. başbakan Tansu Çiller ise yasa ile herkese, televizyona ailesiyle beraber seyretme imkanı getirildiğini söylemektedir.⁷⁴

20 Nisan 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun amaç, ilkeleri, içeriği açısından son haliyle EK bölümünde verilmiştir.

5.5. 1994 Yılında Türkiye'deki Radyo İstasyonlarının Durumu

Başta İstanbul olmak üzere radyo istasyonlarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Radyo istasyonları frekanslarıyla birlikte aşağıda tablo olarak gösterilmektedir:⁷⁵

72 **Dünya Gazetesi**, İstanbul, 15 Temmuz 1993, s.12.

73 **Zaman Gazetesi**, İstanbul, 25 Kasım 1993, s.10.

74 **Cumhuriyet Gazetesi**, İstanbul, 20 Nisan 1994, s.1.

75 **Cumhuriyet Dergisi**, İstanbul, 5 Aralık 1993, s.20.

RADYO İSTASYONU	FREKANS	RADYO İSTASYONU	FREKANS
TRT 3	88.2	Cami FM	99.3
TGRT	88.6	Power FM	100.0
City FM	89.0	Joy FM	100.5
Genç Radyo	89.5	Kent FM	101.0
Show Radyo	89.9	Zeytin FM	101.4
.....	90.2	Voice of Turkey	101.6
Süper FM	90.8	Energy FM	102.0
Radio Contact	91.1	Number FM	102.5
TRT FM	91.4	Metropol FM	103.0
Kral FM	92.0	Radyo Mega	103.6
Hür FM	92.5	BRT	104.6
Sultan FM	93.8	Kulup FM	104.0
Polis Radyosu	94.1	Moral FM	105.0
Radyo Frekans	95.3	Marmara FM	105.3
TRT 1	95.6	Meta FM	105.6
Radyo 34	96.8	İstanbul FM	106.0
Metro FM	97.2	Balins FM	106.8
Radio Blue	98.0	Spor FM	107.2
Best FM	98.4	AKRO FM	107.6
Klas FM	98.7	Boğaziçi FM	107.9

TABLO:

Radyo istasyonlarından bazıları son durumlarıyla şöyledir:

Radyo Boğaziçi(107.9)

Rock, techno, dance, new age, slow türü müzik parçaları yer almaktadır. Üniversite gençliğini hedef kitlesi olarak belirlemiştir. Perşembe saat 21'de "Medusa'nın sıradışı konukları" programında ilginç işlerle uğraşanlar ve ünlü insanlar yer almaktadır. Üniversite gençliğine yeni ilişkiler ve iş olanakları açmak açısından önemli bir radyo istasyonudur. Perşembe akşamları saat 23:00-01:00 arasında Hadi Elazzi'nin sunduğu "Midnight Randevu" adlı programda, yeni, eski slow parçalar yer almaktadır. Cumartesi akşamları ise saat 21:00-24:00 arası "Çift Numara" da dance ve techno türü müzikler yer alır. Onur Pehlivan'ın sunduğu bu programın konukları, mankenler, müzisyenler ve sporculardır.

Programın sunucu Onur Pehkivan o gün için konuk olarak manken, müzisyen ve de sporcu bulamazsa, okuldan arkadaşlarını konuk etmektedir.⁷⁶

Meta FM(105.6)

Sabah saat 9:00'dan akşam saat 24:00'e kadar ruhsal yapımıza, evrende insanlığın yerine ve işlevine, evrensel ilke ve yasalara ilişkin derin bilgiler veriliyor. Aralarda Klasik Batı müziği, jazz, enstrumantal hafif müzik, film müzikleri ve newage tarzı müzikler yayınlanıyor. Metapsişik Tetkikler ve İlim Araştırmalar Derneği'nin katkılarıyla hazırlanan programlar arasında en ilgi çekici olanlar "Eroterizm", "İnanç Yolları" ve "Parapsikoloji". "Eroterizm" yani Sırların Bilgisi programının amacı dünyanın simgesel yapısına ait "makul" gerçekleri açığa çıkarmak, çarpıtılmış, yozlaştırılmış, yorum hatalarıyla dolu, hayali varsayımlarla sisili bir görünüme sokulmuş gerçeklere burada ışık tutuluyor. Aşamalı ruhsal tekamül yani İnanç Yolları'nda şamanizmden kızılderili totemlerine kadar tüm dünya inançları mukayeseli olarak inceleniyor. "Parapsikoloji"ye gelince ruhun bedenden tezahüründen doğan fenomenik mevzular işlenmekte.⁷⁷

Best FM(98.4)

Hedef kitlesi 18 yaş ve yukarısı bir kitledir. Türk pop müziğine ağırlık veren Best FM, Türk sanat müziği ve arabesk türü müziklere de yer vermektedir. Best FM gün içinde 4 kez ana haber bültenine yer vermektedir. Hafta içi hergün sabah saat 07:00-11:00 arasında yayınlanan "Elif'in Çalar Saati"nde trafik akışından hava durumuna kadar bilgi veriliyor. Fatih Altaylı'nın günlük gazeteleri okuyup yorum yaptığı "Babıali Yokuşu" sabahları yer almaktadır. Akşamları dinleyici istekleri ve "Romina'nın Tayyaresi" yayınlanırken, saat 23:00-02:00 arasında "Maskeli Balo"da ilginç konuları tartışıyor. Perşembe ve Salı saat 18:00'de "Romina'nın Dikiz Aynası" şoförler için hazırlanan bir programdır.⁷⁸

Radyo Klup(104.0)

Türk pop ve yabancı müzik ile geniş bir kesime seslenmektedir. Radyo Klup'de 24 saat canlı yayın yapılmaktadır. Akşamları Türk Sanat müziği yayınları vardır. Her pazar saat 12:00-13:00 arası "Tavanarası"nda Fulya Şirin ve Levent Kaleciklioğlu tarihin önemsemediği, bile isteye atladığı ya da çeyiz sandığına

76 Aktüel, İstanbul, 1 Ocak 1994, s.136.

77 Aktüel, İstanbul, 1 Ocak 1994, s.137.

78 Aktüel, İstanbul, 1 Ocak 1994, s.136.

kaldırılan konulara değiniliyor. Pazar, pazartesi, çarşamba ve perşembe günleri yayınlanan "Muzaffer'de İnecek Var" ise müzik ağırlıklı bir program olup, Türk ve yabancı pop müziğinin en sevilen parçaları çalınmaktadır.⁷⁹

Radio Contact(91.1)

Belçika kökenli bir radyo olan Radio Contact, 55 Avrupa ülkesinde yayın yapmakta olup, Eylül ayından itibaren de İstanbul'da yayın yapmaya başlamıştır. Dinleyicilerin büyük bir bölümü lise ve üniversite mezunu olup, İngiliz, Fransız, Amerikan, İtalyan hitleri ve Türk popundan seçkin parçalara yer verilmektedir. Hafta içi her gün saat 19:00-21:00 arasında Gülten Evren'in sunduğu "Contact Mag" adlı programda, spordan magazine politikadan sanata kadar her konuda ünlü konuklar, dinleyicilerden gelen sorulara cevap verirler. "Hit Contact" programında dünya listelerinden derlenen parçalardan oluşturulan Top 40 listesi, program sunucusu Fransız Bernard Mattei tarafından sunulmaktadır.⁸⁰

Kent FM(101.0)

Rock ağırlıklı bir müzik yayını yapan Kent FM, orta ve yüksek öğrenimli dinleyici kitlesine hitap etmektedir. Yerli ve yabancı pop parçalara da yer verilmektedir. Levent Ünsal'ın hazırlayıp sunduğu "Posta Arabası" programında, country müzik çalınmaktadır. Çarşamba saat 20:00-22:00 arasında yayınlanan "Rock Garajı" ndaise, Barbaros Devecioğlu Independent türünde müzik yayını yapmaktadır.⁸¹

Klas FM(98.7)

Türkçe müzik yayını yapan bir radyo olup, İstanbul 98.7, Ankara 103.3, İzmir 91.7 frekanslarından yayın yapmaktadır. Günlük müzik yayınının %60'ı yerli pop, %30'u Türk Sanat müziğinin sevilen eserleri, %10'u da en çok istek alan fantazi şarkılardan oluşmaktadır. Saat başı ana ve kısa haber bültenleri verilen Klas FM'de Prof.Doğu Ergil'in politik, Dr. Ulvi Süvarioğlu'nun ekonomik yorumları ve Burhanettin Demircioğlu'nun sosyal güvenlik önerileri yer almaktadır. Ayrıca Necati Doğru'dan "Uysa da Uymasa da", Atilla Gökçe'den Futbol, Aylin Şengün'den canlı sazlarla Türk müziği, Gökhan Sağdıç'dan "Unutulmayan" yerli pop şarkılar ve "Yalova Kralı" Altuğ Yücel'den parodiler yer alır.⁸²

79 Levent Kalecioğlu (Radyo Klup sunucusu), 14 Şubat 1994'de yapılan görüşme.

80 Aktüel, İstanbul, 1 Ocak 1994, s.138.

81 Aktüel, İstanbul, 1 Ocak 1994, s.138.

82 Hakan Çelik (Hür Fm Sunucusu) 3 Mayıs 1994'de yapılan görüşme.

Hür FM(92.5 - 3.6)

Her kesime yönelik müzik yayını yapan Hür FM'de günde 4 haber bülteni ile birlikte Hakan Çelik pazar günleri saat 19:00'da haftanın dış olaylarını değerlendirmektedir. "Açık Büfe" hergün saat 12:00-14:00 arası, mizah ağırlıklı "Tapon", "Asparogos" ve "Öğrenmek İsteyip de Sormaya Çekindiklerimiz" hergün dönüşümlü olarak saat 12:50-14:50 ve 17:50'de yayına girmektedir. "Topon" da en top on parçalar yer almaktadır. Gece yayınlarında yer alan talkshow programları ise şunlardır: "Neden" Neslihan Yargıcı pazartesi saat 23:10, "Haftanın Konuğu" Artun Ünsal salı saat 23:05, "Her Telden" Murat Bardakçı çarşamba saat 23:10.⁸³

Show Radyo(89 -85)

Eğitim düzeyi ve müzik zevki yüksek her kesime her türlü müzikle seslenmektedir. Cumartesi saat 18:00'de yayınlanan "Alacakaranlık Kuşağı" müzik meraklıları için belgesel niteliğinde bir programdır. Örneğin 20 yıl önce Amerika'da bir numara olmuş parçalar hangileri? "Pembe Kanatlar" da ise hayata pembe gözlüklerle bakmamızı öğütleyen Serap Babür, hem okuyucu mektuplarına cevap veriyor hem de Türkçe müzikler çalıyor. "Paris On the Rock" tümüyle Fransa'da hazırlanan" Paris'teki sanat ve kültür olaylarının yanısıra yeni ve eski Fransız müzisyenlere ve Fransa'daki liste parçalara yer veren bir müzik programı niteliğindedir.⁸⁴

Metropol FM(103.0)

Genç ve orta yaş şehirli kesime seslenen Metropol FM'in, ev kadınları da hedef kitlesi arasında bulunmaktadır. Türk pop müzik ağırlıklı bir radyo istasyonudur. Sabah saat 09:00-12:00 arasında "Zeynep'le Sabah Kuşağı"nda pop müzik ve ara sıra da Türk Sanat müziğine yer verilmektedir. Zeynep haftanın üç günü bir güzellik uzmanını konuk ediyor ve çaldığı şifre parçalarla dinleyicilerine güzellik salonlarından çeşitli hizmetler armağan ediyor. Saat 15:00-17:00 arasında Ayhan ve Can'ın hazırladıkları "Acil İstekler" programı sunulmaktadır. Bu programda dinleyicilere sorulan bilmecelere, ve dinleyicilerden gelen esprili bilmece cevaplarına yer verilmektedir. Baha Boduroğlu ise, "Bir Eski Şarkı" ile saat 17:00-19:00 arasında yayın yapıyor. Programda yakın zaman

83 Aktüel , İstanbul, 1 Ocak 1994,

84 Serap Babür (Show Radyo sunucusu) 20 Şubat 1994'de yapılan görüşme.

Türk Sanat müziği yorumcuları ve şarkıları tanıtılırken, tango ve fasıllara da yer verilmektedir.⁸⁵

Power FM(100.0).

Eğitim seviyesi yüksek, müzik dinlemeyi seven üst sosyo ekonomik düzeydeki bir kitleye hitap ediyor. Power Hits, Süpersonik Show, Kırmızı Işık, Dolunay Gecesi, Dandy Randy Jamaica gibi programlar, farklı beğenilere sahip olan dinleyicilere hitap ediyor. Hazine Avcısı yarışmasını kazananlar Avrupa'nın çeşitli merkezlerine ve New York'a seyahat kazanıyorlar. Cem Ceminay tarafından verilen ipuçlarını birleştirecek hazinenin saklı olduğu merkezi ilk bulan kişi o anda orada hazır bulunan Power FM yetkilisi tarafından stüdyoya bağlanıyor. Ayrıca Ramboda'dan alınan trafik haberleri, aşçı Funky Sabahattin'in rap eşliğinde yemek tarifeleri veriliyor. Ünlü konuklar davet edilerek görüşmeler yapılıyor.

Number One FM(102.5)

Yabancı müzik ağırlıklı, program yapılmakta olan Number One FM'de, 11-35 yaş arası gençlere seslenmektedir.. İstanbul 102.5, Ankara 101.5, izmir 90.5 frekanslarından yayın yapan bu radyo istasyonunda, saat başı dünyadan ve Türkiye'den politika, ekonomi, aktüalite, spor, müzik içerikli haberler verilmektedir.. "Koray K"nin Son Derece Radyo Show'u hafta içi hergün saat 08:00-12:00 arası yayınlanır. Koray K ayrıca cumartesi saat 17:00'de, pazar saat 12:00'de değişik programlarıyla dinleyiciye sesleniyor. Cumartesi saat 10:00-12:00 arası Ayşe Koz'un sunduğu "Kapalı Gişe" programında eski ve son yılların film müzikleri, filmler hakkında bilgiler ve oyuncuların ilginç yönleri anlatılıyor. "Tiffany Tomato Music Factory" ise cumartesi saat 14:00-17:00 arası Emre'nin sunduğu bir programdır.⁸⁶

85 Baha Boduroğlu (Metropol FM sunucusu) 12 Ocak 1994'de yapılan görüşme.

86 Emre Kuytu (Number One FM sunucu) 14 Ocak 1994'de yapılan telefon görüşmesi.

SONUÇ

Türkiye’de radyo yayınlarının başlaması ve gelişmesi, diğer bir çok yabancı ülkedeki durumla benzerlik gösterememiştir. Radyo yayınları dünyadaki ilk yayınları izleyen beş altı yıl gibi kısa bir sürede başlamış, ancak gelişimi çok ağır olmuştur. Dünya radyoculuğu 1920’lerde başlarken Türk radyoculuğu da 1927 yılında başlamıştır. Dünyadaki ilk ve sürekli yayının 1921’de yapıldığı düşünülürse arada sadece altı yıllık bir fark vardır. Türkiye başlangıçta öncü ülkeler arasında yer almaya başlarken güç toplamı ve yayın alanı bakımından ileriki yıllarda son sıralarda yer almıştır.

Radyo yayınlarının hızla gelişmesi ve yayılması TRT’nin kurulmasından sonra olmuştur. TRT’nin 1964 yılında 359 sayılı yasa ile kurulmasından sonra radyo yayınlarında yeni atılımlar olmuş; gerek yayın gücü, gerek istasyon sayısı ve gerekse yayınların tür ve niteliklerinde değişiklikler, gelişmeler görülmeye başlanmıştır. 1949 yılında ülkenin ancak yüzde 20.5’i yayınları izleyebilirken, 1967 yılı sonunda radyo verici güç toplamı 727 KW’a yükselmiş ve böylece yurdun alan olarak yüzde 62’si radyo izleyebilme olanağına kavuşmuştur. Radyo yayınlarının gerçek eğitim ve haber görevlerini yerine getirmesi için çabalar yapılmış ve program planlamaları bu çerçevede düzenlenmiştir.

Radyo yayınları başlangıçta haber ve müzik yayınlarından oluşmaktadır. Yayın süresinin sınırlandığı bu durum, gerek yayıncılık konusunda fazla bilgi olmaması, gerekse çeşitli programları yapacak nitelikte programcı, araştırmacı bulunamaması gibi nedenlerden yayınların içeriği bugünkü gelişmiş duruma göre oldukça zayıf kalmıştır. Zamanla bu konuda dış ülkelerin de etkisi ve yapımcı elemanların yetişmesiyle programlarda haber ve müzik yanında eğitsel, kültürel yayınlar da yer almaya başlamıştır. Özellikle yapım biçimi yönünden oyunlaştırılmış, dramatize programlar, yarışma, eğlence türü programlar hazırlanmıştır. Belirli izleyici gruplarına seslenen kuşak programların yapımı ise, Türk radyoculuğunda programcılık yönünden bir aşama olarak kabul edilebilir. TRT döneminde ilk kez başlayan bu tür program yapımı ilk olarak köylüye seslenen programlarda denenmiş ve "Günaydın" adı ile uzun yıllardan beri yayınlanmaktadır. Daha sonraları kadınlara seslenen kuşak yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Kuşak yayın anlayışı 1974 yılında TRT 1, TRT 2 ile gelişmiştir.

Radyo yayınlarında izleyici gruplarına göre yayın oranlarının planlanarak yayılması da yine ilk kez TRT döneminde gerçekleştirilmiştir. Genellikle masa başında izleyici araştırmaları yapılmaksızın yapılan bu oplanlamalarda, çeşitli

izleyici gruplarının gereksinme, istek ve beğenisine seslenen yayınlar belirli oranlarda yayınlarda yer almaya başlamıştır. Günümüzde de cins, yaş, meslek- lere, yerleşme birimlerine, eğitim ve kültür düzeyine göre, yurt içi, yurt dışı, bölgesel programlar yapılmaktadır. TRT'nin Genel Yayın Planlarında her yıl bu programların amaçları, ilkeleri belirlenmektedir. İlk yıllarda, sadece yayına dönük olmak üzere tek boyutlu olarak hazırlanan Genel Yayın Planları geliştirilerek yayını destekleyici tedbirlerin ve öncelikle işlenecek konuların da ilavesi ile kapsamı genişletilmiştir.

Radyo hizmetinin dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de lültürel, ekonomik ve sosyal koşullara göre düzenlendiği görülmektedir. Bu gelişim esnasında radyoya siyasi iktidar özel teşebbüs tarafından müdahalede bulunmaktadır. Türk radyoculuğunu özel teşebbüs radyosu, devlet radyosu ve bağımsız kamu kurumu radyosu olarak bir ayrıma tabi tutabiliriz.

Türkiye'de ilk radyo yayınlarının yönetimi diğer birçok ülkede olduğu gibi özel girişimin elinde gerçekleşmiştir. Radyo yayınlarının yönetimi, Türk Telsiz Anonim Şirketi adındaki bir anonim ortaklık ile 1938 yılına kadar sürmüştür. 1938 yılından başlayarak Türkiye'de bir devlet radyosu sistemi kurulur. Çünkü özel girişim elindeki on yıllık dönem başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sermaye yetersizliği, alıcıların pahalılığı ve ithal güçlükleri ruhsatsız alıcıların denetim- lerinin zorluğu gibi nedenlerin yanında özel şirketin kar aacıyla hareket ederek hizmetin gereklerini yerine getirememesi özel teşebbüsün başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Başlangıçta etkinliği fazla anlaşılmayan radyo yayınlarının, diğer kitlesele haberleşme araçları gibi örneğin gazete ve sinemaya benzemediği, etkisinin anında ve yaygın olduğunun anlaşılması da bu araçların yönetimlerinin devletleştirilmesinde etkili olmuştur. Radyo yönetimi bir devlet kurumu olan PTT'ye devredilir. PTT yönetiminde yeni vericilerle desteklenen yayınlar oldukça güçlenmiş, ancak program yönünden fazla bir ilerleme görülememiştir. PTT Umum Müdürlüğü'nün yayınları yönetmekte yetersiz kaldığı göz önüne alınarak radyo Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne verilir. Radyo yayınları 1964 yılına kadar Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü yönetiminde kalmış, bu tarihte çıkarılan 359 sayılı TRT Yasası ile TRT Kurumuna devredilmiştir.

Devlet, başlangıçta radyonun halk hayatına karışmasıyla ortaya çıkabilecek hukuki anlaşmazlıkları çözümlayebilmek için, gerek duyulan hususi kanun ve nizamlar çıkartarak bu müesseseyi düzenlemek istemiştir. 21 Şubat

1924 tarih ve 406 sayılı Telgraf ve Telsiz Kanunu, Türkiye'de hertzien dalgalarla haberleşmeyi düzenleyen ilk metin niteliğindedir. 1938 yılında Türkiye'de kurulan devlet radyo sistemi için gerekli tekeli 9 Haziran 1937 tarih ve 3222 sayılı Telsiz Kanunu getirmiştir. 22 Mayıs 1940 tarih 2837 kanunla radyo PTT Umum Müdürlüğünden alınarak Matbuat Umum Müdürlüğü ve Turizm Müdürlüğü ile birlikte Başbakanlığa bağlı yeni Matbuat Umum Müdürlüğü bünyesine verilir. Kanunun 4. maddesi Umum Müdürlüğü'nün radyo görevini şöyle açıklamaktadır "Radyo yayını, postaları vazıtasıyla halkımızın siyasi, içtimai, iktisadi, harsi ve bedii ihtiyaçlarını tatmin edecek programların ihzarını ve tatbikini temin eylemek..." Kanun açıkça radyonun devletin ya da hükümetin iç ve dışta propaganda aracı olarak kabul edildiğini belirten hükümler getirmiştir. Bu sistem içinde tarafsızlık söz konusu olmamıştır. Sıkı bir sansür rejimi uygulanır. 4475 sayılı ve 16 Temmuz 1943 tarihli kanun yeniden düzenlediği Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'ne bağlı bir radyo derneği kurup, açık bir sansür maddesi getirir. 20. madde aynen şöyledir: "Radyolarla yapılacak her türlü söz yayınları, ya doğrudan doğruya merkezle veya verilecek husus selahiyet üzerine mahakinde tetkik olunup programlara alınıp alınmama kararlaştırılır."

1946 yılında başlayan çok partili demokrasiye geçiş dönemindeki yumuşamayla birlikte 24 Mayıs 1949 tarih ve 5392 sayılı Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu kesin sansür hükümlerini kaldırmakta, hükümetin denetimini sürdürmekle birlikte tarafsız yayın sağlamaya çalışan hükümler getirmektedir. Kanun, Genel Müdürlüğe bağlı bir radyo dairesi oluşturarak, radyo müdürlüklerini bağımsız hale getirmiştir. İlk defa siyasi partilerin seçim propagandası konuşmalarını düzenleyen hükümler de getirilmiştir. Ancak iktidar partisi devlet radyosu sistemini uygular ve seçim propagandası konuşmaları ile ilgili hükümlerde 30 Haziran 1954 tarih ve 6428 sayılı kanunla kaldırılır.

1961 Anayasası ve anayasa ilkelerinden esinlenerek hazırlanan 359 sayılı Kanunla, kitle haberleşmesi yönünden sakıncaları olan hükümet sistemi terk edilerek, bunun yerine milli radyo sistemi benimsenir. Böylece Türkiye yayıncılık tarihinde ilk kez varolan radyo yayınları ile, ileride kurulacak olan televizyon yayınları yasal güvence altına alınmış olmaktadır. 1961 Anayasası'nın 121. maddesinin 1. fıkrası "Radyo Televizyon İstasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanun düzenlenir" Özerk kamu tüzel kişiliği ise Türkiye Radyo Televizyon Kurumu adıyla kurulur. TRT Kurumunun kurulmasını öngören yasa, daha sonra yayınlardan ötürü Kurum ile hükümetler arasındaki sürtüşmeler

nedeni ile yeniden gözden geçirilmiş ve kimi maddeleri 1972 yılında çıkarılan 1568 sayılı yasa ile değiştirilmiştir. Yapılan en önemli değişiklik Kurumun bundan böyle Özerk bir İktisadi Kamu Kuruluşu olmayıp, tarafsız bir kuruluş durumuna getirilmesidir.

1982 Anayasası'nın 133. maddesi de radyo televizyon üzerinde devlet tekeli kurarken istasyonların ve ek tesislerin kurulması ve işletilmesi ile yayınların yapılması yetkisini "Tarafsız Kamu Tüzel Kişiliğine" vermiştir. Böylece siyasal iktidara bağımlı, radyo televizyon sistemi önlenmek istenmiştir.

Özellikle Batı ülkelerinde çoğulculuğa yönelik gelişimin devlet tekeli istisnalar tanıyarak yumuşatma şeklinde olduğu görülmektedir. Elektronik haberleşmede büyük teknolojik gelişmelerin ve özellikle uydu yayınlarının her geçen gün gelişmekte olmasının bu durumun başlıca etkeni olduğu gözlenmektedir. Özel sektörün televizyon ve radyonun ekonomik nimetlerinden yararlanma hevesleri de bu yeni gelişmenin hızlanmasını sonuçlamaktadır. Ancak şu gerçeği de görmek gerekir ki devletin radyo televizyon yayıncılığından tamamen çekilmesi ve bu alanı özel girişimlere bırakması hiçbir devlette söz konusu değildir. Devlet bir yandan radyo televizyon yayıncılığına devam etmekte, diğer yandan ise bu alanın denetimini ve yönlendirilmesini kendi tekelinde tutmaktadır.

Ülkemizde ise özel sektör anayasa değişikliği ve yasal düzenlemeleri beklemeden 1992 yılından başlayarak özel radyolarla yayına başlamıştır. Anayasa'nın "Radyo ve Televizyon istasyonları, ancak devlet eliyle kurulur" maddesine rağmen, özel radyolar, televizyon kanalları yayına geçmiştir. Türkiye'de özel radyo ve televizyonlarda bir patlama yaşanmıştır. Radyoların bazıları uydu ile yurt dışından yayın yaparken, amatör bazı radyocular da yurt içinde yayın yapmaya başlamışlardır. Tabii ki yasal düzenlemeler gerçekleşmeden böyle bir gelişme yaşandığı için frekans bandı kavgalarıyla kaosa giden sektörün frekans dağıtımını kurallara bağlayarak, rekabet koşullarını belirleyecek uluslararası standartlara uygun bir düzenlemeye ivedilikle gereksinim ortaya çıkmıştır. Hiç bir denetime tabi olmaksızın yapılan yayınların toplum üzerinde olumsuz etkileri olmaya başlamıştır. Özellikle spikerlerin konuştuğu bozuk Türkçe halkın tepkisine neden olmuş, bu işi gerekli bilgi ve deneyime sahip olmayanların yapması program kalitesini düşürmüştür.

Özel radyo ve televizyonlar Anayasa'nın 133. maddesi değiştirilip, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun kabul edilene kadar

hiç bir yasal düzenleme olmadan yayınlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Yasanın çıkmasının gecikmesi kargaşa ortamını daha da artırmıştır. İçişleri Bakanlığı Valiliklere genelge göndererek özel radyoların yayınlarını durdurmalarını istemiştir. Ancak dayanışmaya giren radyolar ortak yayına geçerek yasayı protesto ederler. Uydu ile yayın yapan radyolara müdahale edilmeyecektir. Ulaştırma Bakanlığı'nın yayınladığı genelge ile de tüm özel radyo-TV'lerin vericilerinin sökülmesi ve sorumluları hakkında suç duyurusunda bulunulması istenir. Türkiye medya tarihinin en önemli günlerini yaşamıştır. Özel radyolar dinleyicilerini Başbakan'a, Bakanlara telgraf çekmeye davet edip, devletin kararına direnmeye çağırırlar. Bu karara en çok tepki gençlerden gelmiştir. Yurttaşlar otomobillerine siyah kurdale takarak olayı protesto etmişlerdir.

Özel radyoların kapatılmasından sonra, radyo televizyon yayınlarında devlet tekelinin kaldırılmasına ilişkin, Anayasa değişikliği çalışmaları hızlanmıştır. Anayasa'nın bu konudaki 133. maddesinin değiştirilmesine ilişkin öneri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu'nda 8 Nisan 1993 tarihinde oy birliğiyle benimsenir. Anayasa değişikliği 313 oyla kabul edildikten sonra radyo ve televizyonlar aylar sonra 8 Temmuz 1993'de özgürlüğüne kavuşurlar. Anayasa'nın yeni 133. maddesi şöyledir: "Radyo ve televizyon istasyonlarını kurmak ve işletmek, kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir. Devletce Kamu tüzel kişiliği olarak kurulan radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınların tarafsızlığı esastır."

Anayasa değişikliğinden sonra bir çok radyo yeni kanunu beklemeden radyo vericilerini açarlar. Ancak 133. madde radyocuları sadece Anayasa'ya karşı suç işlemekten korumaktaydı. Yayına geçen radyolar Telsiz Kanunu'na karşı suç işledikleri için kapatılabileceklerdir.

10 Temmuz 1993 tarihinde özel radyo ve televizyonlara özgürlük getiren Anayasa değişikliği Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasa'nın özel radyo ve televizyon istasyonu kurulmasına olanak vermeyen 133. maddesi değiştirildikten sonra Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun teklifi de kabul edilerek 13 Nisan 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın bazı hükümlerinin eleştiriye açık olduğuna dikkat çeken Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'de TBMM'nde acele olarak kabul edilen yasayı ülkenin içinde bulunduğu şartların hassasiyetini göz önünde tutarak onayladığını belirtmektedir.

Yasanın neler getirdiğine genel hatlarla bakacak olursak; Başbakan'a yayını durdurma yetkisi tanınmaktadır. Yargı kararısaklı kalmak kaydıyla yayınlar önceden denetlenemeyecektir. Ancak milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hal-lerde veya kamu düzeninin bozulması büyük bir olasılıkta ise Başbakan veya görevlendireceği bir bakan yayını durdurabilecektir. Danıştay bu itirazı 48 saat içinde görüşerek karara bağlamak zorundadır.

Radyo TV kuruluşları yayınları eserler ve yapımcılara Üst Kurul'un belirleyeceği esaslar çerçevesinde telif hakkı ödeyeceklerdir.

Radyo TV Kuruluşları toplumu şiddet, terör, etnik ayrımcılığa sevk eden ve nefret duyguları uyandıran yayınlar yapamayacaklardır. Gençlerin ve çocukları ruhsal ve ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyecek yayınlar yapamayacaklardır.

Üst Kurul, 5'i iktidar 4'ü muhalefetin aday göstereceği 9 üyeden oluşacaktır. Üyelerde, basın, yayın, iletişim ve teknolojisi, din, kültür, eğitim, hukuk alanlarında birikimi olan ve yüksek öğrenim görmüş olma özelliği aranacaktır.

Yayın kuruluşları, bilgi iletişim telefonları yoluyla yarışmalar düzenleyemeyeceklerdir. Reklamlar, günlük yayın süresinin yüzde 15'ini geçemeyecek, ancak spot reklamların da verilmesi durumunda bu oran yüzde 20'ye çıkabilecektir. Haber veya güncel programları düzenli olarak sunan kişilerin görüntü ve seslerine reklamlarda yer verilmeyecektir.

Gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarına saldırı niteliği taşıyan yayınlar ile gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı tanınması için yargı yoluna başvurulabileceklerdir. Yayın kuruluşları bu nedenle yaptıkları her yayının bandını bir yıl süreyle saklamaya zorunlu tutulmaktadırlar.

Konulu filimlerin veya televizyon filimlerinin süreleri 45 dakikadan sonra bir kez olmak üzere reklam kesintisi yapılabilecektir.

Alkol ve tütün ürünlerinin reklamına izin verilmeyecek, reçete ile satışına izin verilen ilaç ve tedavilerin reklamı yapılmayacaktır.

Yasaya karşı tepkiler, eleştiriler olsa da Türkiye gerek radyo ve gerekse televizyon yayıncılığında bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Bir ülkede hiç bir yasal dayanağı olmadan yayın yapılması ilerleme yerine, gerileme, kargaşa getirecektir. Nasıl ki Anayasa'nın 133. maddesi değiştirilip, özel radyo televizyon

yayıncılığına henüz tam anlamıyla uygulamaya geçirilemeyen kanunun da eksik, olumsuz yönleri zamanla düzelecektir.

Yeni düzenle birlikte özel radyo ve televizyon istasyonları yasal güvence altında çoğalmaya devam edecektir. Finans güçlüğü ve rekabet olgusu televizyon istasyonlarını sınırlı kılarken, kolay ve ucuz kurulmaları nedeniyle radyo yayıncılığı daha çok yaygın olacaktır. Yerel, yöresel küçük radyo istasyonları çoğalacak ve radyo dinleme alışkanlığı artacaktır.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1.- Bu kanunun amacı, radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanun, her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altında olursa olsun elektromanyetik dalga ve diğer yollarla yurt içine ve dışına yapılan radyo ve televizyon yayınları ile ilgili hususları kapsar.

Tanımlar

MADDE 3.- Bu Kanunun uygulanmasında geçen deyimlerden;

- a) Üst Kurul: Radyo ve Televizyon Üst Kurulunu,
- b) Radyo yayını: Elektromanyetik dalgalar ve diğer yollarla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan ses yayınlarını,
- c) Televizyon yayını: Elektromanyetik dalgalar ve diğer yollarla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan, hareketli veya sabit resimlerin sesli veya sessiz kalıcı olmayan yayınını,
- d) Elektromanyetik dalga: Boşlukta veya kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortamda ışık hızı ile yayılan, suni olarak üretilmiş elektrik ve manyetik özellikleri olan dalgayı,
- e) Kanal: Televizyon yayını yapmak üzere bir televizyon vericisinin işgal edeceği frekans alanını,
- f) Frekans bandı: Radyo yayını yapacak olan bir radyo vericisinin işgal edeceği frekans alanını,
- g) Radyo ve televizyon vericisi: Radyo ve televizyon yayınlarının doğrudan izlenebilmesine imkan veren yer veya uzaydaki, hareketli veya sabit her türlü verici, aktarıcı, yansıtıcı ve güçlendirici cihaz ve sistemleri,
- h) Kablolu radyo ve televizyon: Radyo ve televizyon yayınlarının kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortam üzerinden halkın alması maksadıyla abonelere ulaştırıldığı yayın türünü,

ı) Kapalı devre televizyon sistemi: Genel televizyon yayını dışında eğitim, öğretim, güvenlik ve turizm gibi belirli amaçlar için bir bina dahilinde veya birbiri ile ilişkili binalar grubunda kullanılan kablolu televizyonu,

ı) Radyo alıcısı: Radyo yayınlarını almaya veya alıp kaydetmeye ve dinlemeye yarayan cihazları,

k) Televizyon alıcısı: Televizyon yayınlarını almaya ve seyretmeye yarayan cihazları,

l) Ek yayın hizmetleri: Televizyon yayınlarında, tahsis edilen kanal içinde kalmakla birlikte kullanılmayan bölümler üzerinden; radyo yayınlarında ise tahsis edilen kanal içinde ek taşıyıcılar aracılığıyla, televizyon ve radyo program yayınlarıyla birlikte yapılan, radyo veri sistemi, veri yayıncılığı, teletekst ve benzeri bağımsız hizmetleri,

m) Uydu yayın: Yayınlanmak üzere üretilen radyo ve televizyon programlarının yetkili yayıncı veya hizmeti temin edecek kişi veya kuruluş tarafından şifreli veya şifresiz olarak uzayda sinyal iletebilen herhangi bir araç vasıtasıyla yapılan ilk yayını,

n) Yeniden iletim: Yetkili yayın kuruluşu tarafından, halkın izlemesi amacıyla, kullanılan teknik araç ne olursa olsun, yayınlanan radyo ve televizyon program hizmetlerinin değişiklik yapılmaksızın bütününe veya bir bölümünün alınmasını ve aynı anda daha sonra iletilmesini,

o) Yayıncı: Kamu tarafından izlenmesi için televizyon programı hizmetleri tertip eden ve ileten veya değişiklik yapılmadan ve tam olarak bir üçüncü tarafa iletilmesini sağlayan özel veya tüzel kişiyi,

p) Program hizmeti: Yukarıdaki bentte belirli alanlarda belirli bir yayıncı tarafından sağlanan ve tek bir hizmet içindeki tüm unsurları,

r) Reklam: Bir ürün veya hizmetin satılmasını, satın alınmasını veya kiralanmasını sağlamaya; bir davayı veya fikri yaymaya veya reklamcının istediği başka etkileri oluşturmaya matuf, ücret karşılığı veya benzeri bir mülahazayla reklamcıya iletim zamanında tahsis edilen kamuya yönelik duyuruları,

s) Telif hakkı sahibi: Yazar, besteci, düzenlemeci gibi düşünsel alanda eser yaratan gerçek kişiyi,

t) Yorumcu sanatçı: Bir sanat eserini, telif hakkı sahibinden aldığı izinle yorumlayan sanatçıyı,

u) Müzik yapımcısı: Kaset ve kompakt disk gibi ses taşıyıcıları üzerine kaydedilebilen müzik yapımlarını üreten, meydana getiren gerçek ve tüzel kişileri,

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yayın İlkeleri

Yayın İlkeleri

MADDE 4.- Radyo ve televizyon yayınları kamu hizmeti anlayışı içinde aşağıdaki ilkelere uygun olarak yapılır:

a) Türkiye Cumhuriyetinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne,

b) Toplumun milli ve manevi değerlerine,

c) Anayasanın Genel Esaslar kısmında yer alan ilkelere, demokratik kurallara ve kişi haklarına,

d) Genel ahlak, toplum huzuru ve Türk aile yapısına,

e) Anlatım özgürlüğüne, iletişim ve yayında çoğulculuk esasına,

f) İnsanların ırk, cinsiyet, sosyal sınıf veya dini inançları dolayısıyla hiç bir şekilde kınanmaması ilkesine,

g) Toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevkeden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesi ilkesine,

Aykırı olmamak;

h) Türk milli eğitiminin genel amaçlarına, temel ilkelerine ve milli kültürün geliştirilmesi ilkesine,

ı) Yayınlarda adalet ve tarafsızlığa, yasalara saygılı olma esasına,

İ) Kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı iftira niteliği taşıyan yayın yasaklarına,

k) Özel amaç ve çıkarlara hizmet eden ve haksız rekabete yol açıcı yayın yapılmaması esasına,

İ) Haber ve olayların çabuk ve doğru bir şekilde sunulması ilkesine,

m) Çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek yayın yapılmaması esasına,

n) Aksi, yargı kararıyla kesinleşmedikçe hiç kimsenin suçlu olarak ilan edilemeyeceği ilkesine,

o) Kişi ya da kuruluşların cevap ve tekzip haklarına saygılı olunması ilkesine,

p) Haberlere, spor programlarına ve reklamlara ayrılmış zamanlar hariç olmak üzere, yayıncıların, yayın zamanlarının en az yarısının yerli yapımlara ayrılmasını sağlamak, bu oranı, seyircilerin taleplerini göz önüne alarak ve yayıncının haber verme,

eğitim, kültür ve eğlendirme sorumluluklarını dikkate alarak, yayın türleri ve süreleri ile asgari niteliklerini de öngörmek suretiyle, aşamalı bir biçimde gerđekleřtirmeleri hususlarına,

r) Bilgi iletişim telefonları yoluyla yarışma ve benzeri yöntemlere başvurulmamak ve bunların sonucunda dinleyici veya seyircilere ikramiye vermemek veya ikramiye verilmesine aracılık yapmamak, lotaryaya fırsat bırakmamak esaslarına,

s) Demokratik kurallar çerđevesinde, kamunun siyaset, eğitim ve kültürel alanlardaki beklentilerine cavap verecek şekilde, demokratik gruplar ve siyasi partiler arasında fırsat eşitliğinin sağlanması esasına,

t) Radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması, ancak, evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasında katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde haber iletilmesi amacıyla bu dillerin kullanılabilmesi,

Türkçeyi aşırılığa kağmadan, özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanmak; milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak ağdaş eğitim ve bilim dili halinde gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamak esasına,

u) Türk müzik sektörünün gelişimine katkıda bulunmak ilkesinden hareketle, müzik yapımcıları ve telif hakkı sahiplerinin haklarını tanımak ve ihlal etmemek esasına,

Uygun olmak suretiyle yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Radyo ve Televizyon st kurulu

Kuruluş

MADDE 5.- Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek amacıyla, özerk ve tarafsız bir kamu tüzelkişiliği niteliğinde Radyo ve Televizyon st Kurulu kurulmuştur.

Seğimli, Görev Süresi

MADDE 6.- st Kurul, basın, yayın, iletişim ve teknolojisini, kültür, din, eğitim, hukuk alanlarında birikimi olanlardan ve yükseköğretim görmüş, Devlet memuru olma niteliğine sahip, beşi iktidar partisi veya partililerinin, dördü muhalefet partilerinin göstereceği adaylar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilen dokuz üyeden oluşur.

Seçim için, iktidar partisi veya partileri on, muhalefet partileri sekiz aday gösterirler. Adayların belirlenmesinde, siyasi partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanlık Divanındaki temsil oranları esas alınır. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak seçimlerde kime oy kullanılacağına dair görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Adaylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Resmi Gazetede ilan edilir.

İlandan en geç on gün sonra gizli oyla seçim yapılır. İktidar ve muhalefet partileri tarafından gösterilen adaylar için ayrı ayrı listeler halinde, birleşik oy pusulası düzenlenir. Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. İktidar ve muhalefet kontenjanlarından Üst Kurula seçilecek üyelerin tamsayısından az veya fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

Seçimde, iktidar partisi veya partileri kontenjanından en çok oyu alan beş aday muhalefet partileri kontenjanından en çok oyu alan dört aday seçilmiş olur. Seçim sonucu Resmi Gazetede yayımlanır.

Üst Kurul üyelerinin görev süresi altı yıldır.

Üyelerin üçte biri iki yılda bir yenilenir.

Üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Türkiye Büyük Millet meclisi, boşalma tarihinden veya boşalma tarihinde tatilde ise tatilin bitiminden başlayarak bir ay içinde yeni üyeyi seçer. Boşalan üyelik, hangi kontenjandan olmuşsa, yeni üyenin seçimi de o kontenjandan ve iki katı aday arasından yapılır.

İktidar partileri kontenjanından bir üyelik boşalması halinde seçim, iktidar ortağı büyük partinin göstereceği bir aday ile iktidar ortağı diğer partilerin kendi aralarında ad çekmeyle tespit edecekleri bir aday arasında yapılır.

Muhalefet partileri kontenjanından bir üyelik boşalması halinde de seçim, anamuhalefet partisinin göstereceği bir aday ile diğer muhalefet partilerinin kendi aralarında ad çekmeyle tespit edecekleri bir aday arasında yapılır.

İktidar ve muhalefet partilerinin kontenjanından birden fazla üyelik boşalması halinde siyasi partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanındaki temsil oranları esas alınır.

Boşalan üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar.

Başkan ve Başkan Yardımcı

MADDE 7.- Üst Kurul, üyeleri içinden bir Başkan seçer. Başkanın görev süresi iki yıldır.

Başkan, Üst Kurul üyeleri arasından kendine bir Başkan Yardımcısı seçer ve Üst Kurul'un onayına sunar. Başkan yardımcısının görev süresi, Başkanın görev süresi ile sınırlıdır.

Görev ve Yetkiler

MADDE 8.- Üst Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

a) Ulusal ve bölgesel frekans planlamalarını yaptırmak,

b) Önşartları yerine getirmiş müracaatçı kuruluşlara, tarafsızlık ve hakkaniyet ölçüleri dahilinde yayın izni ve lisans vermek, 16 ncı maddeye uygun olarak ulusal, bölgesel ve yerel planlamalardaki kanal ve frekans bandlarının Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu eliyle kullanılan kanal ve frekans bandları dışında kalanların en az %50'sinin zaman paylaşımli ve bölgesel dengelere uygun biçimde kullanımını gözeterek kanal ve frekans bandları tahsis etmek,

c) Radyo ve televizyon kuruluşlarına, ulusal, bölgesel ve yerel yayınları için ulusal kanal ve frekans bandı planlamalarına uygun olarak tahsis edilen yayın alanlarını kapsayacak verici tesisleri kurma ve işletme iznini 5.4.1983 tarihli ve 2813 sayılı Telsiz Kanunu hükümlerine uygun olarak vermek ve tesisin bu Kanun hükümlerine ve tesis şartlarına uygunluğunu denetlemek,

d) Bu Kanun hükümlerine uygun olarak radyo ve televizyon kuruluşlarının ulusal ve yerel yayınlarına imkan verecek, ulusal kanal ve frekans bandı planında öngörülen radyo ve televizyon vericileri ile sabit veya hareketli yayın yerleri arasında mevcut telekomünikasyon şebekesi yanında, uydu aracı ile bağlantı kurabilmeleri amacıyla ve öngörülen amaçlar için kullanılması kaydıyla uç linkleri kurabilmesi için 5.4.1983 tarihli ve 2813 sayılı Telsiz kanunu hükümlerine uygun şekilde telekomünikasyon tesisleri kurma ve işletme izni vermek ve tesislerin bu Kanunda öngörülen izin esaslarına uygun olarak işletilmesini denetlemek.

e) Zaman paylaşımli program kanallarının tahsisinde bölgesel dengeleri gözeterek, kuruluşları ülkenin değişik bölgelerinde yayın yapmaya teşvik etmek,

f) Yurt içinden yayın yapacak kamu ve özel radyo-televizyon kuruluşlarının yayın izni ve lisans talebinde bulunabilmek için yerine getirmeleri gerekli önşartları ve standartları Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ilkeleri göz önünde bulundurularak tespit etmek ve kamuoyuna duyurmak,

g) Kanal ve frekans bandı tahsisinde gerekli şartları ve tahsis hakkı alanların yayına geçme süresini ve radyo ve televizyon istasyonu kuranların ödeyecekleri yayın izni ve lisans ücretlerini ilgili yönetmeliklerle belirlemek,

h) Radyo-televizyon yayınlarını izleme sistemleri kurarak, yayınların 4 üncü maddeye ve bu alanda Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmalara uygunluğu açlarından denetlenmesini yapmak,

ı) Yayın kuruluşlarının, bu Kanun hükümlerine aykırı yayın yapması ve tahsis şartlarına uymaması halinde, gerekli müeyyideleri uygulamaya karar vermek,

ı) Yurt içinde, yayınların ulaşamadığı yerlerde, yerel imkanlarla radyo ve televizyon vericisi kurulmasına izin vermek,

k) Uydu aracılığı ile yurt içinden veya yurt içine yapılacak yayınların ulusal ve uluslararası ilke ve esaslara uygunluğunu gözetmek, bu amaçla diğer ülkelerdeki yetkili kuruluşlarla işbirliği yapmak,

l) Şifreli yayınlarla kablolu radyo ve televizyon tesis ve yayınları ile ilgili kuralları bu kanundaki ilkeler çerçevesinde ve Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi Genel Müdürlüğünün kablolu radyo ve televizyon tesislerini atıl bırakmamayı gözeterek belirlemek,

m) Radyo ve televizyon yayınları ile ilgili olarak kamuoyunda doğan tepki, beğeni ve hassasiyetleri sürekli olarak izlemek ve gerekli yönlendirmelerde bulunmak amacıyla gerekli kamuoyu araştırmalarını yapmak ve yaptırmak,

n) Telsiz Genel Müdürlüğünün görevleri saklı kalmak kaydıyla, radyo ve televizyon yayınlarıyla ilgili olan milletlerarası hukuk tüzelkişiliğine sahip kuruluşlar nezdinde Devlet'i, Dışişleri Bakanlığının görev ve yetkileri saklı kalmak kaydıyla, temsil etmek; radyo ve televizyon kuruluşlarının doğrudan üyesi buldukları hariç olmak üzere, radyo ve televizyon yayıncılığı alanında faaliyet gösterip milletlerarası hukuk tüzelkişiliğine sahip olmayan uluslararası kuruluşlarda temsil görevini yerine getirmek ve bu bent gereğince belirlenen belgelere usulüne hore imza koymak;

o) radyo ve televizyon konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla periyodik istişarelerde bulunarak, kamuoyu eğilimlerini değerlendirmek,

p) Bu Kanun ve Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ilkelerine uygun biçimde çalışma ve faaliyetleri ile ilgili yönetmelik ve diğer düzenlemeleri hazırlamak.

Üst Kurul Üyeliği ile Bağdaşmayan Haller

MADDE 9.- Üst Kurul üyeleri ile 3 üncü dereceye kadar(dahil) kan ve sıhri hısımları, özel radyo ve televizyon şirketlerinde, bu şirketlerle doğrudan veya dolaylı ortaklık bağı bulunan şirketlerde ortak ya da yönetici olamazlar; Üst Kurul üyeliği süresince resmi veya özel başkaca hiçbir görev alamazlar, özel veya kamu yayın kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren konularda doğrudan doğruya veya dolayısıyla taraf olamaz ve bu konularda hiçbir menfaat sağlayamazlar, aksine davrananlar görevlerinden çekilmiş sayılırlar.

Bu husus Üst Kurul tarafından resen veya yapılacak müracaatın değerlendirilmesi sonunda karara bağlanır.

Üst Kurul Üyelerinin Teminat ve Mali Haklar

MADDE 10.- Üst Kurul üyelerine görevleri süresince, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile ek ve değişikliklerine göre en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu aylık(ek gösterge dahil), sosyal yardımlar ile zam ve tazminatlar ödenir.

Kamu görevlileri, seçildikleri görev süresince kurumlarından ücretsiz izinli sayılırlar. Ancak, bu görevde geçecek süre, mesleklerinde geçmiş ve mümtazen terfi etmiş sayılırlar.

Üst Kurul üyeliğine seçilenlerin, seçilmeden önce tabi oldukları sosyal güvenlik kuruluşları ile ilişkileri devam eder. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşu ile ilgisi olmayanlar, istekleri halinde Sosyal Sigortalar Kurumu ile ilişkilendirilir. Emekli olanların ise emekli aylıklarının ödenmesine devam olunur.

Üst Kurul üyeleri, seçildikleri görev süresince, Kurul'daki görevlerinden ve seçilerek geldikleri görevlerinden alınamazlar.

Üst Kurul üyeleri Türk Ceza Kanunu uygulaması bakımından Devlet memuru sayılırlar.

Üst Kurul üyeleri, her yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına mal bildiriminde bulunurlar.

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

MADDE 11.- Üst Kurul en az yedi kişi ile toplanır. Karar yeter sayısı beştir. Ancak, kanal tahsisinde karar yeter sayısı üye tamsayısının üçte ikisidir.

Sürekli çalışan Üst Kurul, haftada en az bir defa toplanır.

Mali Kaynaklar ve Bütçe

MADDE 12.- Üst Kurul'un gelirleri, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ve tüm özel radyo televizyon kuruluşlarınca elde edilen brüt reklam gelirlerinden kesilecek %5 pay ile bu Kanun gereğince alınan yayın izni ve lisans ücretleri ile gerektiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinin transfer tertibinde yer alan ödenekten oluşur.

Üst Kurul her yıl için yapacağı işlerin programına ve masraflarına karşılık olmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinden verilmesi gereken ödenek tutarını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar.

Üst Kurulun bütçesi ve kadro cetvelleri Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesi ile birlikte Plan ve Bütçe Komisyonunda incelenir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülerek karara bağlanır.

Reklam Gelirlerinin Ödenmesi

MADDE 13.- Reklam gelirlerinden doğan paylar elde edildikleri ayı takip eden ay içinde Üst Kurula ödenir. Ödemede bulunmayanlara ihtarda bulunulur. İhtar yazısından sonra yedi gün içinde de ödeme yapılmazsa yayın durdurulur.

Reklam gelirlerinin tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Hükümet İle İlişkiler

MADDE 14.- Hükümetin Üst Kurul ile ilişkileri Başbakan tarafından yürütülür.

Üst Kurul Personeli

MADDE 15.- Üst Kurul, kanunun kendisine verdiği görevleri yerine getirmek maksadı ile yeterli sayıda ve vasıfta personelden teşkilatını oluşturur.

Teşkilat personelinin istihdam şekli, özlük hakları, çalışma esas ve usulleri Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu personeline uygulanan hükümlere tabidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kanal ve Frekans Bandı Tahsis, Yayınların Düzenlenmesi ve Reklamlar

Kanal ve Frekans Bandı Tahsis Yetkisi

MADDE 16.- 2813 Sayılı Telsiz Kanununun diğer hükümleri saklı kalmak kaydıyla, kamu ve tüm özel radyo ve televizyon kuruluşlarına kanal ve frekans bandı tahsis ile yayın izni ve lisans vermek ve bu tahsis ve izni iptal etmek yetkisi, münhasıran Üst Kurula aittir.

Kanal ve Frekans Bandı Tahsis

MADDE 17.- Ulusal kanal ve frekans bandı planlamasındaki kanal ve frekans bandlarının dörtte biri Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna tahsis edilir. Kanal sayısı üçten, frekans bandı sayısı dörtten az olamaz. Bu kanalların birinden Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetleri yansıtılır. Hangi faaliyetlerin ne ölçüde yayınlanacağına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı karar verir.

Geriyeye kalan ulusal, bölgesel ve yerel kanal ve frekans bandlarının yarısı tam gün üzerinden, diğer yarısı ise istek halinde zaman paylaşım ve gerekirse dönüşümlü olarak tahsis edilir.

Tahsis süresi beş yılı aşamaz.

Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Yükümlülüğü

MADDE 18.- Üst Kurulun ulusal yayın izni verdiği kuruluşlar izin tarihinden itibaren en geç ikinci yıl sonunda Türkiye alanının %70'ine yayınlarını ulaştırmak ve haftada asgari seksen saat yayın yapmak mecburiyetindedirler.

Reklamlar

MADDE 19.- Bütün reklamlar adil ve dürüst olacak, yanıltıcı ve tüketicinin çıkarlarına zarar verecek nitelikte olmayacak, çocuklara yönelik veya içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, onların yararlarına zarar verecek unsurlar bulunmayacak, çocukların özel duyguları gözönünde tutulacaktır.

Reklamcı, programların içeriğine herhangi bir müdahalede bulunamaz.

Reklamlar günlük yayın süresinin %15'ini geçemeyecektir. Ancak, ürünlerin alımının, satımının, kiralanmasının veya hizmetlerin topluma doğrudan sunulmasını sağlamak üzere bu oran spot reklamların %15'ini aşmaması kaydıyla %20'ye çıkarılabilir. Bir saatlik yayın içerisinde spot reklamlara ayrılan süre %20'yi aşamaz.

Ürünlerin alımını, satımını, kiralanmasını veya hizmetleri halka doğrudan sunan türdeki reklamların yayını günde bir saati geçemez.

Reklamların Biçimi ve Sunuluşu

MADDE 20.- Reklamlar program hizmetinin diğer unsurlardan açıkça ve kolaylıkla ayırdedilebilecek ve görsel ve işitsel bakımdan ayrılığı fark edilecek biçimde düzenlenecek, bilinçaltı ile algılanan reklamlara izin verilmeyecektir.

Haber veya güncel programları düzenli olarak sunan kişilerin görüntü ve seslerine reklamlarda yer verilmeyecektir.

Reklamların Yerleştirilmesi.

MADDE 21.- Reklamlar program arasına yerleştirilir. Programın bütünlüğü, değeri ve hak sahiplerinin hakları zedelenmeyecek biçimde bir program içine de yerleştirilebilir.

Birbirinden bağımsız bölümleri olan programlarda veya spor programları ile benzer yapıda aralar içeren olay ve gösteri programlarında, sadece bölüm veya devre aralarına yerleştirilebilir. Reklamlar arasında en az yirmi dakika süre bulunmalıdır.

Konulu filmlerin veya televizyon filmlerinin(diziler, eğlence programları ve belgeseller hariç) süreleri kırkbeş dakikadan fazla olması halinde, her kırkbeş dakikalık süre sonunda bir kez olmak üzere reklam için kesinti yapılabilir. Film kırkbeş dakikadan fazla ise kırkbeş dakikadan sonraki zamanda her yirmi dakika aralıkla reklam yerleştirilebilir.

Hiçbir dini tören yayınına reklam alınamaz. Haber bültenleri, güncel programlar, çocuk programları otuz dakikadan kısa oldukları takdirde reklamla kesilemezler.

Her türlü yayında gizli reklam yapılması yasaktır.

Belirli Ürünlerin Reklamları

MADDE 22.- Alkol ve tütün ürünleri reklamlarına izin verilemez. Reçete ile satışına izin verilen ilaç ve tedavilerin reklamı yapılamaz. Diğer ilaç ve tedavilerin reklamları dürüst, gerçeği yansıtan ve doğrulanması mümkün unsurlardan oluşacak ve ferdin zarardan korunması gereklerine uygun olacaktır.

Program Desteklenmesi

MADDE 23.- Bir program veya dizi tamamen veya kısmen mali destek görmüşse, bu husus programın başında ve/veya sonunda uygun ibarelerle belirtilir.

Destekleyen taraflar, programın içeriğine ve yayınlanış biçimine, yayıncının sorumluluğunu ve bağımsızlığını etkileyecek hiçbir müdahalede bulunamazlar.

Desteklenen programlarda, destek verene veya üçüncü bir kişiye ait mal ve hizmetlere atıfta bulunulması ve bunların alınması, satılması ve kiralanması teşvik edilmeyecektir.

Programlar yirmiikinci maddede yasaklanmış olan mal ve hizmetlerin üretimi veya satışıyla iştigal eden özel veya tüzelkişilerce desteklenemez.

Haber ve güncel programlarda mali desteğe izin verilemez.

Telsiz Genel Müdürlüğünün Yükümlülüğü

MADDE 24.- Telsiz Genel Müdürlüğü, radyo ve televizyon yayınlarına esas olan bütün kanal, frekans bantları ve gerekli teknik bilgileri Ulaştırma Bakanlığı kanalıyla Üst Kurula bildirir, yapılan tahsisleri uygular ve teknik bakımdan izler.

Üst Kurulun taleplerinin öncelikle yerine getirilmesi esastır.

Yayınlaraın Men Edilmesi

MADDE 25.- Yargı kararları saklı kalmak kaydıyla yayınlar önceden denetlenemez ve durdurulamaz. Ancak, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle ihtimal dahilinde ise Başbakan veya görevlendireceği bakan yayını durdurabilir.

Radyo ve televizyon kuruluşları, Cumhurbaşkanının veya Hükümetin; milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağliğin ve genel ahlakın gerekleriyle ilgili bildirimlerini yayınlamakla yükümlüdür.

Yukarıdaki fıkralar uyarınca alınacak icrai, iari kararlar aleyhine açılacak iptal davaları doğrudan doğruya Danıştay'da açılır. Danıştay bu davalara öncelikle bakar ve öncelikle karara bağlar. Yürütmeyi durdurma talepleri hakkında 48 saat içerisinde karar verir.

Yeniden İletim Yasağı

MADDE 26.- Uzayda sinyal iletebilen herhangi bir araç vasıtası ile yapılan ilk yayınların bütününün veya bir bölümünün aynı anda ya da daha sonra yurt içinde yeniden iletimine, bu Kanunun kablolu yayınlar ile ilgili hükümleri saklı kalmak kaydıyla, kullanılan teknik araç ne olursa olsun izin verilmez.

Üst Kurul'un yayın izni ve lisans verdiği ulusal ve/veya yerel yayın yapan kuruluşların yurt dışından naklen veya daha sonra banttan yayınlacakları devamlılık arz etmeyen, münferit programlar bu yasağın kapsamı dışındadır.

Yurtdışında naklen spor, konferans ve her türlü benzer yayınlar geçici olmak kaydıyla aynı anda veya daha sonra yayınlanabilir.

Seçimlerde Siyasal Partilerin yayınları

MADDE 27.- Seçim dönemlerindeki yayınlar, kanunla Yüksek Seçim Kuruluna verilen yetkiler çerçevesinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından düzenlenir.

Üst Kurul, seçim dönemlerindeki yayınlarını Yüksek Seçim Kurulunun kararları doğrultusunda denetler.

Düzeltilme ve Cevap Hakkı

MADDE 28.- Gerçek ve tüzelkişilerin kişilik haklarına saldırı teşkil eden yayınlar ile gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı tanınması için ilgililer yargı yoluna başvurabilirler.

yayın kuruluşları yaptıkları her yayının bandını bir yıl muhafazaya mecburidir. İlgili dava açmaya esas olmak üzere, yazılı olarak Üst Kurula başvurarak yayın bandından ücretini ödeyerek bir kopya isteyebilir.

Yargıya yapılan başvuru üzerine yargı gerekli incelemeyi yapar. Başvuru yerinde görülürse düzeltme ve cevap, saldırı teşkil eden veya gerçeğe aykırı yayının yapıldığı aynı saatte, aynı program içinde yayınlanır. Yayın süresi ve şeklini halin icabına ve delillere göre hakim takdir eder.

Kişilerin yargıya başvurmaları yayından itibaren 10 gün içinde yapılır. Mahkeme 3 gün içinde karar verir. Verilen karara karşı tebliğden itibaren 3 gün içinde bir üst mahkemeye itiraz edilebilir. Üst mahkeme 3 gün içinde karar verir. Verilen karar kesindir.

Mahkeme kararı ilgili kuruluşa tebliğ edildiğinin ertesi günü yayın yapılır.

Yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun yayını Üst Kurulca eylemin ağırlığına göre 3 aya kadar durdurulur. İkinci kez tekrarı halinde yayın izni iptal edilir.

Yetkili ve görevli mahkeme ulusal yayın yapan kuruluşlar için Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, bölgesel ve yerel yayın yapan kuruluşlar için başvuru sahibinin ikametgahı sulh ceza mahkemesidir.

Gerçek ve tüzelkişilerin ayrıca genel hükümlere göre ilgili yayın kuruluşuna karşı tazminat davası açma hakkı saklıdır. tazminat davası haklı görüldüğü takdirde mağdur tarafa ödenecek tazminat miktarı yüzmilyondan TL.'den az olamaz. 3506 sayılı Kanun hükümleri saklıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşları

Kuruluş ve Hisse Oranları

MADDE 29.- Siyasi partiler, Dernekler, Sendikalar, Meslek Kuruluşları, Kooperatifler, Vakıflar, Mahalli İdareler ile bu idarelerce kurulan veya bu idarelerin ortak oldukları şirketler, iş ortaklıkları, birlikler ile üretim, yatırım, ihracat, ithalat, pazarlama ve finansal kurum ve kuruluşları özel radyo ve televizyon kuruluşu kuramaz ve bunlara ortak olamazlar.

Özel radyo ve televizyon kuruluşları anonim şirket olarak kurulurlar. Sermaye Piyasası Kurulu bu anonim şirketler, ortak diğer şirketlerin hamiline yazılı hisselerini nama yazılı hale getirmelerini ister. Bu şirketler herhangi bir kişi lehine intifa senedi ihdas edemezler.

İkinci fıkrada yazılı anonim şirketlerin hisse senetlerinin halka arzında 28.7.1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kuruluş için Sermaye Piyasası Kurulundan izin alınmadan önce Üst Kuruldan onay alınması şarttır.

Aynı şirket ancak bir radyo ve bir televizyon işletmesi kurabilir.

Aynı özel radyo ve televizyon kuruluşunda bir ile üçüncü dereceye kadar(dahil) kan ve sıhrî hisisimler aynı zamanda hisse sahibi olamazlar.

Bir hissedarın, bir kuruluşdaki hisse miktarı ödenmiş sermayenin %20 sinden ve birden fazla kuruluşta hisse sahibi olanların bu kuruluşlardaki tüm hisselerinin toplamı da %20 den fazla olamaz. Bu hükümler, yukarıda zikredilen hisse sahibinin bir ile üçüncü dereceye kadar(dahil) kan ve sıhrî hisisimleri için de uygundur.

Belirli bir özel radyo veya televizyon kuruluşunda yabancı sermayenin payı %20'yi geçemez.

Yerli ve yabancı hissedarlar hiçbir şekilde imtiyazlı hisse senedine sahip olamazlar.

Belirli bir özel radyo ve televizyon kuruluşunda ortak olan yabancı gerçek veya tüzelkişi, bir başka özel radyo ve televizyon kuruluşuna ortak olamaz.

Belirli bir özel radyo ve televizyon kuruluşunda %10 dan fazla hissesi olanlar Devletten, diğer kamu tüzelkişilerinden ve bunların doğrudan veya dolaylı olarak katıldıkları teşebbüs ve ortaklıklardan herhangi bir taahhüt işini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kabul edemezler ve menkul kıymetler borsalarında muamelede bulunamazlar.

Türkiye'de gazete çıkaran gerçek ve tüzelkişiler ile basınla ilgili mevzuata göre gazete sahibi olanlar birarada %20 den fazla hisse sahibi olamazlar. Bu hüküm bu

şahısların bir ile üçüncü dereceye kadar(dahil) kan ve sıhri hısımları hakkında da uygulanır.

Yurt dışından Türkiye'ye yönelik yayın yapan radyo ve televizyon kuruluşlarına Üst Kurul tarafından frekans, kanal ve kablo kapasitesi tahsis edilemez. Bunlara Türkiye'de vergi mükellefi olanlar tarafından verilen reklam ve ilan bedelleri vergi matrahlarından düşülemez.

Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Yapısı

MADDE 30.- Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının uyması gerekli asgari idari, mali, ve teknik şartları ile yayın alanı, yayın saat ve süreleriyle ilgili esaslar Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından tespit edilir.

Sorumluluk

MADDE 31.- Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşları, yayınlarında belli oranlarda eğitim, kültür, Türk Halk ve Türk Sanat Müziği programları koymak zorundadırlar. Bu programların tür ve oranlarıyla ilgili esaslar radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından tespit edilir.

Seçim Döneminde Yapılmayacak Yayınlar

MADDE 32.- Seçimlerde oy verme gününden önceki 7 nci günden itibaren, haber, röportaj gibi programlar veya reklamlar yoluyla, kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi adlarla siyasi bir partinin veya adayın lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyunu etkileyecek her türlü yayınlarda bulunmasına izin verilemez. Bu yasaklara uymayanlar yayın ilkelerini ihlal etmiş sayılırlar.

ALTINCI BÖLÜM

Müeyyideler

Uyarı, Durdurma, İptal

MADDE 33.- Üst Kurul, öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlal eden, yayın ilke ve esaslarına aykırı yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını uyarır. Bu uyarıda, ihlalin niteliği, ağırlığı ve tekrarı halinde sonuçları açıkça belirtilir.

İhlalin tekrarlanması halinde, ihlalin ağırlığına göre izin uygulaması bir yıla kadar geçici olarak durdurulur veya yayın izni iptal edilir.

Yayın izninin verilmesi için gerekli şartlardan birini kaybeden veya şartların uygunluğunu hile ile elde eden özel radyo ve televizyon kuruluşlarının izni, Üst Kurulca iptal edilir.

Cezalar ve Müsadere

MADDE 34.- Bu Kanunda belirtilen istisnalar dışında, Üst Kuruldan izin almadan radyo ve televizyon yayını yapan ya da izni Üst Kurul tarafından geçici ya da sürekli iptal edilmesine rağmen yayında bulunan kişi veya kuruluşların sahip ve yöneticilerine fiilleri başka bir suç oluştursa bile fiilin ağırlığına göre altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ve yüz milyon Türk lirasından on milyar Türk lirasına kadar para cezası verilir. 3506 Sayılı Kanun hükümleri saklıdır. Ayrıca, tüm yayın cihazları 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 36 ncı maddesine göre müsadere edilir.

Yayın bantlarını bir yıl süre ile muhafaza etmeyen ve bu süre içerisinde Cumhuriyet Savcılığınca istenmesine rağmen sesli ve görüntülü olarak teslim etmeyen yayın kuruluşlarının sahip ve yöneticileri, bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve yüz milyon liradan bir milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Ayrıca bir aydan üç aya kadar yayınlarının durdurulmasına karar verilir.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun Yükümlülüğü

MADDE 35.- Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu bu Kanunda öngörülen yayın ilke ve esaslarına uygun yayın yapmakla yükümlüdür.

Yayın ilke ve esaslarının ihlali halinde Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, ihlalin niteliği ve ağırlığı açıkça belirtilerek Üst Kurulca uyarılır.

Durdurmayı gerektirecek şekilde yayın yapılması halinde, Üst Kurulun bu doğrultuda vereceği karar üzerine Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Genel Müdürü ve Yönetim Kurulunun görevi düşer.

YEDİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Türkiye Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu

MADDE 36.- 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun Radyo ve Televizyon Yüksek Kuruluna ilişkin hükümleri Üst Kurulunun göreve başlaması ile birlikte yürürlükten kalkar ve Yüksek Kurulunun görevi sona erer. Görevi sona eren Yüksek Kurulun Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu üyelerinin atanmasına ilişkin yetkileri Üst Kurula ve iş bu Kanun gereğince Üst Kurula geçenler dışındaki diğer yetkileri Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Yönetim Kuruluna devredilir.

Telif Hakları

MADDE 37.- Radyo ve Televizyon Kuruluşları, yayınlarında yer verdikleri eserlere telif hakkı öderler. Telif hakkı ödemelerine ait esaslar meslek birliklerinin görüşü alınarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca tespit edilir.

Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Haber Birimlerinde çalışanlar

MADDE 38.- Radyo ve televizyon kuruluşlarının haberle ilgili birimlerinde çalışanlar 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanuna tabidir. Bu birimlerde çalıştırılacak basın kartlı personelin asgari sayısını Üst Kurul belirler.

Yetkili Mahkeme

MADDE 39.- Üst Kurul aleyhine açılacak idari davalarda Ankara mahkemeleri yetkilidir.

Yönetmelikler

MADDE 40.- Üst Kurulun ve teşkilatının çalışma esas ve usulleri, kanal ve frekans tahsisi şartları ve ihale usulleri ile telif ve yapımcı haklarını koruma esas ve usulleri Üst Kurul tarafından hazırlanan yönetmeliklerle düzenlenir. Bu yönetmelikler Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girer.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1.- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilir.

Bu seçim için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanında temsil edilen siyasi partilerden, adaylarını 6 ncı maddeye uygun olarak, yedi gün içinde bildirmeleri istenir.

GEÇİCİ MADDE 2.- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin yenilenmesine ilişkin 6 ncı maddenin 7 nci fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla, bunların seçiminden iki yıl sonra yapılacak seçimlerde yenilenecek olanları tespit etmek üzere, bu seçimden iki ay önce adçekmeye başvurulur; dört yıl sonra yapılacak seçimle yenilenecek olan üyelerin tespiti için, aynı esasa uyularak adçekilir, ancak ikinci yıl sonunda seçilmiş olan üyeler bu adçekmeye girmez.

GEÇİCİ MADDE 3.- Görevi sona eren radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunun teşkilat ve kadroları Üst Kurula devredilmiştir. Bu Yüksek Kurula tahsisli taşınmaz mallar ile araç ve gereçler ve kasasındaki nakit ile alacak ve borçları herhangi bir işleme gerek olmaksızın Üst Kurula devredilir.

GEÇİCİ MADDE 4.- Üst Kurulun harcamaları, mali kaynakları 12 nci maddeye göre oluşuncaya kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1994 yılı bütçesinden karşılanır.

Bu amaçla yapılacak harcamalar için mevcut veya yeniden açılacak tertiplere yeteri kadar ödenek aktarmayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının talebi üzerine Maliye Bakanlığı yerine getirir.

GEÇİCİ MADDE 5.- Üst Kurul, oluşumunu takip eden en geç dört ay içinde, öncelikle ihtiyaç duyduğu kanal ve frekans bantları planlamasını yaptırır.

GEÇİCİ MADDE 6.- Üst Kurul, kendi oluşumu ile yayın izni ve lisans vermeye başlayacağı tarihe kadar geçecek süre zarfındaki radyo ve televizyon yayınları rejimini ayrıca ve öncelikle düzenler.

Bu süre zarfında kullanılmakta olan kanal ve frekanslar, kullananlar için herhangi bir suretle müstesap hak teşkil etmezler. Ancak, üst Kurul yayın izni verip kendilerine kanal ve frekans bandı tahsis edilen Radyo ve Televizyonlara; yayına geçmeleri için kendilerine verilen süre sonuna kadar 29 uncu maddenin son fıkrasının son cümlesi tatbik edilmez.

GEÇİCİ MADDE 7.- Kanunda Üst Kurulun gelirleriyle alakalı 12 nci maddenin uygulamalarıyla ilgili olarak Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ve tüm özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca sağlanan brüt reklam gelirlerinden kesilecek pay ilk üç yıl için %4 tür:

GEÇİCİ MADDE 8.- 11.11.1983 tarih ve 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununda yeni düzenleme yapıncaya kadar; Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Üst Kurulun onayı ile Yurt dışında büro açabilir bu bürolarda sürekli personel istihdam edebilir.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu personeli, Başbakanlık Merkez Teşkilatında çalışan personelin aylık ücretleri dışında yararlandığı fazla çalışma ücreti ve benzeri diğer mali haklardan Genel Müdür'ün teklifi ve Üst Kurulun onayı ile aynen yararlanır. Ayrıca, Kurum'da çalıştırılan personelin kadro ünvanları, sayısı, ücretleri, kadrolara uygulanacak ek göstergeler, personele sağlanacak sosyal yardımlar, Kurum Genel Müdürü'nün teklifi üzerine Üst Kurul tarafından belirlenir.

GEÇİCİ MADDE 9.- Bu Kanunda sözü edilen yönetmelikler, Üst Kurulun oluşumunu takip eden dört ay içinde hazırlanır ve Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girer.

Yürürlük

MADDE 41.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 42.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

19 / 4 / 1994

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AZİZ, Aysel, **Radyo ve Televzyona Giriş**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1976.
- AZİZ, Aysel, **Radyoda Program Yapımı**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi-Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1985.
- BORATAV, Korkut, **Türklue'de Devletçilik**, Savaş Yayınları, Ankara, 1982.
- DAĞDEVİREN, Emre, "Uydu İle İletişim ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1988 (Doktora Tezi).
- DEMİRKENT, Nezh, **Çağdaş Gelişmelerin Işığında Devlet Media İlişkileri**, Eğitim Yayınları, No. 10, İstanbul, 1988.
- ERDAMAR, Bengül, "Radyoda Program Yapımı Notları" İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV Bölümü 1990-1991. Ders yılı Notları (Teksir).
- ERDAMAR, Bengül, **Radyo Programcılığı**, Der Yayınları, İstanbul, 1992.
- ERTUĞ, Hasan Refik, **Radyo İşletmeciliği**, Siyasi İlimler Yayınevi, Yayın No. 10, İstanbul, 1965.
- GİRİTLİ, İsmet-Pertev Bilgen, **İdare Hukuku**, Filiz Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1967.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, **Haberleşme Hukuku**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1970.
- İÇEL, Kayıhan, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, Yayın No. 256, İstanbul, 1990.
- İLAL, Ersal, **Radyo Hürriyeti, Özerklik ve 1961 Anayasası**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, No. 389, İstanbul, 1972.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Ankara, 1980.
- Meydan Larousse**, Cilt 12, Paris, 1973.
- ÖKÇÜN, Gündüz, **1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1971.
- ÖNGÖREN, Mahmut Tali, **Televzyona Açılan Pencere**, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Ankara, 1972.
- ÖRSEL, Sedat, "Radyo-Televzyon İşletmeciliği Ders Notları", İstanbul Üniversitesi, 1990 (Teksir).
- ÖZAKMAN, Turgut, **Radyo Notları**, TRT Yayını, Ankara, 1969.
- RİGEL, Nurdan, **Elektronik Rönesans**, Der Yayınları, No. 86, İstanbul, 1991.

SARMAŞIK, Jale, "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Denetimi ve Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu" İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu, İstanbul, 1988 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

SOYSAL, Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1979.

TAŞER, Cengiz, **Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği**, TRT Yayını, Ankara, 1969.

TOKGÖZ, Oya, **Türkiye ve Orta Doğu Ülkelerinde Radyo-TV Sistemleri**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No. 343, Ankara, 1972.

TRT Genel Yayın Planı-1994, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları, No. 280, Ankara, 1994.

UYGUÇ, Ünal, **Radyo-Televizyon Haberciliği**, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1987.

ÜNSAL, Oskay, **Toplumsal Gelişmede Radyo ve Televizyon**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1971.

VURAL, Sacide, **Radyo ve Televizyon Kurumlarında Yönetim ve Türkiye'deki Uygulama**, T.C.Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No. 153, Eskişehir, 1986.

MAKALELER

AZİZ, Aysel, "Yeni TRT Yasası", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi**, Cilt:XXVII, No. 41., Ankara, 1973, s. 101.

ÖZKÖK, Ertuğrul, "Ben Radyomu İstiyorum", **Hürriyet Gazetesi**, İstanbul, 1993.

TOPUZ, Hıfzı, "Radyolarda Patlama", **İletişim Dünyası**, İstanbul, 11 Eylül 1992.

SÜRELİ YAYINLAR

AKTÜEL Dergisi, İstanbul, 1 Ocak 1994.

BLUE JEAN Dergisi, İstanbul, Kasım 1992.

GONG TV Dergisi, İstanbul, 9 Haziran 1971.

RADYO-TELEVİZYON Aylık Yayın Dergisi, Ankara, Mayıs 1988.

RADYO-TELEVİZYON Aylık Yayın Dergisi, Ankara, Haziran-Temmuz 1988.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 31 Aralık 1990.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 5 Eylül 1992.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 31 Mart 1993.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 1 Nisan 1993.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 2 Nisan 1993.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 8 Nisan 1993.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 21 Mayıs 1993.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 17 Temmuz 1993.

CUMHURİYET Gazetesi, İstanbul, 20 Nisan 1994.

DÜNYA Gazetesi, İstanbul, 15 Temmuz 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 7 Kasım 1992.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 24 Kasım 1992.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 25 Kasım 1992.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 1 şubat 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 2 Şubat 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 16 Mart 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 22 Mart 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 1 Nisan 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 2 Nisan 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 4 Nisan 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 5 Nisan 1993.
Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 7 Nisan 1993.
Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 9 Nisan 1993.
Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 12 Nisan 1993.
Hürriyet Gazetesi, İstanbul, 13 Nisan 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 19 Nisan 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 21 Mayıs 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 25 Mayıs 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 30 Nisan 1993.
HÜRRİYET Gazetesi, İstanbul, 1 Haziran 1993.
MILLİYET Gazetesi, İstanbul, 2 Şubat 1993.
MILLİYET Gazetesi, İstanbul, 9 Temmuz 1993.
RESMİ Gazete, Ankara, 8 Mart 1972.
RESMİ Gazete, Ankara, 20 Nisan 1994.
ZAMAN Gazetesi, İstanbul, 16 Temmuz 1993.
ZAMAN Gazetesi, İstanbul, 25 Kasım 1993.

GÖRÜŞMELER

ENERGY FM Müzik Direktörü Aykut Gönültaş ile görüşme
KENT FM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü Engin Şenyurt ile Görüşme.
KLAS FM Sunucusu Hakan Çelik ile görüşme.
METROPOL FM Sunucusu Beha Boduroğlu ile görüşme.
NUMBER ONE FM Sunucusu Emre Kuytu ile görüşme.
RADYO KLUP Sunucusu Levent Kalecikoğlu ile görüşme.
SHOW RADYO Sunucusu Serap Babür ile görüşme.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**